

Vysoká škola ekonomická v Praze

Odkaz Karla IV. v ekonomicko-kulturním kontextu

sborník z vědecké konference pořádané
Katedrou arts managementu
Fakulty podnikohospodářské, VŠE, Praha

13. – 14. září 2016

zámek Loučeň

© Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica – Praha 2016

ISBN 978-80-245-2188-6

Anotace

Publikace je věnována ekonomickým a kulturním aspektům osobnosti Karla IV., jehož 700. výročí narození v roce 2016 se stalo podnětem k celonárodním oslavám. Jednotlivé příspěvky hodnotí účelnost, účinnost a efektivnost akcí pořádaných v rámci jubilea a jejich vztah ke kulturní politice státu, anebo se věnují významu Karla IV. pro rozvoj některých současných ekonomických disciplín. Specializované příspěvky hodnotí přínos Karla IV. pro kulturní krajinu či památkový fond České republiky. Zvláštní pozornost je věnována kulturnímu turismu, včetně gastronomie. Závěrečné příspěvky se věnují symbolickému vnímání Karla IV. a proměnám jeho mediálního obrazu.

Klíčová slova

kulturní politika, management, kulturní turismus, kulturní dědictví, Karel IV.

Key words

Culture Policy, Management, Culture Tourism, Heritage, Charles IV.

JEL Code

L83, N93, M10, Z10, Z18

Obsah

1. Východiska ekonomické evaluace kulturních projektů.....	5
2. Výročí narození Karla IV., ojedinělá příležitost k rekapitulaci i k novým impulzům a to nejen pro „kulturu připomínání“	16
3. NPÚ a odkaz Karla IV.	22
4. Karel IV. jako hlavní téma destinačních kampaní 2016.....	25
5. Císař Karel IV. a kulturní krajina	27
6. Výroční rok Karla IV. v marketingu památek lucemburské éry – polské zkušenosti s pořádáním národních jubilejních oslav	35
7. Role významných historických osobností v prezentaci a brandingů země na příkladu Karla IV.....	43
8. Existoval kulturní turismus v době Karla IV.?......	46
9. Gastronomie doby Karla IV. Několik poznámek na okraj popularizace historicky atraktivních témat v rámci kulturního turismu	51
10. Karel IV. jako vynikající manažer komunikátor	61
11. Filmy o Karlu IV. a jejich divácká a mediální recepce.....	65
12. Využití životního příběhu Karla IV. v kulturních projektech v národním a mezinárodním prostředí.	71
13. Výstava Magičtí Lucemburkové – Čeští králové a panovníci Svaté říše římské	77
14. Empirický výzkum v rámci projektu Evaluace oslav 700. výročí narození Karla IV.....	81
15. Ekonomické dopady unikátních kulturních eventů podpořených z veřejných zdrojů	86
16. Problematika medializace odkazu významné historické osobnosti	89

1. Východiska ekonomické evaluace kulturních projektů

Jiří Patočka

Hodnocení roku Karla IV. jak z hlediska významu této osobnosti pro současnou českou společnost a její identitu, tak i z hlediska ekonomické efektivity jednotlivých akcí, které s tímto výročím souvisí, je založeno na uplatnění disponibilních metodik ekonomické evaluace. Cílem je jednak hodnocení reálných výsledků úsilí a finančních prostředků vložených do organizace jednotlivých akcí, a jednak vytvoření zastřešujícího pohledu na celý rok Karla IV. jako unikátní celorepublikové akce. Záměrem je rovněž zdokonalení evaluační metodiky pro hodnocení velkých festivalů připravovaných v rámci kulturní politiky ČR v nadcházejících letech. Jde zejména o výročí vzniku republiky v roce 2018, stejně jako o významná jubilea osobností české kultury v následujících letech. Dlouhodobé úsilí směřuje rovněž k ozřejnění a ekonomickému uchopení kulturního potenciálu ČR v širším evropském a světovém kontextu z hlediska specifikace zdrojů a možností prezentace české kultury na mezinárodním poli.

Výzkumný tým Vysoké školy ekonomické navazuje na poměrně rozsáhlé projekty ekonomického hodnocení Rožmberského a Perštejnského roku, které v minulých letech zpracovával ve spolupráci s Ministerstvem kultury a Národním památkovým ústavem. Podstatný krok k založení objektivní metodiky ekonomické evaluace kulturních eventů představoval projekt zpracovaný v minulém roce pro Plzeňský kraj, jehož cílem bylo ekonomické hodnocení festivalu Devět týdnů baroka v rámci akce Plzeň – evropské hlavní město kultury 2015.

Teoretické zakotvení tématu

Výzkum směřuje k vytvoření obecně platné metodiky evaluace kulturních eventů z hlediska jejich dopadů na národní identitu. Cílem je rovněž vyhodnocení ekonomického potenciálu kulturního odkazu minulých generací, tvůrců a výrazných osobností kulturního života v současném ekonomickém a sociálním prostředí. Podstatným dilematem je v tomto ohledu otázka paměti národa a jeho identity jak z hlediska změn v jejich časovém vývoji, tak i ve smyslu dopadů jednotlivých kulturních akcí pořádaných v rámci kulturní politiky státu. Jde o to, do jaké míry je identita v historickém rámci modifikována, čím je tvořena a jakými možnostmi a nástroji současná kulturní politika reálně disponuje na úrovni lokální, regionální i národní.

Teoretická rovina je založena na otázce, do jaké míry lze financovat a jak ekonomicky koncipovat hodnocení odkazu významné historické osobnosti. Tradiční přístupy k jejímu řešení vycházejí ze dvou základních modelů.

- **První model** je zarámován liberalistickým pohledem na kulturní politiku tak, jak se dlouhodobě vžila ve Spojených státech, ve Spojeném království a částečně i v některých skandinávských zemích. Principem je politika „laissez-faire“ uvozená

praxí, jež nechává jednotlivé aktéry, ať jednají podle svého nejlepšího přesvědčení, ekonomické situace a intelektuálního potenciálu. Výsledek bude takový, jaký bude. Nic nelze programově podporovat, neboť nikdy předem nevíme, jakou váhu mají jednotlivé proudy, směry a žánry kulturního života společnosti, jaké následky vyvolá pozitivně motivovaný zásah do autochtonně se rozvíjejícího života občanů, sociálních skupin i národa jako celku.

- **Druhý model** lze spojovat s ideály Velké francouzské revoluce. Dnes je poněkud nepřesně nazýván etatismem, kdy stát si činí nárok na to, aby aktivizoval sociální a ekonomický potenciál kulturního rozvoje jak v rovině kulturního dědictví, tak i v podpoře nové kulturní tvorby. Smyslem je stimulace pozitivních prvků kulturní tvorby v návaznosti na dlouhodobě založené fundamenty kulturního dědictví. Stát je v rámci kulturní politiky garantem udržení kulturního základu společnosti, strážcem podstatných prvků její identity a dlouhodobě platných kulturních vzorců, na nichž národní identita stojí. Tento model je bližší českému chápání, neboť rozvíjí rakousko-uherský odkaz tak, jak byl v devatenáctém století převzat z napoleonské Francie a jak byl posléze adaptován masarykovskou republikou. Státní kulturní politika sice nebyla podřízena jednotnému řízení, nicméně stále existovala jako podstatný činitel tvorby identity moderního demokratického státu.

Realita kulturní politiky se pohybuje mezi těmito dvěma extrémy. Jak a na základě jakých kritérií se máme postavit k ekonomickému hodnocení jednotlivých akcí? Ekonomické uchopení se rozpadá se do třech přístupů:

- První, spíše etatický přístup, je založen na veřejných zdrojích, státních dotacích a přímých státních příspěvcích. Státní kulturní politika je v tomto pojetí určujícím elementem národní kulturní identity. Stát podporuje rozvoj vědy a výzkumu s cílem nalézt axiologická schémata pro zjištění, co vůbec se má podporovat, čeho se má vyvarovat a kde jsou hlavní bariéry kulturního rozvoje společnosti.
- Druhý, konkrétní přístup představuje přímou finanční podporu těm akcím, které by se v tržním ekonomickém prostředí nemohly uplatnit, resp. neměly by šanci na ekonomické přežití.
- Třetí, liberalisticko-etatický přístup, je kombinací obou předešlých. Právě ten je v současné době předmětem zájmu většiny rozvinutých zemí, nejenom evropských. Financování kultury je předmětem soutěže o granty, projektového financování, otázkou konkurence mezi jednotlivými subjekty, které usilují o prosazení vlastních kulturních projektů resp. vlastních vizí kulturního směřování společnosti. Právě v tomto systému je klíčovou otázkou evaluace, která by měla přinést odpovědi na otázku: Co podporujeme? Jakou šanci na úspěch a společenský efekt může projekt

přinést? Kde se tyto efekty projeví, jaký bude jejich vztah k vloženým nákladům a co společnosti přinesou dlouhodobě?

Vedle veřejných zdrojů musí jakákoli kulturní politika počítat rovněž – a především – se zdroji soukromými. V tomto konceptu se logicky prosazuje obvyklý účetní vzorec. Každá kulturní aktivita má své nákladové položky, které v prostém produkčním vzorci musí být nižší než výsledný efekt. Problém potom spočívá ve měření těchto efektů, které jsou z podstaty věci ekonomicky obtížně uchopitelné. Ekonomická teorie zde operuje s dlouhodobými i krátkodobými efekty, vedlejšími účinky (side-effects) či s pozitivními a negativními externalitami spojenými s tvorbou a s tržním uplatněním kulturních statků.

Otázka soukromého financování je v dnešní době, kdy je podstatný díl podnikání v kultuře a drtivá většina památkových objektů, tzn. jevišť jednotlivých akcí, v soukromých rukou, rozhodující. Státní kulturní politika je v této situaci konfrontována s potřebou uplatnit selektivní přístup objektivizovaný veřejným zájmem. Jde o to rozhodnout, co podporovat a co ne, komu přispět a kdo podporu nepotřebuje, případně na koho a jak uvalit sankce za aktivity, které by mohly být s veřejným zájmem v rozporu. Výsledkem je, že také soukromé financování kulturních aktivit je nutno chápat jako součást státní kulturní politiky.

Stanovení veřejného zájmu, objektivních potřeb kulturního rozvoje i případných sankcí spojených s jejich poškozováním, je věcí legislativy, která bez ohledu na průběžné změny, novelizace i zásadní inovace právních norem v zásadě funguje. Ekonomické uchopení soukromých aktivit a kulturního podnikání je nicméně stále velkou neznámou.

Ve stejném vzorci uvažování má každý podnikatel v kultuře (vlastník velkého památkového objektu, galerista, provozovatel divadelní scény či organizátor kulturního eventů) eminentní zájem na vyčíslení bezprostředních ekonomických efektů. Téměř nikoho v českých poměrech ale nenapadne uvažovat v dlouhodobých strategických souvislostech, které jsou věcí zájmu veřejného, tzn. kulturní politiky obcí, regionů i státu.

Vedle veřejných a soukromých finančních prostředků je třetím zdrojem podpory také méně zřetelná rovina příznačná především pro liberální systémy: dobrovolnictví, práce bez ohledu na výnos, práce nadšenců, která má spíše sociální, osobní, nebo jakoukoliv jinou než ekonomickou motivaci. V našem systému se z různých důvodů stále nedaří tento významný zdroj zohlednit, využít a systémově podporovat. V teoretické rovině se uplatňují rozdílné názory na to, proč tomu tak je. Některé výzkumy napovídají, že jde o důsledek praxe bývalého režimu, který z dobrovolné a bezplatné práce učinil alfu a omegu vlastní existence; veřejných prací, brigád, nátlakových akcí s kontrolovanou účastí, které občanům znechutily jakoukoli formu dobrovolné činnosti. Jiné výzkumy však poukazují spíše na nevhodnost forem dobrovolnictví, nedostatečné metody a nástroje organizace dobrovolníků a v neposlední řadě i na zneužívání dobrovolnictví k soukromým účelům. Při pohledu

na praxi některých zemí, zejména Spojeného království, nicméně zjistíme, že vysoké procento kulturních akcí je závislé právě na této formě financování.¹

Klíčovou otázkou hodnocení kulturních projektů je poměr vkladů a výnosů (efektů) kulturních akcí. Zatímco vklady lze z krátkodobého hlediska poměrně přesně vyhodnotit, (včetně odhadu nefinančních zdrojů), problémem je identifikace výsledných efektů. V prvním plánu jde o efekty ekonomické, zejména v segmentu soukromého podnikání, kde je sektor kultury stejně výnosovým ekonomickým odvětvím, jako každé jiné. Otázkou je, jakých metod hodnocení použijeme a jaká kritéria jsou uplatňována v jednotlivých podnikatelských projektech – krátkodobá, dlouhodobá, strategická apod. Součástí jsou soudobé metody fundraisingu s přihlédnutím ke vlivům globalizované ekonomiky na národní kulturní prostředí. Jde ovšem také o to, co je produktem, jaký statek chceme na trhu prezentovat a jaká je jeho věcná podstata. Je například cílem projektu samotná kulturní akce nebo památkový objekt o sobě, anebo případná audiovizuální prezentace, která se tržně uplatní prostřednictvím internetu?

Do kriteriálního aparátu pro měření účinnosti vložených prostředků je nutné zahrnout také sociální pohled na ekonomický output. Jaké jsou segmenty odběratelů, na které se máme zaměřit? Jaká je marketingová strategie? Problém spočívá v tom, že soukromý pohled je zpravidla soustředěn na rozhodující odběratelské segmenty z hlediska konkrétní akce, zatímco z hlediska kulturní politiky jde o dopady na celou společnost nebo na sociální skupiny, které mohou být z podnikatelského hlediska nezřetelné nebo ekonomicky bagatelní. Principem veřejných prostředků vynakládaných na rozvoj kultury je nicméně efektivita celospolečenská, byť strukturovaná podle cílových odběratelů – sociálních skupin, jimž jsou jednotlivé kulturní akce určeny.

V případě oslav výročí Karla IV. jde jak o prezentaci kulturních památek, měst, lokalit i celých regionů, jejichž obyvatelstvo představuje adresné cílové skupiny odběratelů, tak i o žádoucí efekty jednotlivých kulturních projektů pro posilování lokální a regionální identity, rozšiřování vědomostního horizontu, stejně jako o poskytování kvalitního kulturního zážitku v rámci volnočasových aktivit.

Zvláštní pozornost musí být při ekonomickém hodnocení kulturních projektů věnována hodnocení dopadů na veřejné rozpočty ve vazbě na veřejnou správu a ekonomické procesy v rámci národní ekonomiky. Jde nejen o státní rozpočet a jeho jednotlivé resortní kapitoly, ale také o krajské, obecní a městské rozpočty, případně rozpočty jednotlivých účelově zaměřených organizací v kultuře. Není totiž předem jasné, kde se ekonomické efekty přímo nebo bezprostředně projeví. V konkrétních případech jsou časté situace, kdy může být jednotlivá kulturní akce vyhodnocena jako ztrátová v rámci místního rozpočtu (město zaplatí mnohonásobně více, než vydělá na přímých výnosech včetně nepřímých benefitů z daní a poplatků), ale konečný efekt na regionální a národní úrovni bude vyhodnocen jako vysoce pozitivní (po započtení nepřímých efektů ekonomických, sociálních nebo vzdělávacích).

---

¹ Momentálně jsme svědky pokusu zavést britský model do české praxe prostřednictvím organizace Czech National Trust, která se snaží prosadit britský způsob financování a modifikovat jeho formy a nástroje pro specifické české prostředí.

Na tomto principu jsou založeny konkrétní zahraniční metodiky měření efektivity. Byť v dosavadní praxi hodnocení kulturních projektů žádná podobná metodika v úplnosti nefunguje a pravděpodobně dlouho fungovat nebude, cílem je vypracovat takové evaluační metodiky, které by mohly sloužit alespoň v indikativní rovině k podchycení většiny dopadů kulturních akcí a projektů na veřejné rozpočty tak, aby mohly sloužit jako objektivní měřítko efektivity při distribuci finančních prostředků.

Vedle soukromých a veřejných organizací je nutné zmínit specifickou problematiku neziskových organizací. V celku české ekonomiky jde o poměrně málo propracované téma spojené s mnoha nevyjasněnými problémy, zejména finančními. Ve srovnání s vyspělými státy, zejména se sousedním Německem a Rakouskem, kde je činnost těchto organizací nahlížena optikou plnění veřejného zájmu v souběhu s hlavními principy státní kulturní politiky, nemá Česká republika dosud jasně definovaný kritériální aparát pro hodnocení jejich činnosti. Klademe si otázku, jaká je bonita jednotlivých neziskových organizací, zda v konkrétních případech nejde spíše o účelově založené subjekty za účelem získávání prostředků z různých finančních fondů a jaký je dlouhodobý efekt jejich činnosti. Na rozdíl od zmíněných zemí nám dosud schází adekvátní a dlouhodobou praxí prověřená legislativa zejména finanční a daňová. Je proto otázkou, do jaké míry je možné implementovat modely, které jsou jinde tak účinné, a zda je možné na zkušenostech ze sousedních zemí založit český systém financování kultury. Právě v tomto ohledu se ekonomické hodnocení kulturních projektů jeví jako nutná prvotní fáze pro implementaci nejen jednotlivých nástrojů finanční podpory kultury, nýbrž i pro postupné vyvinutí vnitřně konzistentního a fungujícího systému.

V souvislosti s vzrůstajícím podílem uvedených subjektů a organizací na rozvoji české společnosti a kultury a s chybějícím hodnocením účinnosti veřejných prostředků vynaložených na jejich činnost se naskytá řada nevyjasněných otázek a problémů současného ekonomického nahlížení na kulturu. Jde o uplatnění různých nástrojů finanční a daňové podpory kultury, které jsou dlouhodobě diskutovány jak na úrovni státní správy, zákonodárných orgánů i v odborné sféře. Ze široké škály nástrojů, metod a metodik podpory kulturního života, které jsou s různou mírou úspěchu využívány ve vyspělých zemích, se v dosavadní české praxi v současnosti uplatňuje pouze malá část. Daňové úlevy, daňové asignace, finanční nástroje, grantové systémy, podpora mecenátu aj., které zvýhodňují soukromé a neziskové podnikání v kultuře, nejsou u nás dosud dostatečně využívány. Pouze podmíněné odpuštění části daně z nemovitosti a odpočet darů částečně kompenzují vícenáklady spojené s rozvojem ekonomických aktivit v kultuře. Hodnotíme-li tedy neziskové organizace, musíme k jejich hodnocení přistoupit v kontextu legislativy, finanční a ekonomické politiky státu, neboť srovnatelnost s ostatními zeměmi, které vyvíjely své systémy ekonomické podpory kultury po dobu téměř celého půlstoletí, je velice nízká. Klíčem je v tomto ohledu rozvoj metodik ekonomické evaluace kulturních projektů a organizací v kultuře.

Objektivní měření efektivity prostředků vložených do organizace kulturních eventů a kulturních organizací je spjato zejména s vyčíslením vedlejších dopadů akcí v konfrontaci s konkrétními podmínkami sociálního prostředí na národní, regionální a místní úrovni. Problémem je především časový posun mezi konáním akce a zjištěním jejího efektu. Ve většině

organizací se měření účinnosti omezuje pouze na účetní období dané účetní uzávěrkou nebo časovým vymezením daného projektu. Dlouhodobé a povýtce žádoucí efekty tak většinou unikají pozornosti a nejsou proto při vyhodnocování výsledků jednotlivých projektů brány v úvahu.

Principem hodnocení dlouhodobých výsledků kulturních aktivit je naopak vazba na sociální a kulturní politiku obcí, měst a regionů. Dopady kulturních aktivit je totiž možné registrovat v širokém poli sociální integrace obyvatelstva, sociální inkluze, kulturní identity či sídelní stability obyvatelstva. Jde přitom o základní stavební kameny a cílené hodnoty regionální politiky, které mají určující vliv na úspěšnost kulturních akcí a tudíž i na efektivitu prostředků vynakládaných z veřejných rozpočtů na kulturu. Bez vazby na regionální kulturní identifikační vzorce je regionální politika vyloučena. Svědčí o tom nejen příklady z okolních států, ale především situace v problémových oblastech naší země – jak v dlouhodobě nestabilních příhraničních regionech, tak i v oblastech postižených vysokou migrací, strukturální konverzí či ve vylidňujících se regionech tzv. vnitřní periferie.

Další rovinnu měření sociálních dopadů kulturních aktivit je třeba spatřovat v podpoře vzdělávání obyvatelstva. Rovnice hodnocení dopadů je na první pohled jednoduchá: Čím kulturně vzdělanější populaci budeme mít, tím větší a na pochopení náročnější část kulturní tvorby a kulturního dědictví můžeme prezentovat, a tím efektivněji tohoto kulturního rozvojového zdroje budeme využívat. O tuto rovnici se historicky opírala politika první republiky, kde kultura a edukace byly propojeny a celé populaci byla poskytnuta určitá standardní kulturní průprava. I proto lze v mezinárodním srovnání doposud stále konstatovat jistý předstih v hudební a výtvarné kultuře (jehož hlavní příčinou je hustá síť škol poskytujících kvalitní základní umělecké vzdělání), na druhé straně nicméně i zaostávání v architektuře, urbanismu či krajinotvorbě.

Kulturní statky, které jsou předmětem masové spotřeby v Německu, jsou u nás často věci zájmu užší intelektuální vrstvy. O to více je nutné zvýraznit roli kulturní a vzdělávací politiky státu a spolu s ní i potřebu měření účinnosti vložených veřejných prostředků. Prezentace kulturních hodnot, kulturního dědictví i nové kulturní tvorby je opět závislá na zpětné vazbě, kterou je průběžné vyhodnocování úspěšnosti dílčích projektů v kultuře a vzdělávání a vyhodnocování dlouhodobých, synchronních efektů veřejné podpory jako celku.

V poslední řadě jde o efekty ve vlastní kulturní sféře. Ta zahrnuje jak péči o zachování kulturního dědictví, tak i novou kulturní tvorbu, která je nicméně s kulturním odkazem systémově provázána. Bohatství společnosti v tomto smyslu značí nejen památky hmotného kulturního dědictví, nýbrž i celý normativní a hodnotový aparát, vztah k práci či k legislativě, k systému veřejné správy i k demokratickým základům společnosti. Právě v globalizované společnosti na prahu postindustriální etapy je dostatek kulturního kapitálu základním předpokladem konkurenceschopnosti národních ekonomik a kulturní tvorba v rámci tzv. kulturních průmyslů nabývá na významu v mezinárodní soutěži.

Podmínkou objektivního a prakticky využitelného hodnocení sociálních a ekonomických dopadů kulturních akcí je paralelní vyhodnocování vnitřních, organizačních aspektů kulturních eventů. Jde o přístup k organizaci akce, kde vedle přímých ekonomických položek

musí být hodnocena i kvalita jejich managementu, tedy např. vhodnost vnitřní organizační struktury podniku, jeho personální zabezpečení i použité manažerské metody vztažené k cílům kulturní akce i k záměrům případného poskytovatele finanční podpory z veřejných zdrojů. Vedle vnitřního hodnocení je na místě i posouzení vnějšího organizačního prostředí kulturní akce – spolupráce, partnerství, součinnost s aktéry místního a regionálního kulturního života i s orgány veřejné správy. Z hlediska evaluace jde zejména o vyhodnocení vnějších vlivů, například upřednostňování lokálních zájmů před vlastními cíli organizátora či poskytovatele veřejné podpory², o zachycení vlivu lokálního a regionálního klientelismu ve vazbě na efektivitu vynaložených nákladů.

Významnou součástí evaluačního procesu je rovněž vyhodnocení mediálního zajištění kulturních akcí jak co do nástrojů, struktury a forem mediální prezentace, tak i v rámci vnější mediální strategie koordinované na regionální a národní úrovni. V etapě elektronické komunikace se radikálně mění tok informací od manažera k odběrateli a značný podíl na úspěchu či propadu kulturního projektu jde na konto mediální strategie. Součástí evaluačního procesu je i otázka goodwillu, pověsti pořadatele, organizátorů, organizace a konkrétní akce jako takové. Jde nejenom o metody a nástroje medializace, ale i o pověst či dlouhodobou úspěšnost určitého projektu. Úspěch kulturní akce je z tohoto pohledu založen na postupném budování pověsti v časové sekvenci více podobných akcí.

Zkušenosti z hodnocení velkých kulturních akcí a festivalů v posledních letech poukazují rovněž na význam vnějších podmínek jejich organizace. Jde o prostorovou a časovou harmonizaci jednotlivých organizačních podmínek kulturní akce (logistiku). Dopravní dostupnost, navigace, technická i sociální infrastruktura jsou mnohdy základními podmínkami úspěchu kulturního eventu. V organizační rovině jde o vyhodnocení úspěšnosti spolupráce s orgány veřejné správy. Event či festival je v tomto smyslu vždy výsledkem součinnosti širšího okruhu aktérů, veřejných i soukromých, kteří se podílejí na formování vnějšího organizačního prostředí. V tomto ohledu se stírají rozdíly mezi soukromým a veřejným prostorem a každý soukromý projekt z logiky věci do značné míry závisí na organizační podpoře veřejného sektoru.

Hlavní podmínkou ekonomické evaluace kulturních akcí, festivalů a oslav významných osobností však není logistika, management či marketing, ale dlouhodobá udržitelnost. To, co se jednou vžije jako integrální součást života lokální komunity, regionálního společenství či národní kultury, to zůstává a je tím nejdůležitějším outputem, se kterým máme a musíme počítat.

Ekonomická evaluace akcí pořádaných v rámci 700. výročí narození Karla IV.

Projekt byl zaměřen na hodnocení ekonomických parametrů akcí pořádaných v rámci ČR a širšího středoevropského regionu v rámci významného jubilea císaře Karla IV., a také akcí zaměřených na význam této historické osobnosti a celého lucemburského rodu v dějinách tohoto regionu.

---

² Lze mluvit až o „syndromu lokalismu“.

Rok Karla IV. byl zahájen ojedinělými akcemi již v lednu 2016, největší frekvence akcí se odehrála v jarních měsících, dubnu a květnu 2016 se středobodem dne 14. května. Z celkového počtu akcí, které byly monitorovány v rámci projektu (k 31. říjnu 2016 jde o 297 akcí) se většina (230) odehrála ve sledovaném intervalu dvou jarních měsíců. S významnými akcemi mezinárodního charakteru lze nicméně počítat i v podzimních měsících a v závěru roku.

Z teritoriálního hlediska byla většina akcí soustředěna jednak do velkých kulturních center republiky a jednak do míst s výraznou karlovsou tradicí. Největší počet akcí pochopitelně zaznamenalo hlavní město (97) s návazností na SČ kraj (37 akcí), nepoměrně menší počet eventů se odehrál v Ústeckém (29) a Plzeňském kraji (22). Výrazně menší zájem o využití odkazu Karla IV. zaznamenala Morava a to i s přihlédnutím k významným konferencím a popularizačním akcím konaných v Brně a bezprostředním okolí. Je zřejmé, že zájem o karlovské výročí není záležitostí celého státu, ale liší se co do významných politických center a specifických regionů.

Primárním cílem evaluačního projektu bylo vytvoření podkladů pro efektivní uplatňování kulturní politiky ČR a prezentaci kulturního potenciálu ČR v širším evropském a světovém kontextu.

Druhým cílem projektu bylo hledání možností efektivizace veřejných prostředků určených pro kulturní rozvoj sídel a regionů tak, aby bylo dosaženo optimálního poměru vícedrožového financování významných kulturních akcí v rámci kulturní politiky státu.

Třetím cílem je pak dopracování obecné metodiky ekonomické evaluace kulturních eventů na základě zkušeností z aplikace dílčích postupů na konkrétní kulturní téma (výročí Karla IV.).

Metodicky je projekt založen na průběžném monitoringu eventů souvisejících s karlovským rokem na základě online seznamu pro potřeby všech uživatelů (odkaz googledocs). Ze zachycených tří set akcí byla analytická pozornost soustředěna na:

- Nejvýznamnější akce celostátního a nadnárodního významu zajišťované významnými kulturními a akademickými institucemi. V tomto rámci byly od organizátorů vyžádány základní ekonomické ukazatele na základě normalizovaného dotazníku, dále byly provedeny řízené rozhovory s pořadateli i návštěvníky zaměřené na získání objektivního pohledu pro hodnocení dopadů jednotlivých akcí. Třetím nástrojem výzkumu se stal formalizovaný dotazník vyplňovaný přímo v terénu výzkumníky na základě vlastní kvalifikované observace.
- Významné akce akademických, vědeckých a centrálních kulturních institucí zaměřených na odborné diskuse a vědecké uchopení odkazu Karla IV. a jeho vlivu na současnou společnost. Metodika výzkumu v této skupině byla založena na řízených rozhovorech a zjišťování hodnotících postojů návštěvníků tj. specifické skupiny odborníků bez přímé vazby na popularizaci a širší rozměr Karlova odkazu v středoevropském regionu. Vedle ekonomických parametrů byly sledovány cesty

pro zajištění dlouhodobé udržitelnosti a ekonomické návratnosti vědeckovýzkumných aktivit souvisejících s tématem.

- Akce pořádané na regionální a lokální úrovni, které byly pořádány jednak s finanční podporou Ministerstva kultury ČR, jednak i z příspěvků krajských a municipálních. V této skupině byly zkoumány všechny akce pořádané s finanční podporou ministerstva, kde bylo možno využít ekonomických dat k měření efektivity vložených finančních zdrojů. Akce lokálního typu byly zachyceny doplňkovou metodikou kvalifikované observace bez nároků na získání ekonomických dat, které většinou nejsou k dispozici.
- Eventy menšího rozsahu, lokálního či soukromého charakteru, které byly evidovány s na základě dostupných informací zařazeny jako doplněk hlavního proudu akcí s národním významem.

Zvláštní pozornost věnuje evaluační metodika medializaci, tedy hodnocení účinnosti mediální propagace. Cílem je vytipování účinných metod propagace významných kulturních akcí a definování informačních bariér, které bude nutno postupně odstraňovat.

Z územního rozložení akcí vyplývá skutečnost, že dopady odkazu významných osobností je vždy nutné zahrnout do širšího kontextu osob a kulturního prostředí konkrétní epochy. V tomto smyslu jde zejména o odkaz moravských Lucemburků, jejichž politika nebyla vždy těsně spjatá s pražským centrem, jejich kulturní odkaz je ale spojený s pražským evropským kulturním ohniskem. Na některých památkách i v celých regionech nebyly akce vázány pouze na osobu Karla IV., ale i na jeho vládnoucí současníky a následovníky v rámci celé lucemburské epochy. Nízké zapojení některých krajů do programu národních oslav je zcela logické, např. 11 akcí v Jihočeském kraji odráží odlišnou kulturní orientaci a specifický kulturní ráz regionu spjatý s jinými rody a kulturními aktéry.

Z řízených rozhovorů vyplynulo, že druhým důvodem nevyváženosti v teritoriálním rozvržení akcí může být nižší angažmá krajských kulturních činitelů, kteří ve své kulturní politice mohou klást důraz na jiné osobnosti či časová období (Královéhradecký kraj 7 akcí, Kraj Vysočina 14 akcí).

Plná třetina akcí měla formu specializované výstavy s delším trváním a zaměřením na velmi různorodé cílové skupiny návštěvníků. Velká část lokálních akcí pouze využila karlovskeho výročí k animaci, propagaci a aktualizaci stálých muzejních expozic, mnohdy s nadějí získat doplňkové finanční prostředky z veřejných zdrojů. Animace se často týkala specifických sociálních skupin, šlo o dětské akce, akce pro zájmové skupiny cílené nejen na rozvoj kultury, ale také sportu, turismu či tradičních vzorců lokální kultury. Nízká koordinovanost těchto akcí na municipální úrovni, slabá vazba na síť veřejných sdělovacích prostředků a omezený akční rádius jejich propagace neumožnily dosáhnout cíleného synergického efektu. Časový překryv mnoha akcí navzájem, podceněná logistika a koordinace dopravy, technické a sociální infrastruktury nevedly k optimálnímu využití reálně existujícího kulturního potenciálu.

Navštívené lokální akce (4. typ) byly zpravidla pozitivně hodnoceny místními návštěvníky, zůstaly nicméně nepropojeny se souběžně pořádanými akcemi v sousedních municipalitách. V delším období je proto nutné podpořit efektivní formy lokální kulturní politiky i destinačního managementu a organizační podporu zacílit také na koordinaci infrastruktury a logistiky pořádaných akcí. Analýza vnějšího prostředí pořádaných akcí z hlediska dopravní, technické a sociální infrastruktury naznačila podcenění vlivu těchto podmínek na efektivitu pořádaných eventů.

Koordinace by se v tomto smyslu měla prioritně soustředit na zajištění kapacitních a reálně průjezdných komunikací, disponibilitu parkovacích míst, návaznost na platné jízdní řády veřejné dopravy včetně vyčíslování reálných finančních nákladů – jízdného, poplatků, parkovného či cen nabízeného občerstvení – pro návštěvníky. Organizátoři by měli věnovat pozornost celkové výši nákladů spojených s návštěvou konkrétní akce, počítat s reálnými náklady návštěvníka, které zahrnují mimo vstupného také náklady na běžné výše uvedené služby. Výsledkem provedené analýzy co do typu, zaměření a časového řazení jednotlivých akcí je zjištění potřeby koordinace v uvedených třech dimenzích.

Roztříštěnost a slabá tematická návaznost jednotlivých eventů vedla často k nízké efektivitě, malé návštěvnosti a slabému společenskému dopadu akcí pořádaných začátkem roku, a až k téměř k úplnému přesycení tématem v letních měsících. Z hlediska návaznosti typů a zaměření akcí by bylo vhodnější soustředit významné odborné akce s mezinárodním a národním kulturním dopadem do prvních měsíců roku za účelem širší osvěty, vzbuzení zájmu veřejnosti a specifikace hlavních témat výročí. Takové otevření tématu může vytvořit nutné předpolí pro hlavní akce časově vřazené k ústřednímu termínu výročí. Finanční a organizační podpora by měla vzít v úvahu gradaci a vzájemnou systémovou propojenost celého spektra pořádaných akcí tak, aby bylo vytiženo celé časové období, optimálně využita stále nedostatečná infrastruktura a dosaženo synergického efektu, a tím i ekonomické efektivity v totalitě pořádaných akcí.

Následné akce by měly v regionálním a lokálním měřítku rozpracovávat a konkretizovat jednotlivá témata v místních podmínkách, směřovat k podpoře lokální a regionální identity a nalézat a posilovat vazby na lokální iniciativy, občanská sdružení a kulturní korporace. Hlavním cílem kulturní politiky v tomto smyslu musí být dlouhodobá udržitelnost tématu, jeho zakotvení ve stabilních vzorcích kulturního života lokalit a regionů včetně ozřejmění dlouhodobých společenských funkcí kulturních organizací, resp. aktérů (stakeholderů) kulturního života v lokalitách a regionech.

S pozitivním hodnocením organizátorů i návštěvníků se setkalo mezinárodní zakotvení oslav výročí Karla IV. ve smyslu posílení identifikačních vzorců ke společnému kulturnímu základu střední Evropy, navázání perspektivních forem mezinárodní spolupráce počínaje úrovní lokálních aktérů kulturního rozvoje, až po institucionální spolupráci na mezinárodní úrovni.

Za významný úspěch lze pokládat posílení kontinuální mezinárodní vědecké spolupráce na poli historie, dějin umění, archivnictví či muzejnictví. Lze předpokládat, že velké akce 1. a 2. typu, např. Česko-bavorská výstava či symposium v Senátu Parlamentu ČR, se staly východiskem dlouhodobé udržitelnosti kulturního odkazu lucemburské epochy

a jejích hlavních aktérů. Pozitivním odrazem v politické rovině je v tomto smyslu navázání stálých a perspektivních vazeb mezinárodní kulturní spolupráce a překonávání kulturních bariér.

Specifickým tématem analýzy byla efektivnost managementu kulturních eventů jak z hlediska organizačních metod, tak managementu kulturních akcí. Byl potvrzen klíčový význam vrcholného managementu v rámci kulturní politiky státu a regionů ve smyslu koordinace akcí, vytváření pozitivních vzorců fundraisingu a modelů spolupráce veřejného a soukromého sektoru v kultuře. Státní kulturní politika je kulturními aktéry stále více považována za základní organizační rámec pořádaných akcí. Jejím hlavním úkolem by měla být formulace cílů celé akce a nastínění dlouhodobé strategie jejich naplňování. Management totiž může ovlivnit efektivitu jednotlivých akcí z hlediska bezprostředních ekonomických ukazatelů (náklady, výnosy, aj.), nemůže však zásadním způsobem vyhodnotit vliv předpokládaných side-efektů, které mohou z dlouhodobého hlediska výrazně ovlivnit efektivitu těchto akcí v blízké budoucnosti. Jednorázově vytvořené kapacity – infrastrukturní, technické i personální – se mohou z jednorázového hlediska jevit jako neefektivní, byť se jejich ekonomická výhodnost může projevit pouze v širším časovém horizontu. Potřeba tohoto zajištění ze strany kulturních institucí a orgánů měst, regionů i státu je tak jednoznačným předpokladem dosahování efektivit vynaložených prostředků a současně i podstatným požadavkem organizátorů kulturních akcí. Z tohoto hlediska je evidentní také potřeba specifikovat tento hlavní organizační rámec s dostatečným časovým předstihem, na základě realistické vize odvozené z kulturních politik státu, regionů a měst a s případnými vazbami na mezinárodní kulturní spolupráci.

2. Výročí narození Karla IV., ojedinělá příležitost k rekapitulaci i k novým impulzům a to nejen pro „kulturu připomínání“

Anna Matoušková

Můj příspěvek si dává za cíl klást otázky spojené s oslavami 700. výročí narození Karla IV. a obecně s „kulturou připomínání“. Jubileum Karla IV. je výročím mimořádného významu. Dokládá to fakt, že bylo zařazeno generální konferencí UNESCO mezi světová výročí na léta 2016–2017. Jeho význam dokládají i jiné skutečnosti. Osobnost Karla IV. tvoří trvalou dominantu národní paměti, jak ukazují výsledky výzkumu veřejného mínění od roku 1946 do roku 2009 (Pfeiferová & Šubrt, 2009). Doba Karla IV. se v mezních časových úsecích umísťovala na předních místech zájmu české veřejnosti, nebo toho, co tvoří dominantu české národní paměti. Od roku 1992 do současnosti naší národní paměti Karel IV. zcela dominuje. Zajímavé jsou i druhé pozice, zejména z pohledu nadcházejících významných výročí, která nás čekají.

Karel IV. zvítězil i v populárním projektu České televize, volbě „Největšího Čecha“ v roce 2005. Mysleme si o tom, co chceme, ale je to další důkaz toho, jak veřejnost tuto osobnost vnímá. V seriózním výzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění v roce 2007 se Karel IV. opět dostal na první příčku, jako nejvýznamnější česká historická osobnost.

Mimořádná výročí jsou také mimořádnými příležitostmi. Připomínka 700. výročí narození Karla IV. byla poměrně velkoryse podpořena a akcentována jak na úrovni státu, tak územních samospráv i akademické obce. K naší velké radosti a úctě je reflektována také privátním sektorem. Podpora tohoto významného výročí na straně oficiálních nositelů stěžejních projektů nebyla ale spojena s žádným poselstvím či hlubší explikací způsobu uchopení výročí. Slavíme, připomínáme si, ale víme proč? A čekáme na tuto otázku ze strany reprezentantů dnešního demokratického státu odpověď? Budeme v případě příštích výročí chtít znát na tuto otázku odpověď dříve, než začneme slavit?

V minulých měsících a letech byl vytvořen poměrně komfortní rámec pro spontánní a formálně i obsahově širokospektrální uchopení připomínky Karla IV., což je skvěle připravená příležitost pro kultivaci naší kulturní a historické paměti a pro formování státní a národní identity. Jak je aktuálně pocíťována potřeba systematické péče o státní a národní identitu? Jak pracuje náš stát, veřejná správa a politické strany s pamětí? Jakou roli při posilování národní a státní identity by mělo sehrávat koncepční nakládání s kulturní, respektive historickou pamětí? Jakou roli by v tom mělo hrát připomínání významných výročí?

Karlovské výročí z pohledu spektra aktivit, které již proběhly a které se připravují, je připomínáno proto, aby byly prezentovány nové poznatky historiografie a aby bylo prezentováno zejména velmi atraktivní, či naopak málo známé hmotné kulturní dědictví i odborné nakládání s ním. Karlovské výročí je kampaní cestovního ruchu a znamená vítanou ekonomizaci konkrétního segmentu kulturního dědictví. Je příležitostí pro oživení česko-německých kulturních vztahů prostřednictvím Česko-Bavorské zemské výstavy. Karlovské

výročí také znamená reflexi naší současnosti a přináší navázání nových vazeb. Při tom všem je ale třeba pokládat si otázky, nakolik konkrétní uchopení karlovskeho výročí je uchopením ekonomickým z pohledu krátkodobých či dlouhodobých zájmů, a do jaké míry je výročí z pozice státu a územních samospráv cíleně a inovativně využíváno k posílení státní, či regionální kulturní identity. Jak se v případě karlovskeho výročí propojila teorie paměti s praktickým konáním?

Uvedu příklady toho, k čemu je karlovske výročí letos skutečně využito: Kultivace česko-bavorských vztahů, Zemská výstava, velká výstava Císař Karel IV., lucemburská éra jako fenomén pro cestovní ruch, který prodává prostřednictvím karlovskeho příběhů památky. Karel byl vtažen do naší současnosti, aby se stal zrcadlem naší přítomnosti, k tomu slouží například projekt Karel je King Českého rozhlasu (King a marketing., 2016). Karel IV. byl také využit k zábavě v nejrůznějších formátech, například v případě komiksu, kde je Karel jako dějinná osobnost přirovnáván k Batmanovi.

Dostávám se k termínu „kultura připomínání“, který jsem uvedla v uvozovkách. Je paměť aktuálním tématem pro ty, kteří se zamýšleli nad přípravou karlovskeho výročí? Je to aktuální téma pro ty, kteří jsou zodpovědní za naše dědictví, za naši identitu? Na úvod tohoto úseku malý paradox. Čím sofistikovaněji shromažďujeme, uchováváme a digitalizujeme historické prameny, tím více se minulost vytrácí z lidské paměti. Paměť byla dříve tématem pro filozofy, psychology, sociology, postupně pro historiky, lingvisty, kulturní antropology a další obory. Dnes se stává velmi aktuálním tématem také pro politiky a média. Důvodem je přesun pozornosti od individuální paměti ke kolektivní. Frustrace z dějin 20. století, pád komunistického bloku i probíhající proces imigrace a akcent na evropskou identitu, a konečně také globalizace a informační revoluce. To vše nás přivádí k tématu paměti. Kdo odstartoval takový zájem o paměť, historickou paměť, kulturní paměť v Evropě? Kdo se jí věnuje u nás?

Od paměti jako obecného pojmu je odvozeno množství termínů, které používá jak věda, tak politická či mediální terminologie. Některé nejsou zcela přesně vymezeny, a proto dochází občas k jejich překrývání, či přímo chaosu. Pojem „kultura připomínání“ je sice často používán, ale jeho přesné vymezení neexistuje. Stejně tak využíváme pojem „paměťové instituce“, ale přesně uchopení toho, co to je, také není příliš jasné. Paměťovým studiím se u nás věnuje celá řada předních univerzitních pracovišť, akademické ústavy, věnuje se mu i Ústav pro studium totalitních režimů. Byla vyprodukována celá řada zajímavých učebnic, populárních monografií, které se věnují tématu paměti. Jaká je ovšem interakce mezi teorií a praxí? Pociťujeme dostatečnou prostupnost mezi oběma břehy? Jak obecnou teorii paměti, kulturní paměti, historické paměti vnímají a využívají naše státní paměťové instituce, zejména muzea a NPU?

Připomenu osobnosti, které položily ve 20. století základ odborného diskursu o paměti: Maurice Halbwachs (2010), Místa paměti Pierre Nora (1984), Jan Assman, Kulturní paměť a rámce vzpomínání (Assman, 2001). Jacques le Goff (2007), přemýšlel nad vymezením prostoru mezi pamětí a dějinami. U nás se teorii paměti, paměťových studií a otázkami, které jsou odvozeny od paměťových studií, zabývají univerzitní pracoviště, např. Filozofická fakulta či Fakulta humanitních studií, obor historická sociologie. Univerzitní pracoviště produkují celou

řadu velice zajímavých studijních textů a monografií. Systematicky se otázkám historické paměti věnuje časopis *Historická sociologie* (2016). FSV a FHS dokonce vytvořily společné pracoviště pro výzkum kolektivní paměti, kulturní a historické paměti. Paměti se věnuje také Masarykova univerzita, která se věnuje otázkám paměti, kulturní paměti a národní identity v muzeích. Paměť je také předmětem zájmu Akademie věd, kde se v současné době naplňuje velký projekt *Paměť v digitálním věku* (Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. , 2016). Jeho nositelem je mimo jiné také Masarykův ústav a Archiv Akademie věd. Odborníci z akademických pracovišť zprostředkovávají téma paměti odborné i zainteresované veřejnosti. Kniha *Naše české minulosti* Kamila Činátla (2014), nebo sborník *Paměť míst, událostí a osobností* sestavený Milanem Hlavačkou (Hlavačka & Marés, 2011) jsou obecně známé.

Jaký je vztah státu a paměti? Stát má odpovědnost za národní identitu, respektive kulturní identitu. V našem případě to vyplývá z ústavy, kde je v preambuli vyjádřena vůle občanů, kteří jsou věrni všem dobrým tradicím dávné státnosti Zemí koruny české i státnosti Československé, odhodlání budovat, bránit a rozvíjet Českou republiku. Jsou odhodlání střežit kulturní bohatství naší země, což se bez paměti a kultivování paměti neobejde.

Stát má pro prosazování tohoto cíle celou škálu nástrojů od legislativních, od zákonů, které se týkají kulturního dědictví, až po celou řadu dalších právních norem – o válečných hrobech, o účastnících odboje a odporu proti komunismu, nebo vyhlášky o vydání pamětních mincí. Nástrojem paměti jsou státní paměťové instituce, státní svátky či připomínka významných výročí. Velmi důležitou roli hraje implementace mezinárodních nástrojů, které ukazují směr a jsou příkladem dobré praxe. Jde o takové aktivity, jako jsou Dny evropského dědictví, Znamka evropského dědictví i Rok kulturního dědictví, který patrně bude na programu v roce 2018. Mezinárodní nástroje existují i na celosvětové úrovni, viz mnohé činnosti UNESCO.

Jediným zákonem, který se hlásí k soustředěné péči o paměť národa, je zákon č. 181/2007 Sb. o Ústavu pro studium totalitních režimů, kde je v důvodové zprávě mimo jiné konstatováno, že zákon je prvním uceleným legislativním počinem v institucionálním zabezpečení péče o paměť národa. Povšimněme si terminologickému kolísání. Ústav pro studium totalitních režimů vydává časopis *Paměť a dějiny* (2016), který se věnuje i obecným otázkám kulturní paměti, kolektivní paměti a pojmů, které jsou od tohoto základního termínu odvozeny. Stejně tak se podobným praktickým i teoretickým otázkám věnuje portál *Paměť národa* (Post Bellum, 2000–2016), který je jak dílem Ústavu pro studium totalitních režimů, tak Českého rozhlasu a sdružení Post Bellum. Tento portál připomíná také různá výročí, respektive je na ně navázána celá řada důležitých dokumentů. O paměť se stará také ČNB nebo Česká pošta, které vydávají pamětní mince a poštovní známky. Paměť figuruje v oficiálních vystoupeních představitelů státu.

S pamětí velmi souvisí výročí. Ta největší jsou připomínána na úrovni státu, vláda se v posledních 10 letech zabývala agendou výročí celkem osmasedmdesátkrát. Z toho největší podíl byla agenda vydávání pamětních mincí. Se čtyřmi návrhy na pojednání velkých výročí přišlo Ministerstvo kultury. Slavili jsme výročí příchodu Cyrila a Metoděje na Moravu, šestistté výročí upálení mistra Jana Husa i letošní karlovske výročí. Agendu vlády, která se

týká připomínání historických výročí, velmi zaměstnává také Ministerstvo obrany, zejména svými kompetencemi v připomínání výročí osvobození republiky a výročí války.

Pro Ministerstvo kultury je otázka paměti legitimním a klíčovým tématem. Má k tomu i legislativní zadání, stejně jako zadání plynoucí z programových prohlášení vlád. Velmi důležitá je vlastní aktivita resortu v rámci obecně vymezených kompetencí. Zákon 2/1969, tzv. kompetenční zákon, dává Ministerstvu kultury povinnost působit v kulturně-výchovné činnosti, tedy i zprostředkovávat naši minulost. Kulturně-výchovná činnost a práce s pamětí má tři základní pilíře:

- zprostředkování hmotného i nehmotného dědictví;
- připomínka významných událostí a osobností;
- oslava státních svátků.

Konkrétním nástrojem k práci s pamětí, ke kultivaci historické paměti a k podpoře národní a státní identity jsou kulturní politiky na úrovni EU, na úrovni národní a v programech politických stran. Vztah mezi pamětí a identitou se objevuje ve zprávě Evropského výboru regionů na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu (2015), kde je podtrženo, že kulturní dědictví je kamenem pro budování státní i evropské identity.

Státní kulturní politika platná pro léta 2009–2014 se paměti a kultivaci paměti nevěnovala explicitně, ale jen zprostředkovaně. Kulturní politika je závazný dokument, který předpokládá množství teoretických zdrojů. Některé z nich jsou zveřejněny na našich webovských stránkách (Studie a analýzy ke kulturní politice, nedatováno). Je otázkou, nakolik se Státní kulturní politika věnuje také otázkám, které souvisejí s úrovní historického vědomí, s hodnocením historických osobností a událostí. Aktuální Státní kulturní politika obsahuje nově téma kulturní identity a také připomínku výročí významných událostí a osobností, jako nástroj k posílení národní identity. Velmi důležitým tématem státní kulturní politiky je podpora kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu. Konkrétní nástroje státní kulturní politiky jsou shrnuty v subkapitole věnované využití významných výročí k posílení národní identity občanů, a samozřejmě také v programech podpory výzkumu národní a kulturní identity.

Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, známý program NAKI, má směřovat k poznání národní identity a sloužit k rozvíjení národní identity i prostřednictvím kultivace kulturní a historické paměti.

Máme k dispozici výzkumy v rámci dlouhodobého projektu Naše společnost Centra pro výzkum veřejného mínění (Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2015), kde bylo historické vědomí, hodnocení historických událostí a osobnosti velmi důležitým tématem. Tento výzkum se věnoval také vztahu Čechů ke státním svátkům. V implementačním dokumentu Státní kulturní politiky na léta 2015–2020 se objevuje celá řada důležitých výročí, která nás v tomto pětiletém intervalu budou čekat. Je otázka, nakolik je zastoupení těchto výročí proporcionální a nakolik je volba toho, co bude stát akcentovat, skutečně výsledkem promyšlené reflexe historické paměti v našem prostředí. Určitá výročí jsou velmi akcentována, v implementačním dokumentu například výročí maršála Radeckého. Jeho připomínka je jistě

velmi důležitá, ale při veškeré úctě k jeho osobnosti je mu tam věnován značně neproporcionální prostor.

„Kultura připomínání“ je pojem, který je spojen se současnou garniturou Ministerstva kultury, který velmi často používá pan ministr a který je v praktické politice naplňován, byť není přímo odborně uchycen. „Kultura připomínání“ byla dokonce deklarována jako motto Ministerstva kultury pro rok 2015. Připomínání historických výročí a metoda kultivace naší historické paměti, k tomu slouží různé nástroje, např. twitterový účet ministerstva, který velmi důsledně připomíná i méně známá výročí a zapomenuté osobnosti našich dějin.

Je potřeba ohlédnout se nad tím, jak bylo karlovské výročí uchopeno. Důvod je velmi prostý, ekonomický. Vláda přijala ke karlovskému výročí dvě usnesení, která měla hlavně ekonomickou povahu. Rozhodla o uvolnění poměrně štedré částky ze státního rozpočtu jednak na Česko-bavorskou zemskou výstavu (27 mil.) a jednak o poskytnutí více než 70 milionů korun pro celý projekt národních oslav. Stát tedy vynaložil nad rámec běžných výdajů na karlovské výročí celkem 100 milionů. To je velmi silný důvod, který si zaslouží nejen běžné vypořádání podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ale také hlubší ekonomickou evaluaci. Je velice dobře, že se tato evaluace stala projektem řešeným v rámci Vysoké školy ekonomické, protože samo Ministerstvo kultury by na ekonomický evaluační pohled na karlovské výročí nemělo kapacity.

Je ovšem otázkou, zda je významné karlovské výročí jenom tématem pro ekonomickou evaluaci, anebo je důvodem pro širší badatelský záběr. Oslavy narození Karla IV. patří k nejvýznamnějším výročím připomínaným po roce 1989. Nejbližší obdobné výročí nás čeká v roce 2018. To, že karlovské výročí bylo spojeno se statutem výročí UNESCO, nese povinnost podat této organizaci hodnotící zprávu, jak bylo uchopeno a jak bylo naplněno. Tato hodnotící zpráva není jenom ekonomickou evaluací. Je důvodem podívat se na uchopení karlovského výročí hlouběji, pokud o to ovšem budeme mít zájem. Je zajímavé, že byť je to téma natolik lákavé pro ty, kteří se zabývají pamětí, kultivací paměti a vztahu paměti a národní identity, že jen málokterí využili příležitosti, které využila Vysoká škola ekonomická, jen málokterí se zapojili se do evaluačního procesu, který by hodnotil neekonomické ukazatele. Je otázkou, jestli bude ministerstvo takový proces iniciovat. Ministerstvo kultury České republiky má podepsáno několik dohod s vysokými školami, možná to je cesta, bude-li k tomu vůle.

Čeká nás výročí vzniku Československa. Je to nová příležitost, nebo trochu předem prohospodařená příležitost pro naši paměť? Příprava předchozích výročí (cyrilometodějského, husovského, karlovského) přinášela vždy trochu nové otázky a problémy. Po všech stránkách ideální způsob, jak přistupovat k těmto výročím, zatím nejspíš nalezen nebyl. Proto je také kladen důraz na zpětné hodnocení karlovského výročí.

Jubileum, které nás bude čekat v roce 2018, bude velmi významné. Nejen proto, že 100 let české státnosti není, jak ukázal výzkum, v povědomí obyvatel zapsáno tak, jak bychom si všichni přáli. Je to ale také výročí spojené se státním svátkem, budeme tedy připomínat výročí a slavít státní svátek. Tím, že rok 2018 s největší pravděpodobností bude Evropským rokem kulturního dědictví, je zde další důvod připravit se na tyto oslavy ve světle veškerých zkušeností, kterou v připomínání historických výročí máme. V návrhu pro Evropský

parlament se mimo jiné argumentuje též výročím vznikem národních států po 1. sv. válce. V návrhu pro Evropský parlament se mimo jiné argumentuje též výročím vznikem národních států po 1. sv. válce.

Ve svém příspěvku jsem kladla otázky poněkud neuspořádaně. Činila jsem tak záměrně. Možná, že mé vystoupení bude inspirovat cestu, která povede k většímu provázání teorie a praxe, teorie paměti a disciplín, které jsou na ní navázané a konkrétní praxe, která je naplňována při přípravě oslav významných kulturních výročí.

3. NPÚ a odkaz Karla IV.

Petr Pavelec

Národní památkový ústav má výhodu v tom, že je jako jen několik málo jiných institucí pupeční šňůrou, kořenem nebo dokonce mnoha kořeny spojen s dobou a s osobností Karla IV. Vedle Karlovy univerzity, která od dob Karlových realizuje akademickou činnost a vedle církve, která často rozvíjí činnosti založené v době Karla IV. je Národní památkový ústav hmatatelně spojen s dobou vlády Lucemburků. Nejsou to jen hrady, které spravuje, a které byly založeny nebo získaly zvláštní status v době Karla IV.

Dovolím si citovat dvě dobové zprávy. Jedna je z vlastního životopisu Vita Caroli, zapsána po roce 1340. Zmiňuje Pražský hrad, ale periferně i další hrady, o kterých bude řeč:

„Království toto jsme našli tak zpustošené, že jsme nenašli ani jediného hradu svobodného, který by nebyl zastaven se všemi královskými statky, takže jsme neměli, kde bychom přebývali, leč v domech měšťanských jako jiný měšťan. Hrad pražský pak byl zcela opuštěn, pobořen a zničen, neboť od časů krále Přemysla II. (Otakara) ležel v sutinách. Na tom místě jsme později dali vystavět nový a krásný palác s velikým nákladem, jak jej dnes možno spatřiti (...) Tehdy jsme znovu nabyli s velkým i náklady a úsilí hrady Křivoklát, Týřov, Světlík, Litice, Hradec Králové, Písek, Nečtiny, Zbiroh, Tachov, Trutnov v Čechách; na Moravě pak Lukov, Telč, Veverží, hrad olomoucký, brněnský a znojemský a mnoho jiných statků, zastavených a zcizených koruně (Karel IV. , 2009).“

Karel IV. přikládal hradům mimořádný význam. Mimo jiné to vyplývá z návrhu zákoníku *Majestas Carolina*, který se svými spolupracovníky dlouho připravoval, pro odpor šlechty nakonec nebyl plnohodnotně realizován, ale některá ustanovení se posléze stala součástí právní praxe v zemích koruny české. Citát z tohoto zákoníku, který se týká hradů, je zajímavý a můžeme ho vnímat v dalších významových rovinách: „Kdo by popíral, že hrady jsou nutné? Jejich purkrabí, či královští správci musí pilně dbát o hrad a účinně a s náležitou horlivostí se postarají o vykonání všech výroků.(...) Navíc některé hrady na pomezí toho království jsou nezbytné. Jednak aby zabránily vstupu nepřátel, jednak aby umožnily výpad proti soupeřům (...) pro blaho a užitek obyvatel země a na obranu práv a cti tohoto království.“ Viz (Pavelec, Petr (ed.), 2014)

Žalostný stav hradů, který našel Karel IV., když se vrátil do Čech, není památkám ve správě NPÚ cizí. Po změně režimu v roce 1989 se většina spravovaných státních hradů a zámků nacházela v žalostném stavu. Přesto, že deklarované cíle Národní kulturní komise v roce 1945 a potom i komunistické moci po roce 1948 byly úplně jiné, výsledný stav v roce 1989 byl žalostný.

Karel IV. ve svém zákoníku *Maiestas Carolina* (*Maiestas-Carolina.pdf*, 2015) definoval 11 hradů, které představují mimořádnou hodnotu, jako majetek koruny, tedy v dobovém kontextu jako státní majetek, který za žádných okolností nesmí být zcizen, nesmí s ním být nepatříčně nakládáno a musí být vždy k dispozici pro blaho národa. Mezi tyto hrady

patří Kladsko, Svojanov, Lichnice, Bezděz, Kámen, Locket, Přimda, Jenštejn, Křivoklát, Karlštejn a Zvíkov. Pět z těchto někdejších nezcizitelných hradů císaře a krále Karla dnes spravuje Národní památkový ústav. Stát je podobně jako za dob Karla IV. považuje za nezcizitelný majetek. Podobně ale vnímá i další hrady a zámky, které mohou odkazovat k postavě Karla IV. Podobně, jako kdysi hrady chránily a bránily prospěch země, tak i dnes tyto stavby jako místa paměti chrání historickou kontinuitu a brání nám zapomenout. Jsou to přímé spojnice s minulostí a v tomto případě přímé linky k době Karla IV.

Národní památkový ústav už několik let realizuje projekt Po stopách šlechtických rodů (Národní památkový ústav, 2003–2015). Začal v roce 2011 připomínkou rodu Rožmberků, v roce 2016 využil výročí narození Karla IV. a zapojil se do oslav tohoto jubilea. Chtěli jsme totiž Karla IV. a jeho dobu prezentovat v aristokratickém kontextu, nechtěli jsme mluvit jen o jediné osobě. Karel byl členem rodu Lucemburků, kteří patřili k vrcholné evropské aristokracii. Z toho důvodu byl rok 2016 Národním památkovým ústavem vyhlášen jako Lucemburský rok

Na hradech a zámcích ve správě NPÚ během roku proběhlo 40 aktivit, které různým způsobem připomínají dobu vlády Karla IV. i ostatních Lucemburků. Zatím ještě nemáme ekonomické údaje, hrady a zámky NPU navštěvují každoročně více než 4 miliony platících návštěvníků a další 4 miliony se účastní různých kulturních aktivit, které na těchto zámcích probíhají. Předpokládáme, že se v letošním roce díky aktivitám spojeným s výročím Karla IV. u těch největších akcí bude návštěvnost pohybovat v řádech statisíců.

Celý projekt jsme zahájili ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR a Univerzitou Karlovou v Karolinu, na místě, které je pevně připoutáno k odkazu Karla IV. Dominantní akce jsou spojeny s hradem Karlštejn, kde se od začátku sezóny představuje karlštejnský poklad a další artefakty a příběhy spjaté s dobou Karla IV.

Mezi další důležité aktivity patří výstava věnovaná Václavu IV. zejména v souvislosti s iluminovanými rukopisy z Bible Václava IV., jejíž faksimile Národní památkový ústav zakoupil pro hrad Křivoklát (Výstava "Bible Václava IV.", 2016), který patřil mezi zmiňovaných 11 nezcizitelných hradů. Moravský hrad z tohoto seznamu, Veverží, jako jedno ze sídel lucemburské moravské větve, představuje na výstavě Lev a orlice především Jošta Lucemburskému, synovce Karla IV. (Lev a orlice. Moravští Lucemburkové a jejich hrad. Nová stálá expozice na hradě Veverží, 2016). Dalším z významných karlovských míst je západočeský hrad Velhartice, čítankově spojovaný s dobrým, i když zpočátku opovrhovaným vínem. Tady se ten kontext rozbíhá ještě do širších souvislostí. Na Velharticích probíhá výstava Ve službách krále, která popisuje aktivity pánů z Velhartic a jejich vztahy k vladaři (Výstava Ve službách krále: doba Lucemburků na Velharticích, 2016).

Kontext aristokratického prostředí vysvětluje také výstava Následovníci svatého Jiří v někdejší hradu Vítkovců, v Jindřichově Hradci, kde se ve starém paláci zachovaly středověké nástěnné malby z první poloviny 14. století, představující ve velmi výpravném duchu legendu o svatém Jiřím. Karel IV. byl fyzicky i duchovně rytířem, jedním z ostatků, které si přivezl ze svých cest, byl ostatek sv. Jiří. Jindřich z Hradce se účastnil Karlova tažení v Itálii, kde ho fyzicky zachraňoval před smrtí. Výstava připomíná spolupráci pánů z Hradce

s Karlem a jejich vlastní aristokratické a rytířské aktivity v průběhu 14. století. Pro účely této výstavy jsme nechali tuto legendu animovat. Legenda ve středověkém rukopisu připomíná komiks, což je typický projev středověkých maleb zdůrazňujících gesta, mimiku a pohyby. Animátor toto specifické poselství pochopil velmi dobře, nikoliv bez vztahu k rytířské kultuře pěstované na dvoře Karla IV. (Národní památkový ústav, nedatováno)

Národní památkový ústav usiluje o uchopení jubilea Karla IV. v širším kontextu. Cítí se býti propojený s připomínaným obdobím prostřednictvím památek, které spravuje. Osobnost Karla IV. je inspirativní mimo jiné tím, že máme před sebou muže, který se nebál býti rytířem v praktickém slova smyslu, ale uměl dosáhnout i rytířství ve smyslu duchovním, to znamená na všech úrovních a ve všech aktivitách usiloval o to, aby pracoval a bojoval ve prospěch dobra a stavěl se proti zjevnému zlu.

4. Karel IV. jako hlavní téma destinačních kampaní 2016

Monika Palatková

Úvod

Ačkoli památky a historie jsou jedním z turistických magnetů Česka, historická látka se hlavním tématem marketingového plánu agentury CzechTourism stala v roce 2016 vůbec poprvé. Jak zahraničním turistům, kteří často znají více Prahu než Česko samotné, představit osobnost středověkých dějin? A ustojí vůbec naše destinační značka takové cestování časem? Příspěvek shrnuje, jak agentura CzechTourism vyřešila dilemata spojená se 700. výročím narození největšího Čecha a jak se od začátku roku do aktuálního okamžiku komunikace karlovských oslav vyvíjí.

Komunikace agentury CzechTourism v předchozích letech

Agentura CzechTourism užívá od roku 2012 komunikační koncept na podporu příjezdového i domácího cestovního ruchu: Česko, země příběhů. Tento koncept zatím pomáhá k velmi povzbudivým obchodním výsledkům a celkovému pozitivního posunu vnímání České republiky jako zajímavé turistické destinace.

Hlavním cílem marketingových kampaní CzechTourism je komunikovat turistické destinace v České republice pomocí poutavých příběhů, které může návštěvník zažít, pokud se pro návštěvu rozhodne. Česká republika by pro návštěvníka neměla být pouhým místem návštěvy, ale prostorem pro inspiraci a poznávání.

Karel IV. jako hlavní komunikační téma 2016

V roce 2016 si Česká republika připomíná 700 let od narození římského císaře a českého krále Karla IV. Agentura CzechTourism, koordinátor marketingové komunikace oslav pro sektor cestovního ruchu, pojímá téma výročí jako specifický národní turistický produkt s výrazným potenciálem pro domácí i příjezdový cestovní ruch.

Agentura CzechTourism v tomto roce tedy návštěvníky láká na „Královské zážitky na karlovských místech.“ Návštěvníci putují za unikátními místy s přímou vazbou na epochu Karla IV. V rámci kreativního řešení byla využita dvojexpozice – symbolické propojení životního příběhu a vlády Karla IV. se zážitky dnešních turistů. Královské zážitky fungují napříč produkty, regiony i kontinenty.

Pro kampaň byl vytvořen ucelený kreativní koncept (vizuály, bannerová řešení, propagační destinační spoty), vycházející z dlouhodobé strategie a positioningu České republiky jako země příběhů. Pro komunikaci tématu vznikla speciální mikrostránka s kalendářem akcí k výročí a interaktivní mapou, která uživatele vyzývá k návštěvě vybraných míst České republiky historicky spojených s postavou Karla IV. V rámci edičního plánu agentury byla vydána tištěná mapa karlovských míst a DL leták.

Mezi zahraniční trhy, na kterých běží destinační kampaně, patří Německo, Rusko, Rakousko a Švýcarsko, Francie a země Beneluxu, Polsko a Slovensko.

V rámci domácího cestovního ruchu se kampaň zaměřuje na online mediální nákup a PR spolupráci, dále probíhá spolupráce s Národní galerií a podpora několika eventů k tématu (zahájení sezóny v Karlových Varech, den s CzechTourism k výročí Karla IV. v rámci Pražského jara).

Klíčovými organizátory akcí k výročí jsou Národní galerie, Národní muzeum, Národní technické muzeum, Památník národního písemnictví, Národní památkový ústav, Univerzita Karlova, Česká centra, Uměleckoprůmyslové muzeum, Památník Lidice, Česká filharmonie, Akademie věd ČR a Muzeum loutkářských kultur Chrudim.

5. Císař Karel IV. a kulturní krajina

Zdeněk Novák

Úvod³

Otec vlasti, český král Karel I. (římský císař Karel IV.) trvale ovlivnil tvář naší země budováním měst, hradů, kostelů a klášterů a inovacemi v zemědělství – zakládáním rybníků, péčí o lesy a zaváděním nových odrůd. Mírná klimatická perioda umožnila rozvoj vinic a sadů, v nichž se objevil nový ovocný druh – švestka. Podle některých zdrojů zavedl do našich vod parmu obecnou, do té doby neznámou.

Zásahy Karla IV. do kulturní krajiny od Karlových Varů a Nového Města Pražského přes Karlštejn, Máchovo jezero, vinohrady na Hněvíně nad Mostem až po švestkové aleje v Lednicko-valtickém areálu na Moravě jsou významnou součástí našeho národního kulturního pokladu a konstantními atraktivitami pro cestovní ruch.

Karlovým současníkem byl Jan I. z Lichtenštejna (1358–1398), později zvaný „mocný hofmistr.“ Byl mj. hofmistrem Albrechta III. Habsburského, zetě Karla IV. Při budování Lednicko-valtického areálu na něj jeho jmenovec, kníže Jan I. z Lichtenštejna, nezapomněl a na jeho památku nechal postavit Janohrad v podobě umělé zříceniny, připomínající hrad Děvičky, jež král Jan I. Lucemburský udělil roku 1334 Lichtenštejnům lénem.

Stručné dějiny utváření kulturní krajiny na území naší vlasti

Vliv člověka na krajinu je doložen od pravěku. Neolitický zemědělec ovlivňoval vzhled krajiny žďáření lesů, zakládáním polí a svých sídel. Zemědělské vesnice se po vyčerpání půdy musely přestěhovat a vypálením lesa získat novou půdu. Pravěká hradiště situovaná na vyvýšená místa jsou na mnohých místech dodnes patrná, protože jejich stavitelé upravovali terén v měřítku, které přírodní eroze nestihla zatím zahladit.

Za první vědomě koncipované úpravy kulturní krajiny lze považovat předkřesťanská kulturní místa (Kulišfáková & kol., 2014). Kdo si dnes umí představit působení Akropole na Závisti u Prahy v kontextu tehdejší krajiny? (Drda & Rybová, 2008)

Starověk přinesl na naše území mimo jiné kulturu révy vinné, která se udržela dodnes a významným způsobem ovlivňuje vzhled krajiny zejména na jižní Moravě, ale i ve středních a severních Čechách. Zemědělci využívali tzv. přílohové hospodaření, kdy se po vyčerpání půdy pozemek na 10–12 let zatravnil a byl využíván k pastvě. Většina pravěkých a starověkých zemědělských zásahů do krajiny na dobře přístupných místech byla setřena užíváním krajiny ve středověku a novověku.

---

³ Příspěvek vznikl v rámci projektu Kulturní krajina jako prostor pro společenskou reprezentaci a relaxaci vybraných aristokratických rodů v období od 17. do počátku 20. století, DF13P01OVV001

Ve středověku došlo k prvnímu masivnímu odlesnění v centrální části země (Českomoravská vrchovina, Železné hory), což způsobilo rozsáhlou erozi a dokonce změnu toků řek v dolní části jejich povodí. Rozsah produktivní krajiny se zvětšoval také zakládáním rybníků v lokalitách nevhodných nebo méně vhodných pro polní hospodářství. Na konci středověku se rybníky zakládaly i z ryze podnikatelských důvodů (Pardubicko, střední Morava). Ty zanikly následkem mladšího výnosnějšího podnikání. Ve středověku zaznamenáváme také první pokus o zákonnou úpravu péče o les právě v době vlády císaře a krále Karla IV. Lucemburského.⁴ Rozloha lesní půdy kolísala podle schopnosti obyvatelstva vzdorovat přírodě. Po husitských válkách, tedy ve druhé polovině 15. století se rozsah lesní půdy zvětšil, protože ubylo obyvatelstva, zanikla řada sídel, vzrostl rozsah neobdělávané půdy, kterou obsadila lesní společenstva přirozenou sukcesí. (Málek, 1959) Zemědělci hospodařili tzv. trojpolním způsobem, kdy na třetině půdy byl oset ozim, na třetině jař a třetina odpočívala a byla využita k pastvě, která pozemek vyhnojila. Nicméně už od 14. století doporučovala odborná literatura rozvážení statkových hnojiv a výsev tzv. zeleného hnojení. (Crescentiis, 2016) Středověk významně ovlivnil vegetační skladbu lesních porostů spíše nepřímo těžbou a pastvou. (Málek, 1959)

V 16. století se rozsah zemědělské půdy ještě dále zvětšoval. (Říha, 1948) Pozoruhodné je využívání mikroklimaticky vhodných lokalit k zakládání sadů a vinogradů v horských oblastech. Udává se, že na konci 16. století bylo na Moravě dvanáctkrát více vinogradů než v polovině 20. století (v roce 2011 to bylo 17 198,05 ha). (Statistiky a fakta. Vína z Moravy a vína z Čech, 2016) Vinohrady jsou doloženy na střední Moravě a dokonce na horách a na Vysočině. K jejich rozšíření nepochybně přispělo teplé klima malé doby meziledové, (Vašků & Cílek, 2003) ale nezastupitelnou roli hrála detailní znalost přírodních podmínek. Do skladby trvalých porostů v krajině přistupují na konci 16. století louky využívané k produkci sena.

Třicetiletá válka opět způsobila úbytek energie vkládané do kultivace krajiny v důsledku úbytku obyvatelstva. Ubylo polí, vinic, zaniklo horské ovocnářství. Už v průběhu třicetileté války se však setkáváme s fenoménem záměrné organizace krajiny, související s výstavbou sídel, která využívají pohled do krajiny jako součást svého programu, účelu a užívání, nebo jsou záměrnými krajinnými dominantami. V krajině se v té době objevily přímé aleje stromů, vysazované dosud jen ve městech. Nejstarší z nich vznikla patrně roku 1631 a spojila Jičín, který si vybral za svou rezidenci slavný vojevůdce Albrecht z Valdštejna, a Valdice, v nichž Valdštejn založil kartuziánský klášter s rodovou hrobkou a letohrádek se zahradou. Druhá alej spojila v roce 1656 Valtice v Dolním Rakousku s Lednicí na jižní Moravě, tedy rezidenci knížat z Lichtenštejna s jejich letním sídlem. Královská obora v Praze je alejí propojena s Prahou-Hradčany patrně později, neboť alej zachycuje až II. vojenské mapování. Výše zmíněné aleje jsou zachyceny už na I. vojenském mapování.⁵

---

⁴ Tzv. Maiestas Carolina

⁵ Dostupné na <http://mapire.eu/en/>

V 16. a 17. století se dále rozšiřuje okruh odborné literatury doporučující moderní způsoby nakládání s krajinou, tzv. Hausvaterliteratur.⁶ Názorným způsobem (včetně obrázků) se soudobým manažerům (majitelům panství a jejich správcům) doporučovaly vhodné postupy, včetně např. pěstování bource morušového.⁷ To mělo dopad na rozšíření moruší v krajině.

Ve druhé polovině 18. století se přímé aleje stromů masivně rozšířily v souvislosti se stavbou tzv. císařských silnic.⁸ Do krajiny byly vysazovány nové druhy dřevin – tzv. vlašské topoly (*Populus nigra „Italica“*) a zejména v nížinách jí vtiskly charakteristický ráz, který v 19. století poznamenal i české krajinářské malířství (rodina Mánesova, Antonín Chittussi). Na konci 18. století zaznamenáváme první záměrné krajinné kompozice v duchu romanticko-osvícenských principů a ve formách anglické zahrady (Krásný Dvůr u Podbořan, Veltrusy, Kačina,⁹ Dolní Rožinka, Lednice). Osvícenské reformy císařovny Marie Terezie a jejího syna Josefa II. mimo jiné přinesly konfiskaci majetku některých katolických řádů a rozdělování takto získané půdy mezi drobné zemědělce. V důsledku tzv. raabizace vznikla řada nových vesnic, příkladů klasicistního urbanismu, a v krajině ubývalo velkých pozemkových honů, tedy souvislých ploch.

V 19. století pokračoval trend výsadeb nových druhů dřevin v krajině v duchu osvícenských principů. Byly vysazovány stromy, které měly zvýšit produkci dřeva v lesích. Šlo vesměs o severoamerické dřeviny. V ekologické soutěži se nejúspěšnější z nich stal akát (*Robinia pseudoacacia*), který hlavně v teplejších oblastech zdomácněl. Napoleonova blokáda Anglie způsobila omezení přílivu třtinového cukru na evropský trh a podnítila rozšiřování ploch cukrové řepy v nížinných oblastech. Kvůli řepným polím zaniklo mnoho rybníků, protože podnikání v rybářství nebylo dostatečně výnosné (např. v areálu zámku Kačina, kde zánik rybníka ovlivnil vzhled komponované krajiny). Šlechtické velkostatky začaly ve velkém zavádět tzv. norfolskou soustavu, kdy se v osevním postupu střídaly jetelovina – ozim – okopanina – jař.¹⁰ Zemědělská krajina se díky tomu stala mnohem pestřejší. Na konci 19. století začal na Moravě proces scelování pozemků, který postupně a velmi pomalu proměnil měřítko krajiny. Do ní po polovině 19. století vstoupil zcela nový fenomén – železnice se svými náspy, tunely a viadukty, které se na řadě míst staly novými dominantami. Na několika místech vznikly v 19. století rozsáhlé krajinářské úpravy, které realizovaly principy ferme ornée (Lednicko-valtický areál, Adamovský areál, Novohradský areál, Hlubocko). Byly volně přístupné veřejnosti a vycházely k nim tištěné informační materiály. Jako reakce na masivní

---

⁶ Výběr viz: <http://www.historischegaerten.de/Gartenbaubuecherei/digilinks.html#husbandry>

⁷ Srovnej např. Das ist: Umständlicher Bericht und klarer Unterricht Von dem Adelichen Land- und Feld-Leben/ Auf alle in Teutschland übliche Land- und Haus-Wirthschafften gerichtet/ ... ; mit einer mercklichen Anzahl schöner Kupffer gezieret und in 2 absonderlichen Theilen, deren jeder in 6 Büchern bestehet, vorgestellt ... / Durch ein Mitglied der Hochlöbl. Fruchtbringenden Gesellschaft ans Liecht gegeben. (Hohberg, 1716)

⁸ Lze sledovat na: <http://mapire.eu/en/>, podrobně k situaci na jižní Moravě srov. (Czajkowski, Homola, & Rigasová, 2013, roč. 65)

⁹ Krajinné prostředí zámku Kačina začalo být vytvářeno na konci 18. století, zámek do něj byl vystavěn až ve století devatenáctém. (1802–1822)

¹⁰ Jak uvedeno výše, doporučoval setí tzv. zeleného hnojení (hrách, vikev, cizrna) již Pietro de Crescenzi (Crescentius), nicméně v instrukcích k hospodaření je to na našem území doloženo až 17. století u Lichtenštejnů, srovnej (Winkelbauer, 1999)

proměnu krajiny vznikají také první přírodní rezervace – v roce 1838 Žofínský prales u Nových Hradů v jižních Čechách,¹¹ v roce 1858 Boubínský prales na Šumavě. Dne 15. listopadu 1867 vyšel zákon č. 134/1867 Ř. z., o právu spolčovacím, (Rakousko, 1867) který se stal impulsem k zakládání spolků okrašlovacích, jež „si vytkly za úkol osazovati a zalesňovati pustá místa uvnitř i pusté stráně v nejbližším okolí svého působiště, zřizovati a udržovati stromořadí a cesty (podél nich i lavičky) do sadů a hájů, k vyhlídkovým bodům a starati se vůbec o okrášlení a zvelebení svého sídla, zejména v místech, kam se uchylují obyvatelé velkých měst na letní pobyt.“¹² V roce 1884 byl vydán zákon o osazování stromořadí podél silnic. Pořádaly se "Stromové slavnosti", při nichž byla výsadba stromů doprovázena uměleckým pořadem. Důležitá při nich byla účast dětí.

Dne 30. října 1904 byl založen Svaz českých okrašlovacích spolků v království Českém. Svaz vydával od roku 1904 až do roku 1951 časopis "Krása našeho domova". V roce 1905 byl přejmenován na Svaz českých spolků okrašlovacích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V únoru 1905 bylo v celých Čechách založeno 201 okrašlovacích spolků. Jejich vliv na proměnu krajiny byl značný. V roce 1888 vznikl Klub českých turistů, který měl ve svém programu také ochranu přírody, budoval značené turistické trasy (jedinečný český vynález), rozhledny a tzv. turistické útulny, které pomáhaly dalšímu poznání krajiny.

Během 19. století bylo stále více zjevné, že je zemědělská půda příliš rozdrobena a drobné pozemky brání zvyšování efektivity zemědělské výroby a velká část orné půdy leží ladem, protože je používána jako koridor. Snahy o změnu však nabyly na síle teprve po zrušení poddanství zákonem ze 7. září 1848. Počínaje rokem 1857 došlo na Moravě postupně k dobrovolnému scelení pozemků v 17 obcích. První z nich byla obec Záhlinice u Holešova, hlavně zásluhou starosty a pozdějšího poslance Františka Skopalíka. Následně byl schválen moravský zemský zákon o scelování pozemků ze dne 13. února 1884. K prvnímu úřednímu scelování pozemků podle zákona došlo v obci Bochoři u Přerova roku 1890 až 1892. Roku 1896 se postup prací poněkud urychlil, takže do roku 1900 bylo ukončeno scelování pozemků již ve 20 obcích v okresech Přerov, Holešov, Kroměříž, Jevíčko a Hrotovice. Teprve roku 1908 však došlo k prvnímu hromadnému scelování v 7 obcích okresu Litovel, přičemž byly získány velmi cenné zkušenosti hlavně s vyrovnáním obecních hranic, souborných rozvrhem sítě společných zařízení a úsporným uspořádáním měřických prací, hlavně triangulačních. Teprve pak nastalo větší oživení v programu scelování, takže do roku 1914 bylo sceleno již 97 obcí. Za první světové války scelování pochopitelně ustalo, po roce 1918 však došlo k rozmachu scelování. Nicméně do konce roku 1936 bylo provedeno na Moravě scelení pozemků jen ve 312 obcích.

Dvacáté století přineslo do české krajiny zcela nové fenomény – přehradní nádrže, dálnice a liniové stavby zcela nového typu – energovody a (dnes už vymizelé) vedení k přenosu

---

¹¹ Z dopisu hraběte Georga von Buquoye lesnímu inspektoru Františku Železnému ze dne 28. srpna 1838: "Rozhodl jsem se zachovati zmíněnou lesní část jako památník dávno minulých dob názornému požitku pravých přátel přírody, vzdáti se v ní veškerého lesnického těžení, aby se v této části žádné dříví nekácelo, stelivo se nebralo a drobné dříví se nevybíralo. Zkrátka vše ponecháno bylo v dnešním stavu." Viz např. (Vrška & Hort, 2008)

¹² Ottův slovník naučný, k alejím viz (Hendrych & kol., 2016)

informací. V třicátých letech se začaly stavět údolní přehradky s hrázi z litého betonu. Při stavbě Vranovské a Brněnské přehradky došlo poprvé k přemísťování kulturních památek a k zakládání nových vsí, které představují zdařilé pokusy tehdejšího urbanismu a architektury vyrovnat se s následky stavebních procesů (Bítov). První stavba dálnice byla zahájena dne 2. května 1939 u Průhonic, stavba měla spojit Prahu s Brnem. Rozvoj dálniční sítě však nastal až v sedmdesátých letech 20. století.

Po druhé světové válce a nástupu komunistické strany k moci se na stavu krajiny nejvíce projevila tzv. kolektivizace. Racionální proces scelování pozemků, zahájený na konci 19. století na Moravě, se stal procesem politickým, kdy tzv. rozorání mezí představovalo symbol kolektivního vlastnictví půdy. Jeho důsledkem byly úpravy, které nerespektovaly svažitost pozemků, zvýšily erozi a celkově zhoršily stav krajiny. Nicméně už v 50. letech 20. století byl vydán zákon o státní ochraně přírody, byly vyhlášeny národní parky, chráněné krajinné oblasti a přírodní rezervace.

Za 25 let od společenských změn v roce 1999 se v kulturní krajině začaly projevovat nesprávně chápané principy svobody (co není zakázáno, je dovoleno¹³) propisované do neřízeného záboru krajiny pro stavby určené k podnikání (skladištní budovy v blízkosti dálnic) a bydlení (tzv. podnikatelské vilové satelity), nedocení rozumného územního plánování i do hospodaření v zemědělství a lesnictví. Současně se začaly zdůrazňovat kulturní hodnoty krajiny vyhlášením krajinných památkových zón (Kuča & kol., 2015) a úspěšnou nominací Lednicko-valtického areálu do Seznamu světového dědictví.

Vliv 11. českého krále Karla I. na kulturní krajinu na území naší vlasti

Karel se stal českým králem v době, kdy byla založena téměř všechna města a počet vesnic svého vrcholu¹⁴. Přesto Karel významně zasáhl do urbanismu a ještě více do architektury u nás. Jak se domnívá Birnbaum, (Birnbaum, 1933) Karlova sběratelská vášeň se projevila při zakládání Nového Města Pražského: „ L. P. 1348 na den svatého Marka pan Karel, král římský a český, položil základní kámen a založil Nové město pražské, dav zříditi hradbu s vysokými věžemi a baštami od hradu Vyšehradu až na Poříč. Avšak i horu Vyšehrad dal obehnatí hradbou a přepevnými věžemi a celé dílo dokončil ve dvou letech.“ (Krabice z Weitmile, 1940) Birnbaum upozorňuje na skutečnost, že tři založená náměstí se různí v půdorysu (trojúhelník, obdélník a protáhlý obdélník). Stejně tak vidí projevy sběratelské vášně panovníka v architektuře kostelů, které založil, jež na území Prahy oscilují mezi typem katedrály, centrály, baziliky, trojlodí spojených s přistavěnou zvonící nebo zvonící izolovanou a dalšími.

---

¹³ Ač Listina základních práv a svobod stanoví v čl. 11, odst. (3) že vlastnictví zavazuje, nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

¹⁴ V následujících staletích zanikaly vesnice během husitských a uherských válek a války třicetileté, vznikaly během raabizace a osidlování pohraničních hor a zanikaly po odsunu Němců.

Karel založil v Praze nové kláštery. „Téhož roku, den po této korunovaci¹⁵, založil král Karel nový klášter před branou svatohavelskou a umístil v něm bratry karmelitány a věnoval jim stavení, jež byla zřízena pro královskou korunovační hostinu; z toho si vystavěli dřevěný kostel¹⁶ a pořídili různá zařízení, jichž měli zapotřebí.“ A dále „Téhož roku založil v tomto Novém městě klášter řádu svatého Benedikta a ustanovil v něm slovanské bratry...“ Mimo Prahu založil Karel město Karlovy Vary s hradem a několik dalších hradů. „Království toto jsme našli tak spustošené, že jsme nenašli ani jediného hradu, který by nebyl zastaven se všemi příslušnými statky královskými, takže jsme neměli kde jinde bydleti, leč v domech městských jako jiný měšťan. Hrad pražský byl opuštěn, pobořen a zničen, neboť od doby krále Přemysla II. ležel v ssutinách. Na tom místě jsme dali vystavěti nový a krásný palác s velikým nákladem, jak jej dnes možno spatřiti.“ (Karel IV. , 2009)

Vedle úprav Pražského hradu, jež jsou ale z větší části ztraceny nebo skryty pod pozdějšími úpravami, založil hrady Karlštejn, Karlík, Radyni, Kašperk, Karlshaus a Tepenec, přestavěl hrad v Litoměřicích. Města a hrady jako „potřebné“ zmiňuje v návrhu zákoníku *Majestas Carolina*, (Filozofický ústav AV, nedatováno) jenž se vztahoval k území království Českého, markrabství budyšínského a vévodství Vratislavského, nikoli k území Moravy.

Karel se zajímal o moderní metody zemědělského hospodaření. Ilustrace z opisu knihy *Liber ruralium commodorum*¹⁷ ukazuje císaře, jak z rukou autora přebírá exemplář knihy. Pietro de Crescenzi sepsal toto dílo v Bologni údajně v době námluv Karlových rodičů. Kniha obsahuje soupis doporučení k efektivnímu hospodaření. Pomíjí pouze téma rybníků. Přesto „A okolo města Prahy dal vysázeti zahrady a vinice a pro ty zahrady a vinice se lid velmi rozmnožil; zakrátko bylo zbudováno mnoho stavení. Dal také z Rakous přivéztí velmi ušlechtilou révu, kterou nasázel tam a pod svým hradem Karlštejnem, jež tehdy započal stavěti. Na různých místech zřídil také král četné a království prospěšné rybníky. Vidouce to páni, šlechtici, řeholníci i prostí lidé jali se všude vysazovati zahrady a vinice a zřizovati rybníky...“ (Kuča & kol., 2015) Jeden z Karlem založených rybníků – Máchovo jezero – je dnes známým letoviskem a cílem rekreantů. Budování soustav rybníků v následujících stoletích zejména podle instrukcí olomouckého biskupa Jana Dubravia¹⁸ podnes určuje krajinný ráz některých oblastí.

Kromě introdukce ušlechtilé révy se traduje introdukce švestek. Pravdě spíše odpovídá skutečnost doložená archeologickými nálezy (Mikulčice), že se švestky pravé pěstovaly už v čase Velkomoravské říše. Karel mohl introdukovat nějakou modernější odrůdu a prosazovat její šíření. Krajový název kadlátko nese podnes informaci o nějakém vztahu švestky ke Karlu IV.¹⁹

---

¹⁵ v pondělí 4. 9. 1347

¹⁶ nyní kostel Panny Marie Sněžné

¹⁷ Dostupná např. na <https://cz.pinterest.com/pin/554153929121716751/>

¹⁸ Kniha *De piscinis et piscium qui in eis aluntur naturis libri* bylo vydáno roku 1559

¹⁹ Nicméně jistě to není a jen z pojmu to nelze dovozovat, obdobně jako kdybychom postupovali podle obecně v Praze rozšířené domněnky, že se Karlín jmenuje podle Karla IV. a Rudolfinum podle Rudolfa II.

Karel se zabýval také stavem lesů. V části XLIX. „De juribus regiis silvarum“ uvedeného návrhu zákoníku, (Krabice z Weitmile, 1940) je uvedeno: „O práwiech lesuov našich kráľowstwie Českého, jichžto hustost a dřiewie diwná wysokost we mnohých krajích swěta slawně jest oznámena...“ a dále až do části LVII. kde jsou stanovena pravidla a tresty za jejich porušování, odpovídající středověké mentalitě (např. upálení za vypálení lesa). Přestože návrh zákoníku schválen nebyl, je zřejmé, že už ve 14. století si nejvyšší představitel země vážil kvality lesů a že přes všechny následné události se rozloha lesů uchovala a naopak zvýšila.

Inspirace dobou Karla IV. a její vlivy na kulturní krajinu na příkladu Lednicko-valtického areálu

Důsledky opatření přijatých Karlem jsou v kulturní krajině dodnes patrné, bez ohledu na to, zda byly realizovány v době jeho vlády nebo později na základě inspirace následovníhodnými vzory a osvědčenými postupy. Pomineme-li pěstování révy vinné či švestek a péči o rybníky a lesy, začala se nedlouho před 500. výročí Karlova narození v architektuře a umění v kulturní krajině vytvářené pro reprezentaci a rekreaci šlechtických rodů projevovat nostalgie po středověké moci aristokracie.

Již v 18. století v Anglii a anglické zahrady začaly být doplňovány umělými zříceninami hradů (např. Hagley Hall 1747, Wimpole's Folly 1751). Později se tato móda dostala na kontinent a pokračovala v zámeckých parcích např. stavbami „stafážních“²⁰ hradů Francisburg v Laxenburgu u Vídně, Löwenburg v areálu Wilhelmshöhe v Kasselu a vyvrcholila přestavbami celých zámků do podoby evokující hradní architekturu a vévodící krajině (Hluboká, Nový Světlov). Inspirace anglickou krajinářskou malbou je doložena. (Jacques, 1983), (Novák, 2013)

Knížata z Lichtenštejna se vrátila k inspiraci gotickou architekturou několikrát. Poprvé mezi lety 1790–1799, kdy kníže Alois I. nechal vytvořit naprosto ojedinělou zahradu, založenou na kombinaci kompozičních principů zahrady francouzské a anglo-čínské. Její součástí byl tzv. gotický dům, projektovaný patrně Josefem Hardtmuthem na půdorysu kostela s polygonálním závěrem.

Téma inspirace gotickou architekturou bylo rozvinuto Josefem Hardtmuthem stavbou Janohradu vybudovanou Janem I. knížetem z Lichtenštejna k připomenutí 650. výročí narození „mocného hofmistra“ Jana I. V této souvislosti je třeba připomenout ztrátu hradu Děvičky, jenž byl součástí panství Mikulov. Hrad získal Jindřich I. z Lichtenštejna v roce 1249, v roce 1560 jej prodal Kryštof z Lichtenštejna (1511–1585), zvaný Rozmařilý. Ztráta panství Mikulov byla rodem v následujících stoletích vnímána jako nezdar a rod se ji snažil řešit jak sňatkovou politikou (1644, 1726), tak návrhem koupě (1819). Janohrad je přesvědčivou realizací romantického snu o středověké architektuře připomínající siluetou zříceninu hradu Děvičky. V půdorysu obdélníková stavba v sobě skrývá nádvoří, na fasádu obrácenou k řece navazuje Rytířský sál, nárožní věže ukrývají příjemné salonky. Ochoz na vnější straně budovy sloužil dámám přihlížejícím parforním honům jako vyhlídkový balkon. Pozoruhodné je,

---

²⁰ Pojem „stafážní architektura“ zavedl Géza Hajós, viz (Hajós, 1989).

že se dochovaly jasné představy knížete „o ruině lesního hradu, na jehož polozřícených věžích hnízdí čapi a na zavolání lesního rohu se z okolních lesů sbíhá zvěř, aby se na jeho nádvoří nasýtila.“²¹

Potřetí se Lichtenštejnové vrátili k inspiraci gotickou architekturou při přestavbě zámku Lednice podle projektu Georga Wingelmüllera (1810–1848), realizovanou v letech 1846–1858, po Wingelmüllerově smrti vedenou a dokončenou Johannem Heidrichem. Motiv gotické katedrály užitý při přestavbě zámecké kaple je tak výjimečný, že se stal součástí tzv. vedutového pohledu na zámek a nechybí v žádné publikaci.

Čtvrtá inspirace vznikla v Bořím lese podle projektu Georga Wingelmüllera v roce 1855. Je to kaple Sv. Huberta.

Při urbanistických úpravách centra Lednice a souvisejících stavbách byl gotický sloh inspirací pro Hermanna Edlera von Hampe (1837–1922), např. na budově radnice, a Carla Weinbrennera (1856–1942) při stavbách nejen v Lednicko-valtickém areálu (kaple Sv. Rocha v Břeclavi, jubilejní kašna v Lednici, farní kostel v Poštorné aj.) ale i v blízkém či vzdáleném okolí (Mistelbach, Dobermannsdorf, Olomouc).

Při tvorbě komponované krajiny určené k rekreaci a reprezentaci knížecího rodu za vlády knížete Jana I. integroval Bernard Petri (1767–1853) rybníky středověkého založení, (Kordiovský, 2010) lesy postupně obnovované od 17. století, vinohrady, sady, pole, louky a pastviny, na kterých knížecí velkostatky chovaly krávy Bernského plemene a ovce plemene Merino. Salety typu Janohrad sloužily k intenzivnímu užívání krajiny knížecí rodinou a jejími hosty jak při příležitostech spíše meditačních (obdivování krásy komponované krajiny), tak adrenalinových (štvanice zvěře). Komunikace krajinou navázala na organizační strukturu alejí, založenou knížetem Karlem Eusebiem, byla doplněna cestami pro pěší, pro jízdu na koni nebo na voze. Zámecký rybník v Lednici umožnil jako zážitek i lodní dopravu.

Promyšleným způsobem byly porůznu v krajině vybudovány parky a parkově upravené plochy. Výsadby severoamerických dřevin, charakteristických svým habitem i v dálkových pohledech, dodaly krajině na exotičnosti.

Výsledkem je výjimečně krásná krajina, jež však zůstává hospodářsky využívanou a doplňuje kategorii užitého umění o umělecké dílo specifického charakteru. Snoubí se v ní dojmy a zážitky založené na inspiraci krajinou dalekých zemí a na inspiraci projevy dějin architektury a umění, v nichž doba Karla IV. hraje nikoli nevýznamnou roli.

Ostatně, příslušníci rodu Lichtenštejnů se považují za potomky Karla IV. (Drocár & Loužecký, 2009–2016)

---

²¹ Publikováno v (Criste, 1905), hornistu a jelena běžícího k Janohradu zachytil na zpodobnění Janohradu Ferdinand Runk.

6. Výroční rok Karla IV. v marketingu památek lucemburské éry – polské zkušenosti s pořádáním národních jubilejních oslav

Vojtěch Kouba

Úvod:

Příspěvek usiluje o podchycení drobných i větších událostí spojených s výročním rokem Karla IV. především z hlediska národní kulturní politiky. Přináší srovnání s obdobnou celonárodní událostí v sousedním Polsku. Účelnost, hospodárnost a efektivnost nákladů vynaložených na události spojené s výročím Karla IV. lze lépe hodnotit po seznámení s metodami rozdělování veřejných prostředků v sousedních zemích. Polské zkušenosti nejsou jednoduše přenosné, mohou však sloužit jako inspirace pro pořádání celonárodních událostí podobného charakteru.

*

V roce 2016 si Polsko mnoha způsoby připomíná výročí události, jež přímo souvisí také s významnými osobnostmi českých dějin. Před 1050 lety, v roce 966, dovedla Doubravka Přemyslovna, dcera českého knížete Boleslava I., svého manžela Měška I. k přijetí křesťanské víry. Už jejich syn, polský král Boleslav Chrabrý, dokázal po mučednické smrti sv. Vojtěcha zřídit v Hnězdně samostatnou polskou církevní provincii, jejímž prvním arcibiskupem se stal Vojtěchův bratr Radim. Přestože Boleslavovi následníci nedokázali udržet královskou korunu a postupně rozdrobili Polsko do několika knížectví, relativně včasné přijetí křesťanství a jednota církevní správy umožnily vznik konsolidovaného polského státu vrcholného středověku a snad i národní přežití.

Přijetí křesťanství Piastovci bylo ve své době prvořadým politickým aktem. Věcí národní kulturní politiky je i současné připomínání této události, ve shodě církevních i politických představitelů označované za počátek polských dějin (Jasiński). Srovnávat tyto oslavy s výročím narození Karla IV., které si v roce 2016 připomíná Česká republika, není v celé šíři možné. Česká kultura je mnohem víc spjata s minulostí petrifikovanou v památkách a krajině, zatímco polským národním programem se po rozdělení státu mezi protestantské Prusko a ortodoxní ruskou říši stalo katolictví. Křest prvního historicky doloženého Piastovce je symbolickou událostí, k níž se mohou vztahovat instituce, ale také jednotlivci, z většiny sami pokřtění. Karlovské výročí je zaměřené na jedinou osobu, která sice reprezentuje celou epochu českých dějin, přesto je ale historická a do života jednotlivců přímo nevstupuje. Zatímco polské výročí oslavuje ideu a její více než tisícileté trvání, naše připomínka „Největšího Čecha“ se týká jedinečné osobnosti a jejího odkazu, a dala by se proto srovnávat spíše s vydařeným výročím narození polského skladatele Frederyka Chopina v roce 2010 (Celebrations of Chopin Year, 2011).

Srovnávání obou jubileí bychom mohli dokonce přímo odmítnout s tím, že je polská kultura z mnoha důvodů jiná než naše, spojená s dvousetletým hledáním alternativních vztahů k Bohu a ve druhé polovině 20. století postižená vytěsněním hodnotných idejí do podzemí

a rozmělněním nebo relativizováním většiny pozitivních pojmů souvisejících s národem a jeho kulturou. Se stálým zřetelem k odlišnostem mezi oběma zeměmi lze však polský příklad použít při hodnocení dopadu karlovského roku a inspirovat se jím při přípravě dalších podobných jubileí.

*

Oslavy výročí, osobních nebo skupinových, jsou často především příležitostí (či záminkou) k setkání. Na jejich ideový obsah přesto není možné rezignovat. S postupující fragmentací společnosti bývá obtížné najít důvod ke skupinové oslavě a k setkání, který by byl přijatelný pro většinu, dostatečně nosný a vyzývající k účasti. Hledat taková témata na úrovni lokalit je věcí municipálního marketingu, jehož úkolem je plnění cílů obcí a regionů prostřednictvím uspokojování potřeb relevantních cílových skupin: obyvatelstva, návštěvníků nebo potenciálních investorů (Sucháček, 2014). Národní kulturní politika má při snaze o zapojení občanů na celostátní úrovni dvě možnosti – buď akcentovat vybraná lokální témata (protože každá celonárodní událost má svoji regionální dimenzi), anebo se soustředit na témata a osobnosti s mezinárodním přesahem.

Polské oslavy přijetí křesťanství jsou spíše prvním typem, spojujícím rozličné lokální události v jeden celonárodní projekt. Na internetových stránkách chrzest966.pl jsou v přehledné grafice od listopadu 2015 zveřejňovány informace o desítkách událostí pořádaných ve všech vojvodstvích Polska i v zahraničí. Vrchol oslav proběhl ve dnech 14. – 16. dubna v Poznani, kde se v sobotu 16. dubna sešlo kolem 30 000 lidí na programu, který zakončil muzikál *Jesus Christ Superstar* (Musical "Jesus Christ Superstar" na INEA Stadionie w Poznaniu, nedatováno). Mezi projekty jsou ale také drobnější události nebo akce s výrazným regionálním dopadem. V celém Polsku má například vzniknout nebo být opraveno 1050 kaplí či výklenků se svatými. Jubilejní oslavy v Polsku ovšem nejsou a nemohou být spojeny s hmotnými památkami – autentických staveb z 10. století se dochovalo jen nepatrné množství. Polské národní vědomí se o ně neopírá zdaleka tolik jako české.

Výročí narození císaře Karla IV., který sám sebe prezentoval jako Bohem vyvoleného následovníka historických i mytických postav, předurčeného k vládě nad pozemským světem (Nodl, 2006), by mohlo být pojato jako událost nejméně evropského významu. Karlův odkaz v českých zemích je ovšem vnímán především regionálně. Jeho hmatatelným dokladem jsou památky spojené přímo s panovníkem nebo s jeho dobou, z nichž ty nejvýznamnější byly dokonce nazvány Karlovým jménem. Vynikající umělecká díla lucemburské éry jsou nezpochybnitelnou součástí a v některých případech dokonce konstitutivním prvkem české kultury. Prostřednictvím několika nejvýznamnějších památek je císař zpřítomňován neustále, nejen v jubilejním roce. Karlovské oslavy byly příležitostí, jak připomenout méně známé artefakty lucemburské doby a souvislosti jejich vzniku.

Vzhledem k významu Karla IV. a všestrannému rozvoji v době jeho vlády se letošní jubileum řadí k největším podobným projektům v polistopadové historii naší země, počtem událostí i zapojených institucí zdaleka překonává loňské výročí smrti Mistra Jana Husa. Ideový obsah karlovských událostí je samostatným tématem. Karel IV., nejspíše první gramotný panovník naší historie, o sobě zanechal mnohá osobní svědectví. Jeho odkaz je proto mnohem plastičtější

než v případě knížete Měška a jeho ženy, o nichž víme stejně málo jako o Doubravčině strýci sv. Václavovi. Hlubší interpretace Karlovy vlády ovšem není jednoduchá. Namísto výkladu jsou často opakována známá fakta, pro širší publikum především ta, která vzbuzují alespoň zdání senzačnosti – počet Karlových manželek, vnější znaky Karlovy spirituality, psychologizující rozbor vztahu k následníku trůnu – nejlépe viz popularizační kniha Jiřího Martínka (Martínek, 2016) V souladu se zaměřením celého českého školství je doba Karlova často vykreslována prostřednictvím neustále opakovaných základních faktů.

*

Jedním z míst, kde je Karel IV. připomínán v neobvyklých souvislostech, je východočeský hrad Potštejn vybudovaný jednou z větví rodu Drslaviců. Zde se budoucí panovník ještě jako moravský markrabě předvedl v roli vojevůdce, když v roce 1339 ztrestal vládce hradu, Mikuláše z Potštejna, který se v té době živil přepadáváním kupců. Hrad byl dobyt a zcela zničen, jeho trosky se staly součástí královského majetku. Mikuláš během obléhání padl, erb pánů z Potštejna nebyl Karlem zařazen do galerie české šlechty ve znakové síni hradu Wenzelschloss v Laufu (stejně jako erby mocného a odbojného rodu Ronovců). Dobyť Potštejna připomíná barokní hostinec v blízké obci Záměl, zvaný U Karla IV., kde podle lidové pověsti markrabě přespal. Na hradě Potštejn, který v současnosti spravuje obec, byla v červenci 2016 provedena komentovaná rekonstrukce bitvy (Dobyť hradu Potštejn Karlem IV., nedatováno), přestože jsou to jinak právě Drslavici, jejichž éra je na objektu pozitivně prezentována. Rytířskou tematiku využil také dětský časopis ABC ve videu Karel IV. na stopě loupeživých rytířů (ABCTV, 2016).

Dlouhá desetiletí míru během Karlovy vlády nelze animovat prostřednictvím šermířských vystoupení. Sám císař si byl dobře vědom důležitosti symbolických aktů, které mohou nahrazovat válečná dobrodružství a tvořit alternativní dějinné příběhy bez krveprolití. K tomu sloužily okázalé korunovace, kterými oslnil nejen své současníky, ale díky promyšlenému, až režijně zpracovanému korunovačnímu řádu i účastníky rekonstrukce královské korunovace ve svatovítské katedrále. Každé vystavení korunovačních klenotů je stále událostí celonárodního významu, v lokálním měřítku lze ale na Karla vkusně vzpomínat každoročně – například na hradě Lipnici každý rok oslavují udělení městských práv a práva várečného z roku 1370. Hrad Kašperk, založený v roce 1356 pro ochranu nově vzniklé stezky do Pasova, si hned trojitě karlovské výročí (narození vladaře, založení hradu a vznik stezky) připomněl květnovým víkendovým programem (Květen jako za Karla IV., 2016)

Předhusitská éra bývá většinou vykreslena jako období, kdy byl náš stát mocným evropským hráčem (to akcentovala především doba národního obrození), anebo jako čas, kdy se obyvatelé českých zemí měli dobře (což je, zdá se, převládající motiv mnoha dnešních událostí), a to především díky vladařskému umění moudrého císaře, který dokázal často i proti výraznému odporu lokálních hráčů prosadit dobro, usilovat o veřejné blaho a neustále zvedat úroveň na první pohled drsných obyvatel země. Nerudovský obraz vladaře z Romance o Karlu IV. proto nejvíce odpovídá osvíceneckému ideálu panovníka a Karel IV. je v národním povědomí až překvapivě podobný Josefu II. z lidových pověstí. Římský císař Karel u nás většinou není oslavován jako velký Evropan, jehož panovnický program se rozhodně neomezoval

na jedinou zemi. V globalizovaném světě už alespoň není možné vydávat tohoto původem, vzděláním i rozhledem kosmopolitního vladaře za ryziho Čecha.

Oslavy výročí se mohou stát příležitostí pro revizi zdánlivě nezpochybnitelných pravd. Může nás zajímat, že se v Polsku stále více ozývají hlasy upozorňující na neprůkaznost obecně sdílené hypotézy, že křesťanství přišlo do Polska z Čech. Podle nich v době křtu knížete Měška v Čechách ještě nebyl dostatek kněží, kteří by mohli odejít ze služby. Biskupství v Praze bylo založeno až v roce 973, ještě později než v Poznani. Zprostředkovateli křesťanské zvěsti mohli být mnohem spíše Němci, což ovšem zcela odporuje obvyklému výkladu polských dějin – viz rozhovor s historikem Józefem Dobozsem z univerzity A. Mickiewicze v Poznani (Chrzeszt przyszedł z Rzymu, 2016).

Vzdělanost Karla IV. a jeho umělecký cit ve svých událostech akcentuje univerzita nesoucí císařovo jméno. Vedle konferencí a akademických shromáždění, výstav a koncertů pořádá také seminář Tradice pěstování a pití burgundského v českých zemích od středověku dodnes (Oslavy 700. výročí narození Karla IV., 2016). Pro pochopení Karlova odkazu je nutné stále připomínat nejen osobní zbožnost tohoto panovníka, ale především roli náboženství a církve v jeho době. Historici ve většině rozporují představu o Karlu IV. jako „popském králi“. Vnitřní konsolidace církve v Čechách proběhla už za biskupa Jana IV. z Dražic (Hledíková Z., Biskup Jan IV. z Dražic, 1992), na jehož dílo mohl Karlův biskup a následně arcibiskup Arnošt z Pardubic aktivně navázat (Hledíková Z., 2008). Není pravda, že by všechny církevní instituce za vlády Karla IV. hospodářsky rostly, jak ukazují dlouhodobé ekonomické problémy želivského kláštera v této době (Čechura, 1999). Naopak zjevné je, že vědomí úpadku církve, tedy rozporu mezi praxí kleriků a křesťanským ideálem, které se šířilo na přelomu 14. a 15. století, muselo být a bylo důsledkem a projevem růstu církve skutečné (Hledíková Z., Svět české středověké církve, 2010).

Umění 14. století, z největší části křesťanské, v případě císařského dvora navíc elitní, jde jen těžko prezentovat v programech pro širší veřejnost. Jen obtížně se při oslavách jubilea prezentuje skutečná hudební produkce 14. století, vycházející z gregoriánského chorálu. Pravidelnosti v rozmístění devíti kostelů a šesti klášterů na Novém Městě Pražském lze vysvětlovat esotericky, už málokdo je ochotný pochopit rozdíly ve spiritualitě jednotlivých řeholních řádů, jejichž přítomnost měla Nové Město Pražské povýšit na duchovní a umělecké centrum evropské úrovně.

Současné české křesťanské církve se ke Karlovi samozřejmě a přirozeně hlásí. Události připomínající Karla IV. a jeho duchovní odkaz probíhaly především na úrovni jednotlivých farností či sborů. České církve, včetně Církve římskokatolické, ovšem nepojaly karlovske výročí jako příležitost k oslovení nebo dokonce vzdělávání veřejnosti. Tím se výrazně odlišují od katolické církve v Polsku (která je ovšem ve zcela jiné situaci). Polské oslavy přijetí křesťanství byly vysoce edukativní, spolupráce škol a církve v zemi probíhá zcela přirozeně. Návštěva papeže Františka v Polsku, původně plánovaná na slavnostní víkend 14. – 16. dubna 2016, byla přesunuta na červenec, kdy v Krakově proběhly Světové dny mládeže, jejichž významným tématem se stal právě křesť.

Jednou z českých sakrálních památek, o níž se v souvislosti s rokem Karla IV. více mluvilo, je výjimečný osmiboký kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Karla Velikého na Karlově. Už v roce 2014 vznikla myšlenka vrátit do tohoto chrámu zvony, které byly roztaveny během obou světových válek. Myšlenku jáhna Jiřího Ignáce Laňky podpořili nejen představitelé samosprávy (kostel od josefinské sekularizace patří městu), ale také veřejnost, ve sbírce se vybralo více než 600 000 korun²². Zvony byly nakonec odlity hned tři, protože kostelu prostřednictvím spolku Chrám Karlov přispěl podnikatel Karel Janeček. Cesta z polské zvonařské dílny byla ozvláštněna tím, že nákladní auto pražského Dopravního podniku, které zvony převáželo, zastavilo v kdysi biskupské Roudnici a následně v Roztokách, pod Levým Hradcem, odkud byl cenný náklad na Karlov převezen proti proudu Labe a Vltavy lodí Bohemia za doprovodu kostýmovaných četníků. Zvony se měly rozeznít na výročí založení kostela v září 1350²³, slavnostní bohoslužba nakonec proběhla na konci října, na výročí Karlovy smrti.

K programu jubilejního roku aktivně přispěly desítky míst či jednotlivých památek po celé České republice. Prezentace na zahraničních objektech, které jsou přímo spojeny s vládou římského císaře, nebyla ani zdaleka dostatečná. Péči Českého centra v Miláně proběhla v několika městech severní Itálie výstava s názvem Císař na čtyřech trůnech. Památky spojené s vládou Karla IV. ležící těsně za hranicemi dnešní České republiky, které by měly být zámkou budování kvalitní přeshraniční spolupráce, do oslav jubilea takřka nezasáhly. Je škoda, že ve výročním roce nebyly připomenuty Karlovy zásluhy na vybudování hradu Milín, dnes Burg Mylau ve Vogtlandu, stejně jako neproběhly žádné větší události na pevnosti Königstein v Sasku ani na hradě Oybin u Žitavy. Na Karla IV. výrazněji nevzpomněli ani v Kladsku, místě narození a posledního odpočinku Arnošta z Pardubic, ač byl místní hrad v zákoníku *Maiestas Carolina* zmíněn mezi jedenácti nezcizitelnými českými hrady. V dnes sasko-anhaltském Tangermünde, oblíbeném sídle císaře v posledních letech života, připomněli Karlovu péči o Braniborsko drobnou výstavou (*Ausstellungseröffnung: Karl IV. – ein Kaiser an Elbe und Havel*, nedatováno).

Výjimku z tohoto výčtu tvoří města a obce na bavorské straně tzv. Zlaté stezky z Prahy do Norimberka, kam se z pražské Národní galerie přemístila Česko-bavorská zemská výstava Císař Karel IV. 1316–2016. Nejvíce doprovodných událostí probíhá, díky dlouhodobé aktivitě starosty Benedikta Bispinga, ve městě Lauf an der Pegnitz. V císařském hradě Wenzelschloss je instalována výstava s názvem *Burgen und Bauten Kaiser Karl IV.*, v okolním parku jsou vystavena díla místních umělců (*Veranstaltungskarte*, nedatováno).

Přestože je křest prvního polského knížete spíše domácí událostí, proběhly události spojené s tímto výročím také v Německu, v Maďarsku, v Litvě a v ruském Petrohradě, slavnostní bohoslužby byly slouženy v Londýně, v Bruselu a v Paříži. V Praze proběhla bohoslužba za účasti kardinála Dominika Duky v bazilice sv. Jiří, při které založila klášter Doubravčina sestra Mlada.

---

²² Linka, J. I. Osobní rozhovor. Praha, 2. září 2016.

²³ Šlo by ovšem o výročí šestisté šedesáté šesté, proto se od tohoto data upustilo.

Nejlepším zdrojem informací o památkách spojených s Karlem IV. a jejich programové nabídky jsou internetové stránky spolku Otec vlasti, jehož předsedou je Ondřej Chrást. Interaktivní mapa obsahující více než 200 karlovských míst se stala vzorem pro podobnou stránku z produkce CzechTourism. Činnost spolku Otec vlasti částečně vyplnila volání většiny aktérů po větší koordinaci, skutečným koordinátorem se ale spolek (vzhledem ke své kapacitě i povaze činnosti) nemohl stát²⁴

Platforma umožňující a prohlubující komunikaci mezi jednotlivými aktéry by přitom mohla výrazně pomoci celkovému vyznění jubilejního roku. Součinností nebo alespoň návazností často spíše nahodile pořádaných událostí by mohlo být odstraněno zdání chaosu nebo dokonce vypočítavosti některých aktérů, kteří jsou někdy osočováni, že na své tradiční podniky nasadili nálepkou s logem Karla IV., anebo vymýšlí zbytečné programy, aby získali příspěvek z veřejných zdrojů. Chybějící spolupráce mezi organizátory často velmi záslužných událostí zcela zřejmě omezuje jejich dopad. Jako příklad může sloužit nápaditá, ale nedostatečně propagovaná aktivita plzeňského Muzea knihtisku a knihy, nově založeného v roce 2015 v rámci projektu Evropské hlavní město kultury. V Plzni byla roku 1476 vytištěna první česká kniha. Na památku 540. výročí této události byla v dubnu 2016 v muzeu ručně vysázena 3,29 metrů dlouhá tisková forma, která byla pro svou délku zapsána do české knihy rekordů (Tisk z největší ručně vysázené tiskové formy, nedatováno). Jen zcela okrajově bylo zmíněno, že touto knihou byla Statuta Arnošta z Pardubic, základní církevní zákoník této země, šířený od svého sepsání v roce 1349 v rukopisech, od roku 1476 stále častěji knihtiskem. Při propagaci události se nabízela spolupráce s Muzeem církevního umění plzeňské diecéze, které od roku 2012 zpřístupňuje v areálu bývalého františkánského kláštera cenné památky, včetně gotických maleb, obrazů a plastik. Podle vedoucího tohoto oddělení Západočeského muzea, pana Václava Englera, proběhl v objektu v rámci oslav pouze zářijový koncert Hudba doby Karla IV. (V. Engler, osobní mailová konverzace, 9. 9. 2016). Obě muzea mohla pro svou událost sjednat partnerství nebo alespoň záštitu Plzeňské diecéze římskokatolické církve. Součinností těchto významných aktérů by mohla vzniknout událost nadregionálního významu, která v Plzni po ukončení loňského roku kultury, výrazně chybí.

*

Polské oslavy přijetí křesťanství také nemají jediného ústředního koordinátora, to by ani nebylo možné. Přesto je situace v Polsku odlišná. Podobně jako například v Anglii zde existuje několik organizací zřízených ministerstvem pro řešení praktických problémů kulturní politiky a koordinaci celonárodních událostí. Polské Narodowe centrum kultury (NCK) je zřízeno Ministerstvem kultury a památkové péče. Jeho rozpočet na rok 2015 těsně přesáhl 60 milionů zlotých, z celkových takřka 3 178 000 000 rozpočtu ministerstva, které činily 0,94 % státních výdajů (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, 2016). Instituce se částečně věnuje také kulturní statistice, těžištěm jeho činnosti jsou ale projekty zaměřené jak na podporu současné profesionální tvorby, tak na vzdělávání a animaci kultury (rozvoj čtenářské gramotnosti či zpěvnosti). NCK podporuje polsko-ukrajinskou výměnu mládeže, stejně jako vydává množství publikací věnovaných kultuře. Sekce věnovaná kulturnímu dědictví

---

²⁴ Chrást, O. Osobní rozhovor. (Praha, 25. srpna 2016).

zaštiřuje v roce 2016 Rok Henryka Sienkiewicze, šestisté výročí bitvy u Grünwaldu, kampaň věnovanou připomínce katyňského masakru a také oslavy přijetí křesřanství (Narodowe Centrum Kultury, 2016)

V dotačním programu NCK bylo ve dvou kolech rozděleno celkem 4,5 milionu zlotých. Žádost mohly podat nevládní organizace a kulturní instituce zřizované samosprávami (tedy ne samotným ministerstvem kultury). Peníze byly určeny na:

- organizaci festivalů, expozic, koncertů, soutěží;
- audio nebo videonahrávky, tvorbu představení a filmů (i dokumentárních), vydání knihy, e-knihy, nebo knihy pro nevidomé;
- pořádání osvětových kampaní.

Plánovaná událost se musela konat od 1. ledna do 30. listopadu 2016 na území Polska. Každý mohl podat jenom dvě žádosti. Minimální částka, o kterou se žádalo, činila 15 tisíc zlotých, které mohly tvořit maximálně 80 % celého rozpočtu. V prvním kole se do programu prostřednictvím elektronického systému EBOI přihlásilo 470 žadatelů, z nichž bylo vybráno 33 s bodovým hodnocením vyšším než 70 bodů. Ve druhém kole bylo z 384 žadatelů vybráno 39 se ziskem více než 73 bodů. Přestože bylo možné podle podmínek programu podávat projekty s rozpočtem do 150 a při vyšší spoluúčasti dokonce do 250 tisíc zlotých, pohybovaly se příspěvky v prvním kole většinou pod stotisícovou hranicí, ve druhém kole většinou nepřesahuje státní podpora 50 tisíc zlotých.

Metodika bodování žádostí je zveřejněna v dokumentu na internetových stránkách NCK (Narodowe Centrum Kultury, 2015). Ze sta možných bodů bylo dvacet udělováno přímo pracovníky Centra. Rozhodujících osmdesát bodů přiděloval tým expertů, které vybírá ředitel NCK a schvaluje ministrem. Hodnotitelé přidělovali body tajně na předem daný formulář, celkový bodový zisk byl vypočten jako aritmetický průměr.

V bodování byly brány v potaz:

1. Věcné hodnocení (0 – 45 bodů), v tom:

- věcná a umělecká hodnota, přitařlivost, srozumitelnost (0 – 15 bodů);
- profesionalita a zkušenost pořadatelů v realizaci projektů (0 – 15 bodů);
- souvislost (se zadáním), originalita a inovativnost (0 – 15 bodů).

2. Hodnocení společenského přínosu (0 – 35 bodů), v tom:

- edukativní hodnota (0 – 15 bodů);
- míra spolupráce a angařovanost různých subjektů, např. nevládních organizací, kulturních či vzdělávacích institucí. Spolupráce s místní komunitou (0 – 10 bodů);
- zapojení veřejnosti, anebo určitých společenských či věkových skupin (0 – 10 bodů).

3. Organizační hodnocení (0 – 20 bodů)²⁵, v tom:

- reálnost rozpočtu a harmonogramu projektu (0 – 10 bodů);

---

²⁵ Hodnoceno přímo pracovníky NCK.

- zkušenost organizátora v realizaci kulturních a vzdělávacích projektů (0 – 5 bodů);
- předchozí spolupráce s NCK (0 – 5 bodů).

Úspěch polských oslav samozřejmě není pouze věcí jednoho koordinačního orgánu či jednoho zavedeného systému hodnocení. Vychází ze součinnosti mnoha aktérů a je odrazem kultury národa, která se mění nejdříve po generacích. Narodowe Centrum Kultury, které pro polské ministerstvo plní úlohu praktického manažera projektů národního a mezinárodního významu, může být ovšem české realitě bližší než mnohem častěji zmiňovaná organizace Arts Council v liberální Anglii.

Oslavy výročí narození Karla IV. se staly celostátním kulturním tématem jak díky množství drobných, často ovšem málo koordinovaných událostí, tak díky velkým a úspěšným kulturním projektům. Připomínání velkých rodáků či historických událostí v Polsku je přirozenější (a ekonomicky efektivnější). Žádosti o státní podporu procházejí přísným výběrovým řízením, jejich koordinace je věcí specifické organizace. Přes všechny kulturní rozdíly jsou polské zkušenosti s pořádáním a koordinací celonárodních výročí inspirací, kterou bychom pro úspěch podobných událostí v budoucnu neměli opomíjet.

7. Role významných historických osobností v prezentaci a brandingů země na příkladu Karla IV.

Markéta Dianová

S tématem nation brandingů je spojena celá řada přístupů, termínů a souvisejících disciplín, jakými jsou prezentace, propagace, připomínání, kolektivní paměť a národní identita. Je třeba si uvědomit právě vztah mezi národní identitou, tedy tím co jsme, co je nám vlastní, co nás definuje, čím se odlišujeme od ostatních, a image národa/státu, tedy tím, jak jsme vnímáni okolím, jak je na nás nahlíženo (Fan, 2014). V centru tohoto vztahu se nachází nation branding jako logická spojnice.

Nation branding je disciplína, která v současné době disponuje stále relativně malou, ale rychle rostoucí, vědeckou základnou (Anholt, 2009). Zároveň se jedná o doménu, která svým průřezovým charakterem přesahuje tradiční hranice etablovaných vědeckých disciplín, sahající od sociologie, politologie, psychologie a historie, přes zkoumání národní identity a efektů země původu, po marketing, řízení značky, destinace či image (TEDxAmsterdam, 2016).

Logický rozdíl mezi propagací produktu za účelem ho prodat a propagací země za účelem přesvědčit zahraniční publikum o jejích kvalitách, tkví nejen v tom, že země není komerční produkt, ale i v tom, že image země prostřednictvím standardních nástrojů marketingové komunikace nebyla budována (Olins, 2002). Těžko si představit, že image země lze jednoduše přetvořit prostřednictvím sloganu, reklamy, PR článků či komunikačních kampaní. Na druhou stranu tyto nástroje mohou sloužit k propagaci jednotlivých aspektů, které se na vytváření image země podílejí, ať jsou to památky, nehmotné kulturní produkty, turistické destinace, exportéři, sportovní úspěchy či významné události, osobnosti a výročí.

Ze samotné podstaty nation brandingů pracujícího s ničím menším než se zemí jako entitou či značkou vyplývá, že přístup k řízení jejího image má být jiný, než je tomu u řízení značek jednotlivých produktů. Na rozdíl od produktů, země a její značka nemá jediného vlastníka, který by měl kompletní kontrolu a mandát k tomu, značku řídit.

Na ovlivňování jednotlivých složek, které image země tvoří, se podílí řada aktérů z různých prostředí. Vedle vlády a státních institucí, jako je například národní agentura cestovního ruchu či agentury pro podporu investic a exportu, je to korporátní sektor, kulturní instituce, občanská společnost a do jisté míry i každý jednotlivý obyvatel země. Princip efektivního a s trochou nadsázky i jediného způsobu jak řídit a ovlivňovat image země, tkví právě ve schopnosti všech zúčastněných (formálních i neformálních) aktérů sledovat společný cíl. Za neméně klíčové lze vnímat i vědomí identity (Dohnalová, 2012) (Wodak, de Cillia, Reissigl, & Liebhart, 1999) a sociokulturních hodnot země, jejíž pozici v mezinárodním prostředí chceme posilovat.

Data související se zkoumáním identity a reputace je třeba vnímat v širším kontextu dalších socioekonomických vztahů. Je nutné brát v úvahu vztah mezi vnímáním a socioekonomickou

realitou, vztah mezi místem a jeho image, stejně jako psychologický a sociologický rozměr identity a kultury (Dianová, 2016).

Klíčovou pro nás musí být otázka, jak lze identifikovat a zachytit aktivity vedoucí k řízení reputace a image země. V rámci ní se můžeme ptát, jaké projevy nation brandingů českých zemí z doby Karla IV. můžeme vnímat dnes?

Faktory, které se promítají do vnímání image a reputace země, lze rozdělit do dvou os. První je osa politicko-ekonomická, kterou lze ilustrovat detailněji v podkategoriích vládnutí a hospodářství (a to jak obchod, tak investice). Druhou je osa kulturně-sociální, kterou lze ilustrovat detailněji v podkategoriích: kultura, turismus a lidé.

Politicko-ekonomická osa

Podkategorie Politika/Vládnutí zkoumá, jak je vnímána role země a její zapojení do mezinárodních vztahů, hodnotí zahraniční politiku země, postoje ke globálním hodnotám jakými jsou zodpovědnost za mezinárodní i lokální bezpečnost, boj proti chudobě, ochrana míru či životního prostředí.

Aspekt politiky zahrnuje jak politický systém včetně politické kultury a politické reprezentace, tak samotný způsob vládnutí. Ty bezprostředně ovlivňují vystupování a reprezentaci země navenek prostřednictvím diplomatických aktivit a mají i přímý vliv na image země. Součástí tohoto systému je i sociální rozměr, který spolu s legislativním prostředím vytváří předpoklady pro efektivní komunikaci jak směrem k vnějšmu prostředí, tak směrem dovnitř k vlastnímu obyvatelstvu.

Tento aspekt vládnutí lze ilustrovat pohledem na Karla IV. jako státníka, který například vydal Zlatou bulu Karla IV., ústavní dokument Svaté říše římské. Na Karla IV. lze nahlížet i jako na vizionáře, zejména díky jeho vizi silné centralizované Evropy bez válek; či křesťana, který se zasadil o stavbu Chrámu svatého Víta či povýšení pražského biskupství na arcibiskupství (Nechte se inspirovat 10 inspirací).

Vedle aspektu vládnutí má významný vliv na vnímání země i její hospodářství/ ekonomické vztahy. V rámci tohoto aspektu je zkoumán stav ekonomiky a životní úroveň, přitažlivost země jako místa k životu či práci, a lze zkoumat i míru, do jaké je země vnímána jako tvůrčí prostředí. Marketingovou terminologií bychom mohli tento aspekt nazvat efektem země původu. Tady je třeba zmínit roli Karla IV. jako hospodáře, který založil Nové Město pražské, hrad Karlštejn, řadu klášterů a dalších staveb, a to nejen v Českém království, ale i v dalších zemích. Zasadil se např. o osázení svahů Prahy a dalších regionů vinicemi, podporoval obchod.

Kulturně-sociální osa

Tato osa nation brandingů lze dekomponovat na aspekty kultury, turismu a lidí. V rámci kultury odhaluje globální vnímání kulturního dědictví hodnocené země, uznání její současné kulturní tvorby a výkonů ve sportovních disciplínách. Kromě kulturního dědictví a památek mapuje i segment eventů, aktivit, nehmotných produktů, vzdělání a kulturní výměny.

Kromě toho, že Karel IV. uměl číst a psát, mluvil česky, francouzsky, německy, italsky a latinsky, založil v Praze univerzitu a na svůj dvůr pozval řadu vzdělavců své doby. Jako mecenáš se zasadil o vznik řady uměleckých děl (např. děl Mistra Theodorika v kapli sv. Kříže na Karlštejně), podporoval sepsání řady kronik či českého překladu Bible.

Aspekt turismu zachycuje úroveň zájmu o návštěvu země, přitažlivost jejího přírodního bohatství, historického dědictví a potenciál jejích kulturních center ve vztahu k turistům a návštěvníkům. Propagace země jako turistické destinace patří k nejviditelnějším tématům komunikace s vnějším prostředím, a zároveň k efektivním formám posilování jejího pozitivního vnímání.

Součástí přípravy na roli vladaře bylo i budování diplomatických vazeb, což vyžadovalo časté cesty budoucího vladaře i se svým dvorem. Karel IV. kromě řady artefaktů kulturní povahy přivezl do Prahy i ostatky svatých, za nimiž ročně proudily desítky tisíc poutníků. Určitě lze tedy zkoumat jeho roli v event managementu a kulturním, církevním turismu.

Posledním aspektem, který je třeba zmínit, jsou lidé. Tato skupina v obecné rovině zahrnuje oficiální politickou reprezentaci země, mediálně známé osobnosti, ale zaměřuje se i na pověst země ve vztahu k chování a postojům obyvatel k návštěvníkům a turistům. Lidé jako nositelé národní kultury, zvyků a hodnot představují nejmocnější nástroj vytváření či ovlivňování brandingů země. Lidé jsou reprezentováni jak prostřednictvím aktivních, tak také neaktivních vlivových skupin, které se více či méně vědomě podílejí na utváření image.

Lze usuzovat, že si Karel IV. byl vědom důležitosti toho, jak jsou jeho činy prezentovány a vnímány, viz autorství životopisu *Vita Caroli*, na nějž lze nahlížet jako na příklad toho, co bychom současnou terminologií mohli nazvat jako *reputation management*. To lze ilustrovat větou: Na tomto světě je dobré a vznešené mít dobrou pověst, na onom zase nebýt trestán (*Morality Karla IV. – Karel IV. – 700 let, 2016*).

8. Existoval kulturní turismus v době Karla IV.?

Šárka Tittelbachová

Úvod

Interakce kultury a turismu, k níž dochází stále častěji, výrazně ovlivňuje život společnosti, komunit i jednotlivců. Zvyšující se zájem o poznávání specifických projevů kultury na specifických místech se stává na jedné straně motivací k návštěvě těchto míst a na straně druhé příležitostí pro komunity vytvářet atraktivní a konkurenceschopnou nabídku služeb, rozvíjet místní podnikatelské příležitosti a získávat příjmy pro uchování kulturně-historického kapitálu. Rozmanitost, jedinečnost a autenticita projevů kultury a kulturních služeb představuje pro destinaci turismu konkurenční výhodu. Obzvláště v evropských destinacích se unikátní stavební památky, osobnosti, historické události, folklor, ale i gastronomie a různé projevy každodenního života v kulturně-historických souvislostech propisují do vizí strategických rozvojových konceptů turismu. Stávají se hlavním stavebním kamenem v procesu tvorby klíčových produktů a produktových řad. Kulturní turismus tak vstupuje do strategie umisťování destinace na trhu a do strategie značky.

Doba Karla IV. je pro Českou republiku silnou stránkou i příležitostí v marketingovém řízení destinací. Na hodnocení aktivit marketingové kampaně roku Karla IV. a jejich vlivu na výsledky turismu v ČR je ještě příliš brzy. Určitě je provedou kompetentní organizace turismu, které se na realizaci marketingové kampaně podílely. V tomto článku se pokusím vybrané aspekty současného marketingového řízení destinace aplikovat na události spojené s oslavami na Dobytčím trhu (dnešní Karlově náměstí) tak, jak byly zaznamenány kronikáři.

Kulturní turismus

Pojem „kulturní turismus“ je tvořen dvěma termíny s odlišnými významy, které se někdy jeví jako zcela protikladné. Definování kulturního turismu je spojeno s řadou komplikací, které se ještě výrazněji projevují v aplikační rovině, kdy je třeba nastavit specifické procesy a modely řízení kultury a turismu pro žádoucí synergický efekt obou sektorů.

Řada přístupů ke kulturnímu turismu zdůrazňuje zejména jeho socio-ekonomický přínos pro destinace s kulturním potenciálem a soustřeďuje se na vztah mezi počtem návštěvníků destinace a příjmů ze spotřeby kulturních služeb (Lau & McKercher, 2006); (Richards & Wilson, 2006); (Yale, 1997). Jiné přístupy zdůrazňují propojení turismu, sídel a památek, a definují proto spíše „heritage turismus“, jež vnímají jako spotřebu v místech, která vytváří komponovanou nabídku z hmotného i nehmotného kulturního dědictví. (Ashworth, 1995); (Russo & Jansen-Verbeke, 2008); (Yale, 1997).

V procesu definování kulturního turismu se již od počátku 80. let angažuje mezinárodní organizace ICOMOS. V Mezinárodní chartě kulturního turismu z roku 1976 (Český národní komitét ICOMOS, 2001) se uvádí, že turismus je „ nezvratitelným společenským, lidským, ekonomickým a kulturním jevem. Vliv, který turismus vyvíjí zejména v případě kulturních sídel a památek, je značný a bude se stále zvyšovat, vzhledem ke známým podmínkám rozvoje

této aktivity.“ V roce 1999 vydal ICOMOS (2011)) revidovanou Mezinárodní chartu kulturního turismu s podtitulem Řízení turismu v místech s významným historickým dědictvím. V tomto dokumentu se zdůrazňuje, že hlavní zásadou pro řízení kulturního turismu je zajistit zodpovědné řízení místa/destinace s využitím synergických efektů s důrazem na ochranu kulturního dědictví.

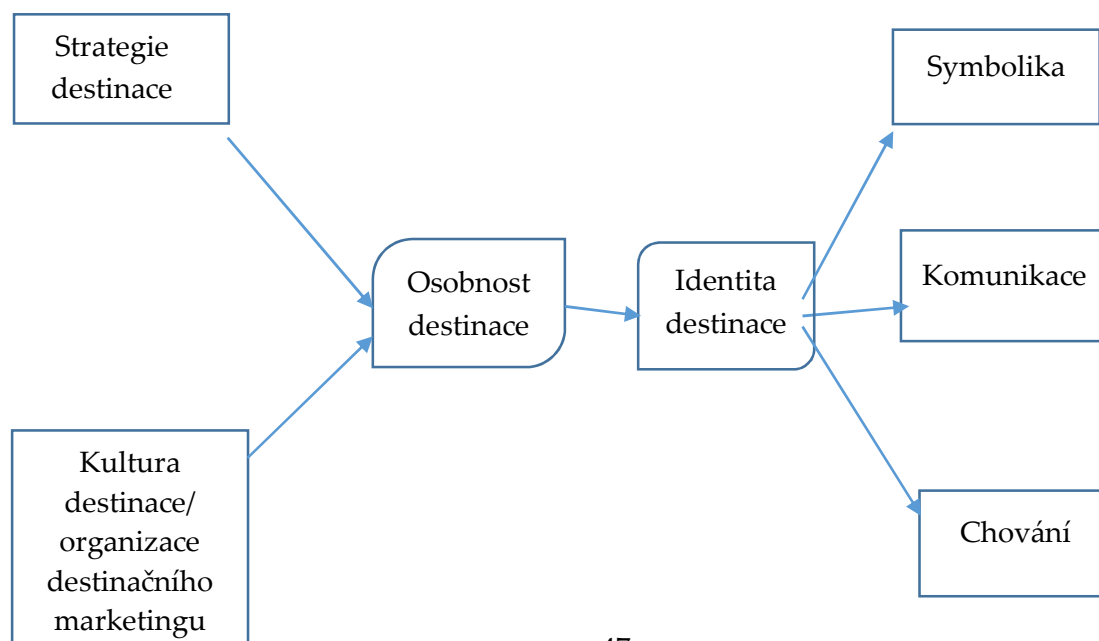
Kulturní turismus je pro členy hostitelské komunity příležitostí, aby připravili takovou nabídku pro návštěvníky, která umožňuje autentický zážitek a porozumění kultuře a dědictví v místě samém. Proto je nezbytné zapojit hostitelské komunity do plánování rozvoje tak, aby jim aktivity kulturního turismu přinesly prospěch a podpořily interkulturní dialog a vzdělávání.

Identita a image destinace

Propojení kultury a turismu se nejsilněji projevuje v procesu tvorby produktu destinace. Konkurenceschopný produkt je zaměřen na kvalitu a propojení kultury, historie, gastronomie, sportu, slavných osobností a známých akcí a událostí. Proces tvorby produktu turismu vychází z identity destinace, která je formulovaná v její vizi. Identita destinace se promítá do produktového mixu. Identita destinace nebo firmy (corporate identity) definuje, jaká chce destinace být, nebo jaká je (jak chce být vnímána, nebo jak je vnímána). Image destinace je potom skutečným obrazem této identity v myslích (potenciálních) návštěvníků destinace (Palatková M. , 2011).

Identita destinace je rozhodující pro volbu strategických priorit, strategii značky a marketingovou komunikaci destinace. Identita destinace znamená určení symboliky (corporate design) a komunikace (corporate communication), která odpovídá vybraným trhům a produktům a chování destinace (corporate behaviour), spojené s firemní kulturou. (Palatková, Tittelbachová, & Valská, 2013).

Obr. 1 Strategie, kultura, osobnost a identita destinace. Zdroj: (Pelsmacker De, Geuens, & Van Den Bergh, 2003, str. 33)

Identita destinace je prostřednictvím komunikačního mixu sdělována (potenciálním) návštěvníkům. Komunikační mix vytváří image destinace na zdrojových trzích. Image (celkový dojem) je představa spotřebitele o výrobku, společnosti, jednotlivci nebo instituci. Celkový dojem je potom něco, čemu lidé věří, že je pravdivé (Clemente, 2004). Image má povahu zobecněného a zjednodušeného symbolu založeného na souhrnu představ, postojů, názorů a zkušeností člověka ve vztahu k určitému objektu (Vysekalová & Mikeš, 2009)

Image destinace (založená na identitě destinace odvozené od národní/regionální identity) má příčinnou souvislost s jejím umístováním na trhu turismu a spolu se strategií značky představuje významnou součást strategického marketingu destinace. (Palatková M. , 2011) Image destinace je jedním z hlavních motivů k výběru destinace. Svoji roli zde sehrávají i akce a události/eventy – festivaly, slavnosti či kongresy.

Karel IV. a kulturní turismus

Podle výzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění patří Karel IV. mezi největší české osobnosti (spolu s Tomášem Garrigue Masarykem, Janem Ámošem Komenským, Václavem Havlem a Janem Husem). Za vrcholné období českých dějin je doba Karla IV. považována dlouhodobě (Pfeiferová & Šubrt, 2009).

S úctou k osobnosti Karla IV. a s vědomím omezení plynoucích z nedostatku informací jsem si dovolila pohlédnout na církevní svátek kopí a hřebů Páně, jehož iniciátorem byl Karel IV., současnými přístupy a popsat jej jako marketingovou aktivitu k posílení image destinace. Aby to bylo možné, je nutné dále rozebrat:

- image destinace;
- diferenciacní strategii – odlišení se od konkurence jedinečným produktem s vysokou hodnotou pro klienta, kdy destinace využívá silné stránky a příležitosti;
- komplexní produkt destinace založený na USP (Unique Selling Proposition), networkingu stakeholderů a motivaci k (opakované) návštěvě;
- spokojenost návštěvníků;
- motivaci k návštěvě a WOM.

Image destinace

Karel IV., císař říše římské a český král, byl jedním z největších sběratelů pozdního středověku. Sbírkou ostatků (císařské korunovační klenoty a další relikvie) používal také jako jednu z forem císařské a královské reprezentace. Karel IV., inspirován uctíváním a vystavováním ostatků v pařížské Saint Chapelle, zavedl v Praze ceremonii veřejné prezentace ostatků v roce 1350.

Diferenciace

Praha se v době vlády Karla IV. stávala honosným a reprezentativním centrem Svaté říše římské a centrem dění Evropy. Nové Město pražské bylo založené dne 8. dubna 1348 na základě právního aktu, kterým byl Majestát Karla IV. Vznikalo jako unikátní promyšlený stavební koncept plánovaný až pro 50 000 obyvatel. Ve středověku nebylo z hlediska

urbanistické koncepce a rychlosti výstavby nic srovnatelného s Novým Městem pražským v celé Evropě. (Městská část Praha 2, 2014, str. 7)

Komplexní produkt

Papež Inocenc VI. vyhlásil na v roce 1354 na žádost Karla IV. nový říšský svátek kopí a hřebů Páně, který se měl slavit v pátek po druhé velikonoční neděli. Během svátku se každoročně ukazovaly říšské ostatky na Dobyčím trhu, největším náměstí Nového Města pražského. Nejprve byly ukazovány z dřevěného lešení, nedlouho po smrti Karla IV. byla na místě vybudována kaple Božího Těla, která byla po 400 let výraznou dominantou náměstí²⁶.

Příchozí do Prahy mohli vidět říšské korunovační klenoty a vzácné relikvie, které měl v držení Karel IV. jako římský císař – kopí sv. Longina, části Kristova roucha, hřeby či trny z Kristovy koruny. (Bečková, 1998)

Spokojenost návštěvníků

Popularita poutě na Dobyčím trhu byla zcela mimořádná. Kronikář v roce 1369 zaznamenal, že se sešlo „tolik lidí z cizích krajín, že se zdálo, jako by ono veliké náměstí na Novém městě blízko Zderazu bylo všude naplněné lidmi“ (Bláhová M. , 1987, str. 6). Našly se názory, že „nikdo z lidí ještě nikdy neviděl tolik lidí shromážděných na jednom místě.“ (tamtéž, str. 241). V roce 1393 je v kronice zaznamenáno, že „tak mnoho poutníků do Prahy přišlo, že skrze ně přišel veliký nedostatek chleba, piva i vína“ (tamtéž).

V roce 1369 dorazilo na slavnost 100 000 poutníků. „Poutníků byly opravdu davy, dokonce pro ně byl zřízen hřbitov u rotundy svatého Longina, kdyby poutníci slávu nepřezili,“ uvádí historik Martin Pitro. (Nováková, 2016).

Dobyčcí trh byl pro vystavování ostatků vybrán pro rozlehlost prostoru, tedy bezpečnost poutníků, a také proto, že bylo možné se v blízkosti ubytovat, stravovat a obchodovat. Tyto služby zajišťovaly pohodlí pro návštěvníky a na jejich realizaci se podíleli stakeholdeři (řemeslníci, obchodníci, měšťané, král a jeho dvůr a církev).

Motivace k návštěvě a WOM

Lidé v celé říši i v dalších zemích slyšeli o jedinečném svátku a vystavování relikvií v Praze. Přicházeli, aby tuto oslavu mohli vidět a zažít, protože relikvie pro středověkého člověka znamenaly možnost dotknout se svatosti, a vyprosit si pomoc pro život na zemi i pro svoji duši. Náboženská pouť přitom byla spojena i se světskými motivacemi, tak jako dále v období baroka i v dnešní době.

Úvaha místo závěru

Dnes mluvíme o cíleném marketingu turismu, který výrazně posiluje vnímání destinace, resp. země veřejností. Vyspělé destinace se zaměřují na komunikační strategie, aby do své země přivedly obchod, finanční investory a turisty a tím zlepšily stav domácí ekonomiky a svoji pozici a důvěryhodnost v mezinárodním srovnání. Stejně cíle měl jistě také císař

---

²⁶ Zanikla po roce 1789.

Karel IV. Není tato jeho snaha tím, co s jistým nadhledem spojuje osobnost Karla IV. s dnešní dobou?

9. Gastronomie doby Karla IV. Několik poznámek na okraj popularizace historicky atraktivních témat v rámci kulturního turismu

Irena Korbelářová

Není v současnosti mnoho témat, která by k sobě poutala pozornost nejširších vrstev společnosti do takové míry, jako je gastronomie, stolování či nápojová kultura²⁷. V posledních letech – a také v kontextu akcí právě uplynulého roku spojeného s výročí narození Karla IV. – se jako houby po dešti objevovaly snahy pořádat nejrůznější akce zaměřené na prezentaci středověké kuchyně, dvorských slavností, oblíbených nápojů a pokrmů Karla IV. a jeho současníků. Spíše než odbornými kulturně historickými pracovišti a osobnostmi s interdisciplinárními zkušenostmi byly ale obvykle organizovány a garantovány subjekty ze sektoru turismu, restaurátérství, ba dokonce zábavy. Výsledky takových prezentací – přednášek, interaktivních programů spojených s ochutnávkami jídel a nápojů či přímo gastronomických festivalů – byly, přes nepochybnou snahu přinejmenším části z pořadatelů pokusit se o věrné přiblížení problematiky, mnohdy přinejmenším rozpačité a pro neznalou veřejnost zavádějící.

Totéž platí rovněž pro aktivity řady pohostinských zařízení zaměřujících se na nabídku „středověké“ kuchyně a zábavy ve formě zážitkových programů nepřetržitě po celý rok. Jedná se sice často o akce kladně hodnocené, přesto ale málo hodnověrné, využívají neadekvátních surovin, zpracovatelských postupů a kombinací potravin a pochutin. Většina organizátorů postupovala, jak se alespoň z výsledků jeví, bez konzultací či bez respektování rad z odborně kompetentnějších kruhů.

Nemáme na mysli problémy dané obtížemi technologického rázu: nemožností napodobit v běžných podmínkách gastronomických provozů či otevřených veřejných prezentací způsob vaření, pečení či rožnění, nemožností získat maso ze zvířat původních plemen (navíc krmených adekvátně středověkým podmínkám) či zemědělské plodiny starých odrůd pěstovaných vsutku středověkým způsobem nebo originální koření. Odklon od známého, avšak nereálného napodobení z těchto obtíží plynoucí je pochopitelný a omluvitelný, zejména, bylo-li na něj upozorněno.

Objevovaly se a objevují prohřešky z hlediska autenticity podstatnější, byť na první pohled pro laiky obtížně odhalitelné. Pořadatelé například často zaměňují a směšují inspirace z lidové/venkovské kuchyně (obilné, prosné, luštěninové kaše, různé způsoby přípravy chleba) s měšťanskou stravou (masová jídla na pomezí polévek a ragú, pokrmy na bázi piva, jednoduché pečeně), již navíc vydávají za jídla nejurozenějších vrstev. Do „středověkých“ jídelníčků jsou zařazovány pokrmy a pochutiny ze surovin do novověku neznámých, často původem z amerického kontinentu (brambory, rajčata, kukuřice, papriky, včetně chilli ad.)

---

²⁷ Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu Slezské univerzity v Opavě SGS/11/2015.

Za nenásledováníhodný příklad lze z hlediska historické gastronomie a kulinárních dějin považovat proslulou Středověkou krčmu Dětenice, těšící se velké pozornosti a spokojenosti návštěvníků (Dětenice, 2016). Z hlediska marketingu cestovního ruchu a podnikání v sektoru gastronomie sice splňuje očekávání řady návštěvníků a reprezentuje zdařilý projekt (Středověk neskončil, přežívá v českých i moravských krčmách – Novinky.cz, 2009). Její kulturně-historická věrohodnost je ovšem podprůměrná a napomáhá zkreslenému vnímání naší minulosti, dějin každodennosti a kulturního dědictví (Vágner, 2010).

Ponecháme-li stranou žoviální, místy až vulgární pojetí prostředí a zvolených vyjadřovacích prostředků (jež jsou v některých projevech pro předpokládané milieu dávne hospody adekvátnější než jídlo) a soustředíme-li se jen na stravování, pak nelze než konstatovat, že se jedná o naprosto nevěrohodné zpodobnění dobové každodennosti. Jídelní lístek je strukturován zcela ahistoricky, s ohledem na moderní zvyklosti (předkrmy, resp. drobnosti k pivu, bezmasá jídla, polévka dle denní nabídky, sladkosti, hlavní chod).²⁸ Nabídka sice v názvech naznačuje sociální odlišnosti strávníků, ve skutečnosti se ale jedná jen o hru se slovy. Kuchyně předmoderní doby je přitom postavena na odlišnostech společenských vrstev v závislosti na jejich zámožnosti, způsobu obživy, sídelním charakteru jejich domova. To by bylo snad možno s jistým nadhledem přejít se zdůvodněním, že ve venkovské krčmě položené při některé z hlavních komunikací bylo možné setkání hostů různého původu, aniž by se hostinský namáhal připravit pestrou nabídku pokrmů. Rozhodně by ale musely být na jídelním lístku početněji zastoupeny jednoduché bezmasé pokrmy odpovídající době, do níž se hlásí (kaše, luštěniny na různé způsoby), a ne moderní variace salátů.²⁹ Také přílohy k masům by musely vypadat jinak.³⁰

Mnohem problematičtější je podstata většiny z nabízeného menu. Navzdory příslibu, že se „jediným krokem přes práh krčmy“ přeneseme „z 21. století do středověku“, jsou do něj zařazena v podstatě současná jídla zastřená rádobou dobovým názvem či popisem: „Žebra ze svině máčená v medu; Pašík Vašík; Prasečí flákota; Biftek ze statného býka, Hnáta z exotického ptáka“ (Dětenice, 2016).

Naprosto zavádějící je zařazení surovin (dokonce stěžejních, nikoli jen doplňkových), které ve středověku nebyly k dispozici nejen v českých zemích, ale nikde v Evropě: kukuřice, papriky, rajčat, cuket či brambor. Minimálně polovina z jídel obsahuje alespoň jednu z uvedených ingrediencí, přičemž „středověkost“ vidí majitel, kuchař či provozní ve specialitě nazvané „brambora ve stříbře“. Zařazeno je také krutí maso, které vystupuje hned v několika pokrmech jako hlavní složka („Čertovo krutí masíčko s bramborou ve stříbře a ďábelskou máčkou“). Již zmiňovaný název „Hnáta z exotického ptáka“ skrývá pštroší steak. Problematické jsou ale také „Jehněčí kůstky“ z novozélandské jehněčí kotletky, stejně jako „Kačena dokrmená šiškami“, jež má být připravena – jak je v jídelním lístku zdůrazněno –

---

²⁸ Bez komentáře: „Něco malého k žejdlíku piva; Pro nenapravitelné kytkožrouty; Žrádlo k žrádlu; Další žrádlo; Něco sladkého k zakousnutí“.

²⁹ „Barevný salát se sýrem z dalekého Balkánu“.

³⁰ Namísto takřka všudypřítomných brambor (srov. dále) bychom očekávali například prosné a pohankové příkrmy. Snad jen zařazení chleba a také ve středověku oblíbených omáček je v pořádku, třebaže jejich sortiment je poněkud jednotvárný (česneková a švestková).

„dle receptu Magdaleny Dobromily Rettigové“³¹. Pochybnosti o přemýšlivosti tvůrce menu vzbuzuje také pokrm s označením „Rybka ze zámecké kašny“, v jehož podtitulu se dozvídáme, že jedná o pstruha potočního (Dětenice, 2016).

Menu o podobném složení, z něž je na první pohled patrná (vzájemná?) inspirace či podnikatelské propojení, nabízí obdobně zaměřené pohostinství v Písku (Středověká krčma Písek, 2016).³² Osvěžili jej ale například rybím „Talířem pro Dr. Mráčka“ nebo „Talířem pro kozu Rozu“ (samozřejmě s kukuřicí a paprikou). Co snad lze provozovatelům písecké krčmy přičíst k dobru, je připsání receptu na „Kačenu dokrmenou šiškami“ nikoli mistryni měšťanské kuchyně Rettigové, ale osobám z doby přeci jen starší: Beatrice Zilvarové a kuchaře Voršile.³³

Nutkání hlásit se ke středověkým, či alespoň historickým vzorům se stalo již před jubilejním rokem 2016 trendem, jemuž podlela celá řada dalších pohostinství v celém Česku³⁴. Většina je vnějším rámcem umírněnější než dětenická krčma, z autopsie ani prostřednictvím zveřejňovaných elektronických informací se nepodařilo nalézt žádný podnik, která by nabízel pokrmy vyšší míry věrohodnosti. Nad názvy některých se nelze než usmát: „Templářský candát, Žebro rytíře z Mirandy, Pranýř kata Mydláře, Poslední večere Albrechta z Valdštejna, Prsíčka kuchařinky Jarušky a Prsa panny orleánské“³⁵ (Jídelní lístek. Penzion Hrad, 2016).

Názvy ukazují nejen jazykovou vyprahlost či až bezradnost při hledání způsobu, jak „středověce“ pojmenovat předkládané pochutiny, ale také časté problémy nehistorických zařízení, jak se vypořádat s časovým a sociálním zařazením prezentovaných gastronomických (i jiných) atrakcí.

Když už se zdá, že je některé z gastronomických zařízení na dobré cestě, jak se s většinou nástrah vypořádat, jako tomu bylo v případě menu připraveného k připomenutí Karla IV. pohostinstvím v Dolních Jirčanech, stačí k neúspěchu drobné zaškobrtnutí – užití smažených krocket z bramborového těsta (Jirčanská hospůdka Kratochvíle, 2016).³⁶

---

³¹ Proslavená kuchařka Magdaleny Dobromily Rettigové Domácí kuchařky aneb Pojednání o masitých a postních pokrmech pro dcery české a moravské byla vydána roku 1826 a na středověké tradice se nikterak neodvolává.

³² Včetně „Pozdravu od bratrů Slováků“ (předkrmová kombinace ovčích a uzených sýrů), „Talíře pro zazobaného sedláka“, „Žrádla k žrádlu“ či novozélandských jehněčích kotlet.

³³ Beatrice Zilvarová z Pilníkova († po 1608) byla historickou postavou, manželkou Jana Václava Popela z Lobkovic, jisté indicie ukazují na vztah s Dětenicemi (Jirásek, 2010).

³⁴ Z nejznámějších jmenujme pražskou Krčmu U krále Brabantského, Středověkou krčmu v Brně či Středověkou krčmu v Husinci.

³⁵ Poslední dvě variace se liší ingrediencemi: zatímco první byla připravena se žampiony, cibulí a smetanou, u druhé se autorovi receptury povedl poněkud nejnepný žertík, když úpravu kuřecích prsou pojmenovanou podle francouzské hrdinky okrášlil anglickou slaninou.

³⁶ Karel IV. a jeho delikatesy, menu bylo složeno z „brouetu“ (francouzské polévky s tuínem, kroupami a slaninou), „Krocket Rissoles“ (bramborové těsto plněné mletým hovězím masem, smažené v trojbalu), „Ragoût Mortes“ (hovězí maso dušené se šunkou, liškami, česnekem a bylinkami). Komentář sice pracoval s dějinnými souvislostmi velmi volně, avšak s mírou akceptovatelnou pro daný typ textu. Menu bylo nabízeno dle dostupných zdrojů v červnu 2016.

Zážitkové programy, přednášky, ale i gastronomické prezentace, konané u příležitosti karlovskeho roku v gesci odborných institucí³⁷ jako jednorázové či jen několikrát opakované akce, byly věrohodnější než „středověké“ hostince s celoročním provozem.

Hlavní pozornost věnujeme jen programům s nabídkou pokrmů k degustaci, nikoli teoretickým přednáškám, prezentacím či animačním pořadům – do takové skupiny náležela mimo jiné Dvorská hostina na královských tribunách, zařazená do programu druhého dne velkého projektu Korunovační slavnosti 3. a 4. září 2016, jehož hlavní součástí byla rekonstrukce programu korunovace Karla IV. českým králem a Blanky z Valois českou královnou podle řádu k roku 1347, korunovační průvod Prahou a turnaj rytířů na koních. Pořadatelem byla univerzita Karlova a Hlavní město Praha. Podrobnosti o podávaných pokrmech nebyly specifikovány (Korunovační slavnosti 2016 - 3. a 4. září 2016, Praha, 2016)

Jmenovat lze například kulinární program Historická hostina anebo ze života otce vlasti³⁸ pořádaný v rámci výstavy Magičtí Lucemburkové v Opavě (Slezské zemské muzeum, 2010), akci V síni i šenkovně s Karlem IV. Ochutnejte historickou hostinu,³⁹ pořádanou v Uherském Brodě (Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod, 2016) či Hodujeme s Karlem IV. (Galerie Portheimka, 2016).⁴⁰

Za zdařilou z hlediska zvolených pokrmů, surovin, úpravy i podávání a doprovodného programu se dá bezesporu považovat akce „Gastronomie v době Karla IV. ... vžijte se s námi do karlovske doby“, pořádaná Vysokou školou hotelovou v Praze pro širokou veřejnost.⁴¹ Vyšší stupeň hodnocení zaslouží i přesto, že z hlediska celkového charakteru náležely připravené pokrmy, např. syrná či jáhlová kaše, pohankové placky, štika s mandlovou nádivkou, rissoles⁴² i jejich předvedení na ukázkových stolech vč. oděvu zúčastněných osob

---

³⁷ O tom, že odbornou výši mohou mít i pořady garantované odborníky kulinářského zaměření, svědčí Recepty inspirované středověkou kuchyní, jeden z dílů gastronomického seriálu Kluci v akci, odvysílaný v roce 2006. Filip Sajler a Ondřej Slanina v něm představili receptury a technologii úpravy, kterým v kontextu zábavného pořadu na dané téma nelze takřka nic vytknout, snad až na okrajové využití chilli papriček a dále novošlechtěných vín (Česká televize, 2006).

³⁸ Akce se konala 30. ledna a 27. února 2016, organizátory byly Opavská kulturní organizace a Slezské zemské muzeum ve spolupráci se Spolkem živé historie. Atmosféru umocňovalo prostředí Domu umění, konkrétně Moravské kaple kostela sv. Václava při bývalém dominikánském klášteře.

³⁹ Akce se konala 20. srpna 2016. Na škodu byl snad jen podtitul: „Hodování nobility i lůzy. Navíc nahlédnutí pod kabátec šlechtice“. Jednalo se již o 2. ročník akce, první byl uspořádán v roce 2015 jako doprovodný program výstavy Tržiště světa. Součástí první hostiny, kterou tvořilo „sedm chodů v úpravách našich i burgundských“, byla video přednáška historika a literáta Vlastimila Vondrušky.

⁴⁰ Akce byla připravena ve spolupráci s Muzeem gastronomie. Chvályhodné bylo, že pořadatelé akce, konané 28. září 2016, specifikovali, že návštěvníci mohli „ochutnávat jídla královská, pochoutky bohatého panstva, vážených měšťanů i každodenní pokrmy prostých lidí“, a přes zařazení Karlova jména do názvu zvali na „typické pokrmy středověké kuchyně“ bez dalšího časového zařazení. Mediální prezentaci lze považovat za elegantní, ve faktografii se v zásadě neodchylující od ověřených skutečností.

⁴¹ Akce se konala 11. května 2016 v areálu Vysoké školy hotelové v Praze-Bohnicích. Provázela ji velká publicita, včetně rozhovorů a v médiích publikovaných textů. Jisté nepřesnosti v kulturně historických faktech a souvislostech snad lze s ohledem na to, že se jednalo o popularizující aktivitu, realizované ne- historiky, odpustit. (Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r.o., 2016).

⁴² kuličky ze sekaného masa (kapra, pečené kančí)

spíše do městského prostředí či dvorského obslužného zázemí, nikoli ke dvoru, jak mohlo vyplývat z obsahu zveřejněných upoutávek (Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r.o., 2016)

Pořadatelé uvedených programů se snažili zpravidla přiblížit způsobu servírování a prostírání stolů, užití nádobí a náčiní, ať už pořádali hostinu v interiéru nebo ve venkovním prostředí. V podstatě všude byly podávány pokrmy dobově věrohodné co do použitých základních surovin, základní konsistence a kombinace v ucelené menu (třebaže spíše v současném skladebném pojetí). Autenticitu nebylo obvykle naopak možno dodržet při technologii přípravy (vaření a rožnění na otevřeném ohni, dobové pece, výhradně kovové či keramické nádobí). Chuťově pak bylo jídlo pochopitelně (zvláště množstvím, skladbou a užitím ingrediencí, zejména koření) uzpůsobeno současným zvyklostem zákazníků. Evropanům počátku 21. století by originální pokrmy 14. století jen stěží chutnaly (Blumenthal, 2010).⁴³

Snahy pořadatelů o věrné zobrazení kuchyně a stolování (spíše než gastronomie v pravém slova smyslu) vrcholného středověku a jejich příspěvek k popularizaci historie je třeba vysoce hodnotit. Přesto nelze nepodotknout, že znalosti tvůrců programů prezentujících historickou či tradiční kuchyni, jak lze soudit z autopsie a popisu účastníků, z obrazové dokumentace, a zejména z textů publikovaných v nejrůznějších typech médií, jsou přes upřímnou snahu proniknout do podstaty věci a známých faktů nesoustavné a spíše povrchní, anebo jen povrchně předávané dalším uživatelům. Obojí vede ke zkreslování vědomostí o kultuře a kulturním dědictví a vytváření jejich falešného obrazu.

Jakkoli by se mohli zdát, že většina nepřesností, zkreslení či hypotéz stavěných na úroveň prokazatelných pravd je šířena elektronickými médii a vyskytuje se v populárních textech a je tedy bez větší hodnoty, není tomu tak. Právě tyto zdroje jsou dnes hlavními prameny informací pro nepoučené zájemce. Je proto zcela na místě věnovat jim soustředěnější pozornost a nedomnívat se, že jejich život je krátký. Naopak: na síti jsou k dispozici týdny, měsíce či léta a stávají se součástí diskurzu a sdílenými „pravdami“. Příkladem za všechny je server Koukalici, jehož autoři s užitím dostupných odborných i popularizačních textů zpřístupňují řadu aspektů každodennosti (současné i historické), mimo jiné i středověké kuchyně. S jistou mírou kritičnosti s nimi lze pracovat, jejich hodnověrnost je ale proměnlivá, podobně jako jinde absentují většinou odkazy na zdroj informací. V kontextu oblíbeného jídla Karla IV. jsou pochopitelně připomenuta prasečí ouška a veverky, známý evergreen všech podobných pojednání (Koukal, 2012–2016). Obdobné platí o elektronickém dokumentu *Gastronomie Karel IV.* (2016).

Hlavní problémy při prezentaci a popularizaci gastronomie doby Karla IV. (nejen) v uplynulém roce očima historika kulturních dějin spočívaly ve zjednodušeném vnímání a podceňování historických souvislostí. Z marketingového hlediska lze jistě pochopit, že při pořádání akcí nejrůznějšího druhu se jejich organizátoři snažili využít osobnosti českého

---

⁴³ Navzdory jisté bulvárnosti podání lze v tomto směru odkázat na dokumentární cykly zejména BBC a dalších producentů z Velké Británie, které usilují o věrnější představení každodennosti historických epoch, např. *Historie jídla* (Supersizers Go...I, II) nebo experimentální gastronomická show Hestona Marca Blumenthala ([Heston's Feasts](#)).

krále a římského císaře Karla IV. a výročního roku jeho narození. Fakticky ale byla většina programů kulinárního charakteru spojena s ním samotným, jeho životem a dvorem jen okrajově.

Tato situace nebyla dána tím, jak málo jistých a relevantních zpráv o konkrétním Karlově jídelníčku máme (navzdory dojmů, který se v nás snažily mnohé „informace“ zveřejněné v propagačních textech, na webových stránkách či v poskytnutých rozhovorech vzbudit), ale také nepřesným a ahistorickým vnímáním základních pojmů „středověk“ či „královský dvůr“.⁴⁴

Navzdory jasnému vymezení Karlovy éry (většina programů a projektů byla *expresis verbis* spojována s osobou Karla IV., nikoli s Lucemburky či dobou vrcholného středověku, což by dávalo podstatně širší možnosti) představovali organizátoři jídla a receptury v „staročestíně“. Mylně tak spoluvytvářeli představu o větší starobylosti textových českých kulinárních památek, než tomu je ve skutečnosti. Obsahovou relevantnost receptů s pokrmy ze starší doby sice můžeme předpokládat, nikoli však jednoznačně potvrdit. Jindy zase používali francouzské názvy pokrmů, zejména pokud chtěli podtrhnout bezprostřední spojitost s osobou panovníka a podpořit představu o francouzském rázu jeho dvora či kuchyně, aniž by o tom ovšem podali adekvátní pramenné doklady.

Obvykle se nedařilo vypořádat s aspekty vyplývajícími ze sociální strukturovanosti středověkých obyvatel, jejich každodennosti a tedy i kulinární kultury, jež sehrávaly podstatně větší roli než dnes. Pro pochopení dobové gastronomie je nutné rozlišovat pokrmy a kuchyni lidovou, městskou a urozenou. Je chybou prezentovat vedle sebe jídla náležející do jídelníčku různých vrstev, bez příslušného poučení.

Speciální rozbor by zasloužily pokrmy prezentované přímo jako oblíbená jídla Karla IV., často způsobem, který měl budít dojem existence průkazných dokladů o předložených tvrzeních. V upoutávkách pro zájemce i ve zprávách o uskutečněných akcích pořadatelé často s jistotou přímých účastníků císařských hostin bez zaváhání hodnotili Karlův vztah k jídlu, vyjmenovávali pokrmy, které jídal doma i v zahraničí, vyzdvihovali jeho zásluhy o transfer francouzské kuchyně do českých poměrů a tak dále.

Národní agentura cestovního ruchu CzechTourism na svých stránkách uvádí: „Karel IV. byl gurmán. Dopřával si to nejlepší u tuzemské i zahraniční kuchyně. Jeho stoly se prohýbaly pod tíhou pochutin. (...) Král jedl maso vždy čerstvé,⁴⁵ ať už hovoříme o právě poraženém dobytku, vylovených rybách, nebo zrovna ulovené lesní zvěři“ (CzechTourism, 2016). Vysoká škola hotelová v pozvánce na svůj program uvádí: „V létě pojídal Karel IV. slepice, husy a kachny. Jídlo pepřil a velmi kořenil, zabarvoval šafránem a chléb si mazal na prst vysoko máslem“ (Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r.o., 2016).

---

⁴⁴ Zatímco do diskuse věnované astrofyzice či nanotechnologiím by se mimo profesních odborníků pustil málokdo, historie (tím spíše dějiny každodennosti, konzumu a stravování) je považována za obor otevřený každému.

⁴⁵ Uvedený předpoklad je pouhou frází. Karel, podobně jako jeho otec, byl takřka stále na cestách, stravování bylo dílem bezpochyby jen improvizované. Konzumace čerstvé zvěřiny navíc nebyla doporučována ani tehdy.

Takřka nikdo z organizátorů akcí či pisatelů příspěvků si neodpustil vyjmenování oblíbených jídel a pochutin Karla IV. Náležela mezi ně údajně „polévka s masem (Brouet), ragú z dušeného masa (Mortes) a masové krokety (Rissoles)“ (Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r.o., 2016); (Jirčanská hospůdka Kratochvíle, 2016), „štika s mandlovou nádivkou“ (Kuchyně doby Karla IV., 2016) a populární „pečená prasečí ouška či bobří ocas a nohy nebo pečená veverka“ (Bobří ocas, vemínka, žáby i veverky aneb gastronomie za Karla IV., 2016); (Jezte, pijte, hodujte aneb hostiny Karla IV., 2016).⁴⁶

Z mnohých vyjádření čtenář musel nabýt pocitu, že nám Karel IV. či jeho mistr kuchař zanechali podrobné postupy, co a jak vařit, a v jakých kompozicích pokrmy servírovat. O tom, kde se své jasné a konkrétní informace pořadatelé akcí dozvěděli, však i v rozhovorech obvykle pomlčeli (Poštolková, 2016), anebo představovali „české recepty z doby Karla IV.“, aniž by bylo poznamenáno, že – s výjimkou tzv. „Klaretova slovníku“ mistra Bartoloměje z Chlumce (Flajšhans, 1926–1928) s pouhými názvy jídel – nemáme k dané problematice dochovány adekvátní jazykově české prameny. Prezentované popisy, jak uvařit „zelnou polévku, varmuže“ či „beránka na černo“ jsou sice zajímavé, v uvedené podobě ale rozhodně nepocházejí ze 14. století, do nějž jsou kladeny (Blesk.cz, 2016). Podobně jako popis na přípravu „šišek z vemene“ jsou některá jídla skutečně obsažena v nejstarší české kuchařce, jež je ale rukopisem až z druhé poloviny 15. století (Zíbrt, 2012, stránky 70–71) nikoliv z doby Karlovy.

V polovině 14. století už v západo- i středoevropské kultuře knihy kuchařských předpisů (někdy spíše výčtu surovin) existovaly. Nejstarší německá kuchařská kniha Buoch von guoter spise (Hajek, H. (Ed.), 1958); (Gloning, T. (Ed.), 2001), vznikla právě v době vlády Karla IV. Její původ je kladen do okruhu biskupského dvora ve Würzburgu, lze ji tedy spojit s vysoce urozeným prostředím, v němž se Karel pohyboval. Její dosah na české území nelze prokázat (Hayer, 1976); (Weiss Adamson, M. (Ed.), 2000). Podobně již byla na světě v původní i doplněné verzi francouzská sbírka receptů a návodů, známá pod názvem La Viandier (Pichon & Vicaire, 1892); (Prescott, 2004); (Gloning, T. (Ed.), 2006).

Bez odkazů na příslušné pramené zdroje či literaturu se lze jen domýšlet, z jakých skutečně hodnověrných zdrojů autoři zprávy o pokrmech čerpali.⁴⁷ Jako častokrát i zde platí, že skutečnosti, polopravdy a nepravdy (či spíše informace z jiných časů a jiného prostředí) se mísí v jednom pomyslném kotlíku – zůstaneme-li u kuchyňské terminologie – a výsledkem jsou nepřesné závěry vydávané za jisté pravdy.

Skutečně průkazných odkladů o tom, co Karel IV. jedl (natož co měl v oblíbě), je vskutku velmi málo. Polévky, vývary i hustší směsi připomínající omáčku, které ve francouzštině nesly

---

⁴⁶ „Pojídal i dnes neobvyklé pokrmy - vlašťovky, veverky nebo prasečí ouška, jeho oblíbeným pokrmem byla údajně štika s mandlovou nádivkou“ uvádí Petr Studnička z VŠH v rozhovoru pro iDNES. O veverkách rovněž Tomáš Popp z Národního týmu kuchařů a cukrářů AKC ČR v příspěvku pro Prima Fresh.

⁴⁷ Mnohé nasvědčuje tomu, že oblíbeným zdrojem byla již vzpomenutá a co do množství údajů stále nepřekonaná publikace Čenka Zíbrta (Zíbrt, 2012). Její uživatelé ovšem často neměli cit pro vnímání podstatných autorových komentářů k provenienci a hodnověrnosti citovaných informací, Vynikajícím zdrojem informací, byť v obecné rovině, jsou rovněž lékařská naučení Havla ze Strahova, Reimbota Eberhardiho de Castro či Albíka z Uničova, určená jak Karlovi, tak jeho synům Václavovi a Zikmundovi, jež byla pramenem alespoň pro některé organizátory.

označení brouet, bývaly ve sledované době velmi oblíbené. Setkat se s nimi lze nejen na všech menu francouzského královského dvora z roku 1378, ale také v dobových kuchařských knihách. Připomínán je zde dokonce „Brouet d'Alemaigne“, tedy „polévka na německý způsob“.⁴⁸ Karel IV. tento pokrm jistě jídal, užívání francouzského pojmu v domácím dvorském prostředí, jazykově německém, lze ale předpokládat spíše okrajově.

Stejně tak byla oblíbená jídla ze sekaného masa, zvláště paštiky. Ty byly připomínány v podstatě při všech slavnostních tabulích, o nichž víme, že konaly za Karlovy účasti. Sekané kuličky či podobné pochutiny ze sekaného masa mezi nimi naopak nejsou, nepočítáme-li taštičky plněné masem a jinými náplněmi (Šmahel, 2000, stránky 327–329).⁴⁹

Ryby byly nedílnou složkou jídelníčku, už pro přípustnost jejich konzumace v častých obdobích půstu. Urozenější vrstvy upřednostňovaly dravé ryby, nejen štiky, ale také okouny či candáty. Jeden z receptů na přípravu nadívané štiky je i v nejstarší německé kuchařce, náplní byly pouze byliny a koření. Podobné receptury lze nalézt i ve francouzském *La Viandier*.

Obliba dušeného masa na víně neboli ragú se dá u Karla IV. vzhledem k tehdejšímu zvyklostem a četnosti receptů na podobnou úpravu hovězího či zvěřiny předpokládat, často připomínané zmínky v *Kronice pražského kostela Beneše Krabice z Veitmile* ale nejsou zcela opodstatněné (Emler, J. (Ed.), 2012); (Bláhová, Lukšová, & Nodl, 2016). Ragú z nejrůznějších mas, s kořením a vínem, bylo servírováno na francouzské královské tabuli, jak víme z dochovaných zpráv (Lechová, 1996), nikoli však ve výše uvedené podobě s francouzským označením „Mortes“, odkazujícím zřejmě na přidání lesních hub, konkrétně lišek obecných (*Ragoût aux trompettes de la mort*, nedatováno).⁵⁰

Bobří ocas s nohama se ve středověku vskutku konzumoval, recept na něj je ale mladší, pochází až z tiskem vydané kuchařské knihy z 16. století (Zíbrt, 2012, str. 126). Zda byl spolu s prasečími oušky v jídelníčku Karla IV. nelze přesně říci, ač jej pověsti s těmito pokrmy spojují (Koukal, 2012–2016). Naopak jistě víme, že na královských tabulích nechyběly selečí či kančí ocásky (Zíbrt, 2012, str. 53); (Šmahel, 2000, str. 327).

Takřka nikdo z organizátorů akcí o jídle a stolování Karla IV. nevyužil relace o slavnostních tabulích připravených francouzským králem Karem V. u příležitosti poslední pařížské návštěvy Karla IV. a jeho doprovodu (syna Václava IV. a početných příslušníků nejvyšší české a říšské nobility) na samém počátku roku 1378. Dochovány a publikovány jsou přitom nejen v originální středověké francouzštině, ale také v češtině, včetně kritického rozboru renomovaných historiků (Lechová, 1996, stránky 49–50); (Šmahel, 2000, stránky 326–330). Obsahují na svou dobu a v kontextu českých dějin jedinečná menu, a díky již vzpomenutému výjimečnému prameni, knize receptur *La Viandier*⁵¹ sestavené postupně v okruhu

---

⁴⁸ Francouzská kniha receptů *Le Viandier*, obsahuje hned několik receptů na brouet, připravovaný z různých mas a ingrediencí. Pověstný je křepelčí vývar neboli brouet de cailles.

⁴⁹ V receptáři *La Viandier* se pokrmy se sekaného masa objevují, nikoli ale pod termínem rissole.

⁵⁰ Důvod zařazení právě této varianty do nabídky nedokážu posoudit.

⁵¹ Poslední výzkumy ukazují, že základ rukopisu *La Viandier* (v překladu volně Pokrmář) vznikl kolem roku 1320, posléze byl doplňován, mimo jiné Guillaumem Tirelem, alias Tailleventem (asi 1310–1390), jež stál v době

francouzského královského dvora, také možnost pokusit se o jejich dílčí rekonstrukci. Zaznamenanou výjimkou byla krátká rozhlasová glosa Pavla Maurera na ČRo Radiožurnál (Maurer, 2016) a parafráze bez uvedení zdroje na některých popularizačních webových stránkách (Koukal, 2012–2016).

Připomenuty nebyly ani kronikářské zprávy o hostině, kterou nechal Karel IV. vystrojit jako poděkování na počest francouzského krále v Metách, na francouzsko-říšském pomezí. Podávány na ní byly například velké kusy hovězího, vaření kapouni s tuřínem a šřavnatá pečeně na slanině⁵², dále pečená selata, servírovaná s ohledem na francouzské zvyklosti zřejmě nezvykle, bez omáček a želé⁵³, sladké deserty, ovoce a ořechy. Římský císař nechal hostinu připravit „po německém způsobu“⁵⁴ (Wolfram, 1906, str. 313); (Šmahel, 2000, str. 336), což mnohé naznačuje o charakteru jeho dvora. Německému rázu dvorské kulinární kultury (Scully, *Food as a Cultural Delimiter in the Middle Ages*, 1997, stránky 333–341); (Scully, 1997, s. 333–341; (Nejedlý, 2003); (Maier, 2013)⁵⁵ odpovídají i osoby, které známe z působnosti v úřadu „magister coquinae regiae“ / „notarius coquinae“, tedy královského kuchmistra. Od roku 1355 jím byl Jindřich / Heinrich Cigelheim, posléze hofmistr Karlovy dcery Kateřiny Braniborské, a poté, v letech 1359-1369 Leopold z Nortemberka (Tomek, 1881, str. 51); (Zíbrt, 2012, str. 44)

Na druhé straně: dvůr Karla IV., stejně jako jeho otce a synů, byl jazykově, významem, kontakty, dosahem působnosti, i složením společnosti, která k němu na nejrůznějších stupních hierarchie náležela (včetně jeho ženské složky), vskutku mezinárodní a v jeho každodennosti se mísily prvky regionální s nadregionálními či globálními.⁵⁶

Mnohá diskutabilní konstatování jsou prezentována také v souvislosti s nápojovou kulturou doby. Tehdy vařené pivo sice bylo do jisté míry odlišné od dnešních varů, rozhodně ale nebylo prosto chmele, jak se někdy objevuje v otevřených zdrojích (CzechTourism, 2016). To snad mohlo platit pro dobu vlády jiného císaře, a sice Karla Velikého (Beranová, 2005, str. 71). Zda, a v jakém množství se objevovalo pivo na stole Karla IV., nevíme. Podstatnou část života se pobýval v Říši, jejíž města i církevní instituce byly produkcí dobrého piva pověstné. Na cestách se mu nejspíše nevyhýbal, elegantním nápojem pro slavnostní chvíle urozených však tehdy pivo nebylo.

Karlovy návštěvy v čele královské kuchyně. Existuje několik dochovaných verzí knihy, digitálně je zpřístupněn rukopis uložený v knihovnách ve Vatikánu a ve švýcarském Sionu.

⁵² „grand piece de bœf et ung chappont boillis au navel et une joutte au baucon“

⁵³ „pourcillos rostis sen sauce et gellee“

⁵⁴ „selong la coustume d'Algemaigne“

⁵⁵ Blízkost českého a německého stolování (včetně vznešeného, jemuž byli svým původem a posláním nejbližší) naznačují i soudobí pozorovatelé. Mezi jinými Eustache Deschamps, vyslanec francouzského krále, který hodnotil navštívené země a prostředí ve svých básnických popisech skrze jídlo a pití (Čechy ani německé země z něj nevyšly z pohledu kulinárního zrovna povzbudivě), anebo Johannes von Bockenheim, kuchař papeže Martina V., autor komentovaného receptáře z doby okolo roku 1430.

⁵⁶ K problematice středověkého vaření, kuchyně a stravování, včetně otázky jejich regionálnosti a mezinárodního charakteru např. (Scully, *The Art of Cookery in the Middle Ages*, 1995, stránky 196–235).

Tvrzení, že Karel IV. přivezl do českých zemí vinnou révu a založil tradici českého vinařství, lze považovat za zkreslené. Víno se v Čechách a zejména na Moravě pěstovalo dlouho předtím. Archeologické nálezy jej v jižních regionech dokládají už v římské době, za pobytu legií; domácí produkci lze podle paleobotanických výzkumů spojovat s velkomoravským obdobím. Zprávy v legendách o sv. Václavovi o existenci vinic v Čechách, zakládaných mimo jiné v souvislosti s šířením křesťanství a bohoslužebnou rolí vína, jsou považovány za nesporné. Velislavova bible, známý středověký rukopis tvořený převážně kolorovanými perokresbami z doby před polovinou 14. století, zobrazuje knížete Václava dokonce symbolicky při práci na vinohradu (Národní knihovna České republiky, nedatováno). Horenská práva jsou doložena v moravském prostředí už ze 13. století (Opravil, 1964); (Kraus & kol, 1999). Pověst má dohledatelné věrohodné jádro: Karel bezesporu stál u importu nových odrůd vinné révy a jejich zdomácnění v Čechách. Nutno ovšem podotknout, že jeho současníky, například kronikářem Benešem Krabice z Veitmile, jsou v této souvislosti spíše než burgundské zmiňovány rakouské odrůdy (Bláhová, Lukšová, & Nodl, 2016, str. 212).

Závěrem je třeba poděkovat všem pořadatelům, kteří se gastronomií či kulinárními dějinami ve spojení s připomínanou dobou Karla IV. seriózně zabývali. Poděkování zaslouží bez ohledu na právní formu či status všichni, kteří věnovali čas, energii a někdy možná i vlastní prostředky na jejich prezentaci a popularizaci. A to bez ohledu na míru věrohodnosti, které se jim podařilo dosáhnout.

Kulturní turismus a gastroturismus zdaleka nevyčerpal svůj rozvojový potenciál a budí stále větší zájem ze strany klientů. Je podle všeho nutné jeho nabídku rozšířit z ryze regionálních produkcí místních tradičních specialit, anebo naopak orientace na supermoderní trendy mezinárodní kuchyně jako podnikatelské aktivity předních restauračních zařízení. Využití gastronomického či kulinárního dědictví našich zemí a střední Evropy a vytvoření zážitkových produktů vysoké profesionální úrovně jde ruku v ruce se správným uchopením jejich historické podstaty i souvislostí. To se ovšem nemůže obejít nejen bez ochoty profesní sféry v sektoru pohostinství a cestovního ruchu takové programy, projekty a akce pořádat, a také bez ochoty příslušníků historické obce s těmito tématy s užitím poměrně sofistikovaných metod a postupů pracovat. Podmínkou úspěchu je tedy vzájemná spolupráce interdisciplinárního charakteru. K té by měli všichni zainteresovaní směřovat.

10. Karel IV. jako vynikající manažer komunikátor

David Anthony Procházka

Úvod

Karel IV. byl jedním z nejznámějších českých monarchů a jedním z nejsignifikantnějších panovníků pozdního středověku. Byl nesmírně inteligentní, vzdělaný, plynule hovořil pět jazyků. Tento článek se zaměřuje na komunikační schopnosti Karla IV. a představuje ho jako skvělého řečníka a komunikátora z pohledu komunikace jako jedné z manažerských funkcí. Článek pomocí analýzy dostupných textů prokazuje generalizovatelnost určitých komunikačních předností, které nejednou umožnily panovníkovi dostat se z obtížné situace či naklonit si, třebaže v některých případech krátkodobě, přízeň i u některých nepřátel a zvrátit rozvoj událostí ve svůj prospěch. Panovník z článku vychází jako inteligentní a velmi kreativní pragmatik, který v mnoha případech dokázal nemožné pro dosažení svých, často šlechtných, cílů.

Vzhledem k tomu, že již o tomto panovníkovi bylo mnoho napsáno, je záměrem tohoto článku pohled manažerský, specificky zaměřený na komunikaci jako jednu ze zásadních činností a dovedností manažera. Tento netradiční pohled má představit panovníka pouze z této pozice a neklade si za cíl hlubší hodnotovou analýzu či propojení v kontextu dalších dobových skutečností. Zde tedy autor nenásleduje např. Voltaira (1827) v *Essai sur les Moeurs et l'Ésprit des Nations*, kde vyjadřoval své znepokojení nad situací kolem Zlaté buly. Záměrem je inspirovat další autory k následným článkům, které se budou tomuto velikánovi věnovat nejen z ryze historické perspektivy, ale kteří budou pomocí vědeckých metod nalézat propojení s moderními disciplínami, jakým je kupříkladu management. Karel IV. jako manažer může být v mnoha rysech zajímavým objektem zkoumání například i z pohledu přístupu k plánování, rozhodování, organizování a kontrole. Objektivita a skeptický duch spojené s neznalostí problematiky jsou autorem vnímány jako pozitivum, jelikož není polapen paradigmatem pohledu historika.

Metodologie výzkumu

Autor využívá studium dobových záznamů i sociální konstruktivismu (pohledy zúčastněných osob, vytváření pohledu na vlastní osobu). Cílem je popis chování v přirozeném prostředí a jeho propojení s teorií managementu. Jedná se o pilotní explanační obecně teoretický interpretační hermeneutický výzkum v kazuistické sérii s prvkem komunikace. V rámci identifikace daného "state of the art" byla vyhledávána tato klíčová slova: „Karel IV, Charles IV., manipulace, manipulation, ovlivnění, influence, řízení, management, komunikace, communication“. Dále byla využita členství v Národní technické knihovně, Národní knihovně, knihovně Vysoké školy ekonomické v Praze, Google Scholar, Elsevier, JSTORE.

Bylo nalezeno 42 článků v českém, anglickém, německém, francouzském a polském jazyce, které byly posléze redukovány. K nim byly přidány známé monografie, o které se zkoumání

osoby Karla IV. běžně opírá. V těchto pramenech poté proběhlo vyhodnocení výsledků za použití počítačové analýzy textu softwarem NVIVO a klasickým zkoumáním textu v neelektronických verzích.

Komunikace jako jedna ze základních manažerských činností

Vedoucí pracovník vždy pracuje především s lidmi. Proto je komunikace jednou ze základních činností manažera a jako takové je jí věnována vysoká pozornost ve většině zásadních pojednání o obecném managementu, srov. (Urwick & Brech, 1945); (Drucker, 1973); (Mintzberg, 2005); (Adair, 2009); (Schermerhorn, 2011). Prizmatem teorie a novodobé praxe lze nicméně analyzovat i historické osobnosti. Jak uvádějí (Jarrett, 1935) i (Patzé, 1978) "Karlovy schopnosti byly skoro zázračné." Je zřejmé, že si byl svých komunikačních schopností vědom, náležitě je trénoval a uměl je vhodně používat.

Komunikátor pragmatik

Nikoliv vznešená hesla a zásadový postoj, ale velmi pragmatická až bezohledná politická praxe, neohlížející se na nikoho a na nic, provázela Karlovu cestu k uznání v říši. Byl schopen říci v podstatě komukoliv cokoliv, zdá se ale, že nikoliv z bezohlednosti jako takové, ale velmi promyšleně a s jasným cílem (příkladem může být vyvázání se ze závazku pomoci v otázce sejmutí klatby z Wittelsbachů, vážně nebral ani své sliby ohledně Braniborska). Král a císař Karel IV. byl ochoten využít ke svému prospěchu i náboženství, i když je pravděpodobné, že zvláště v pozdějším věku byl opravdu věřícím člověkem. Panovník měl viditelné jazykové nadání a dokázal jej obratně využít v politice i v každodenním jednání s lidmi. Na svou dobu a postavení byl extrémně vzdělaný a dokázal svých schopností obratně využít. "Většinu soudobých pozorovatelů upoutala bystrost intelektu a až mrazivý realismus, které Karlovi umožňovaly rozpoznávat včas meze svých možností. Jeho velkou předností byla schopnost komunikovat s lidmi v jejich národních jazycích. Již současníky zarážel jeho pragmatismus a cynismus." (Kavka, 1993). "Jeho vysoké mínění o poslání panovníka povolání k vládě Bohem ho zřejmě vnitřně opravňovalo i k činům, které ani s velkou dávkou shovívavosti nemůžeme označit za čestné." (Bobková L., 2003).

Když se Karel IV. pokoušel o převrat v Řezně, snad s úmyslem dosadit tam výlučně patricijskou vládu, za silné mlhy se mu podařilo vjet do města, kde pravděpodobně ani nevěděli, koho pouštějí. Sám pouze s menším doprovodem vnikl do města až k radnici. Měšťané zareagovali rychle, přehradili cesty řetězy, obklíčili císaře před radnicí. Karel se v tu chvíli duchapřítomně podivil, proč jej přišli přivítat měšťané ve zbroji, v podstatě jim ještě vynadal za nevhodné přivítání a nechal se s počtami vyprovodit z města. Svou duchapřítomností zachránil situaci a oddychl si jak on, tak pravděpodobně také měšťané. Schermerhorn (2011) popisuje tuto schopnost rychlého komunikačního přizpůsobení situaci jako důležitý předpoklad pro efektivní práci každého dobrého manažera.

Zdá se, že Karel využíval i síly náboženství k ovlivňování svých poddaných. Jak uvádí už Limburská kronika z roku 1377, Karel IV. si byl dobře vědom komunikativní síly modliteb a kázání, jejichž prostřednictvím se mohl obracet přímo ke svému lidu. Sám je skládal a

po vzoru izraelského krále Šalamouna a římského císaře Konstantina také veřejně prezentoval.

Císař se velmi šikovně dokázal “nevyjadřovat” k opětovným návrhům Franceska Petrarky k obnovení Říma jako hlavního města světa, aniž by přišel o jeho přízeň, kterou umně využíval (Bayley, 1942). Karel byl mistrem v užívání nonverbální komunikace, kdy dokázal využít své postavy a svého zjevu – oproti klasickým vyobrazením byl po mnohých soubojích fyzicky značně poškozen a jeho zjev tak mohl působit s trochou promyšlené snahy velmi dominujícím a snad i děsivým dojmem, čehož velmi zručně využíval. Někdy byl jeho projev až herecký, jako v případě vystoupení v slzách a s ratolestí v ruce před rozzuřeným davem, který dokázal svým výstupem uchláholit. Karel IV. si také podle Schlothembera (2014) jako jeden z mála panovníků osvojil schopnost reflexe dopadů své vlády, což mu umožňovalo komunikovat více strategicky se zaměřením na dlouhodobé výsledky. Z tohoto pohledu lze konstatovat, že byl především utilitaristou, který neváhal pro naplnění svých cílů účelně manipulovat za pomoci svých skvělých komunikačních dovedností.

Výběr lidí

Lucemburský vladař by se pravděpodobně nestal “velkým Karlem”, kdyby nevěnoval důkladnou pozornost lidem, se kterými se stýkal a také těm, které poctil svou důvěrou. Vhodný výběr osob v jeho okolí byl klíčový. Často se jednalo o vazby již z doby jeho mládí, například s Buškem starším z Velhartic, jehož po smrti v Tyrolích přímo nahradil Bušek mladší (Knoll, 2015). Bušek z Velhartic je jedním z mála spolupracovníků, který je jmenovitě popisován v Karlových pamětech.

Císař se často obracel na lidi, které znal z mládí, měl v ně důvěru a pozval je zpět do svého okolí. Důležité byly jejich schopnosti, stejně jako loajalita. V uvedeném případě pánů z Velhartic není, až na dvě výjimky, jediný doklad, že by došlo k rozšíření jejich majetku díky vazbě na panovníka (Knoll, 2015). U lidí, kteří byli ve stejné pozici (mistři komory) není ve všech zpracovaných případech patrný zásadnější nárůst majetku. A přitom to byli lidé, kteří měli exekutivu nad financemi. Často se jednalo o nevšední příběhy, Limburská kronika uvádí, že Karel měl jednoho učitele, kterému vyrazil oko za to, že ho potrestal. To však odčinil, neboť z něj později učinil pražského arcibiskupa a později kardinála. Arnošt z Pardubic, jehož Matteo Villani popisoval jako muže zkušeného v bězích světa (Kavka, 1993) byl známý svou blízkostí Karlovi i pragmatickým přístupem, možná z toho důvodu byl arcibiskupem po dvě desetiletí (Tatham, 1925).

Sebeprezentace

Výrazná a plánovaná sebeprezentace (dnes bychom řekli PR) byla Karlovi vlastní. Jedním z jeho cílů bylo působit jako vzdělaný panovník ve společnosti umělců. Vzhledem ke Karlově výbušné povaze však tento obraz nebyl vždy bez kazu. Konrád ze Štrasburku popisuje, že ho císař popadl za vlasy, zatlačil až k oknu a škaredě zmlátil. Z jiných pramenů se ale zdá, že se Karlovi jeho cíl dařil. Výše zmiňovaný Petrarca napsal: “Neviděl jsem v životě nic méně barbarského, ani nic více lidského než císaře a několik jeho nejbližších lidí. Nebudu zde psát jména, ale opakuji, že to byli šlechtici a vysoce postavení lidé, nicméně tak jemných městských

mravů, že by si jeden mohl myslet, že jsou to rození Athéňané“. Správná sebe prezentace je podle moderních autorů managementu (Schermerhorn, 2011) základním kamenem dlouhodobého řízení na základě budování interní motivace.

Závěr

Cílem článku bylo představit Karla IV. jako zkušeného komunikátora, otevřít možnost propojení s teorií moderního managementu a prokázat, že Karel nebyl pouze osvíceným panovníkem, ale také zkušeným, pragmatickým, někdy i silně manipulativním manažerem, který neváhal využít čehokoliv pro dosažení svého cíle. Velmi mu záleželo na schopnostech lidí, kterými se obklopoval, ale také na jejich chování a přístupu, které ovlivňovalo to, jak byl císař sám nazírán. Zkoumání historické postavy bez příkras umožňuje poukázat na některé situace, jimiž procházejí i moderní manažeři. Bylo dosaženo základních výsledků v rámci pilotního výzkumu propojení manažerské dovednosti komunikace ve spojení se zkoumáním historických pramenů týkajících se významné osobnosti našich dějin. Budoucí výzkum se může zaměřit na hlubší analýzu komunikačních dovedností, analýzu chování Karla IV. např. v plánování či rozhodování a využít více do hloubky dostupných historických pramenů. Přínosem poté může být představení našich historických elit v případových studiích, které přímo poukáží na využití některých manažerských postupů, které mohou být touto empirií validovány ještě před dobou svého oficiálního vzniku.

11. Filmy o Karlu IV. a jejich divácká a mediální recepce

Jan Hanzlík

Povědomí lidí o historických osobnostech je formováno mimo jiné diskurzem masových médií, mezi nimiž zaujímá významné místo filmová a televizní tvorba. „Historický film,“ poznamenává v úvodu ke sborníku *Film a dějiny historik* Petr Kopal, „jednak vypovídá o době, ve které vznikl, a jednak sehrává důležitou úlohu při popularizaci dějin (pop-historie), při formování společenského historického povědomí“ (Kopal, *Úvod*, 2004, str. 10).

Filmová reprezentace historických událostí a postav musí ve fikčním filmu (na rozdíl od filmu dokumentárního) nezbytně poskytovat řadu informací, které jsou smyšlené. Ve většině případů se totiž nedochovaly přesné záznamy situací a rozhovorů, které se v minulosti odehrály. Příběh navíc musí být strukturován tak, aby byl pro diváky zajímavý a respektoval pravidla, jimiž se filmové vyprávění řídí.⁵⁷ Navíc ani historici samotní nemají kvůli nedostatku pramenů o historických událostech a postavách jednoznačnou představu.

Interpretace historických pramenů mohou být dále opírány o různé ideologické perspektivy. Kopal například upozorňuje ve studii „Karel IV. Poražen husity?“, že postavu svatého Václava je možno vnímat z perspektivy Františka Palackého jako patrona českého národa a pomocníka proti cizím vojskům, avšak z perspektivy Pavla Josefa Šafaříka a Josefa Jungmanna je nahlížen jako slabošský proněmecký přísluhovač (Kopal, *Karel IV. Poražen husity?*, 2004, stránky 112–113). „Vše, co tvoří naše povědomí o Václavovi,“ vysvětluje Viktor Velek, „jsou v podstatě jen interpretace a přání, aby Václav byl do české historie zapsán buď kladně, či záporně. Historici mohou na pravou míru uvést obsah interpretací; seriózní diskuse o Václavovi jako panovníkovi nemůže pro nedostatek věrohodných historických pramenů ani nastat“ (Velek, 2010, str. 21). Každý historický film vytváří určitou verzi historie, která je do značné míry fiktivní a která vychází z dostupných pramenů a jejich aktuální interpretace, ale také z umělecké licence i potřeby oslovit diváka a zprostředkovat mu historii tak, aby ho zajímala.

Petr Kopal zhodnotil v citované studii samotné filmy o Karlu IV. V tomto textu na jeho studii navážeme a pokusíme se zjistit, jak je filmová a televizní fikce o Karlu IV. vnímána diváky. První část této práce bude vycházet především z Kopalovy studie a stručně nastíní kontext historických velkofilmů o panovnících v kontextu domácí i mezinárodní kinematografie, druhá část se pak bude věnovat obsahové analýze recepce vybraných filmů o Karlu IV. v denním tisku a na serveru Česko-Slovenská filmová databáze (dále jen CSFD) (POMO Media Group, s.r.o., 2001–2016). Cílem bude zjistit, jaké názory se v recenzích opakují a převažují, a pokusit se zodpovědět otázku, nakolik mohou filmy o Karlu IV. přispět k popularizaci jeho odkazu.

---

⁵⁷ Ponecháváme stranou umělecká díla, která historii vědomě falšují, např. *Amadeus* (1984) Miloše Formana.

Historické velkofilmové o panovnících v českém a mezinárodním kontextu

Přehled vypracovaný Kopalem ukazuje, že historických velkofilmů o významných českých panovnících u nás vzniklo překvapivě málo. Ačkoliv jsou zejména Přemysl Otakar II. a Karel IV. v návaznosti na obrozenou verzi historie podle Kopala zajímavými postavami pro umělecké zpracování, nenacházíme je často ani v beletrii, ani ve filmu: „Absence národního velkofilmu, jehož hlavním hrdinou by byl Karel IV. nebo Přemysl II. anebo nějaký jiný úspěšný český panovník [...], se v kontextu jiných kinematografií jeví být opravdu výrazným specifikem“ (Kopal, *Karel IV. Poražen husity?*, 2004, str. 124). „U beletristů a dramatiků [...] tito dva panovníci nedosahovali takové obliby, zvláště osobnost Karla IV. mohla asi poněkud odrazovat svou neuchopitelnou monumentalitou, vážností a vznešeností“ (Kopal, *Karel IV. Poražen husity?*, 2004, str. 117).

Letmé nahlédnutí do zahraničních kinematografií skutečně ukazuje, že v kontextu post-socialistických zemích vznikala, na rozdíl od nás, řada historických filmů, například *Kníže Igor* (SSSR, 1969), *Michal Chrabrý* (Rumunsko, 1970), *Boleslav Smělý* (Polsko, 1971), *Pán a vládce* (Bulharsko, 1974, 2 díly), *Štěpán Veliký* (Rumunsko, 1974), *Kazimír Veliký* (Polsko, 1975), *Kníže zvaný Dracula* (Rumunsko, 1978), *Banovič Strahinja* (Jugoslávie, 1981), *Král Štěpán* (Maďarsko, 1984), aj. Tyto filmy podle Kopala akcentovaly panovníkovu sociální pokrokovost, osvícenost v temných časech středověku, prezentovaly ho jako lidového panovníka usilujícího výhradně o blaho poddaných a trestajícího bezpráví, přičemž třídní hledisko bylo potlačeno. Takovéto adorační filmy dnes vzbuzují spíše pobavený úsměv (Kopal, *Karel IV. Poražen husity?*, 2004, stránky 125–128).

Jediný velkofilm o českém panovníkovi, *Svatý Václav* (1929) režiséra Jana Stanislava Kolára, byl štědře subvencován státem, včetně bezúročných půjček, a byla mu v době vzniku věnována velká mediální pozornost, avšak v mnoha ohledech neuspěl. Diváky příliš nezajímalo, mimo jiné šlo o němý film na přelomu zvukové éry, kritika ho odsoudila jako klerikální dílo a pro pokrokovou levici byl „bezcestnou zaprášenou veteš“ (Kopal, *Karel IV. Poražen husity?*, 2004, str. 115). Skutečný velkofilm o Karlu IV. v dějinách české kinematografie nenajdeme vůbec. Objevuje se však jako protagonista či vedlejší postava v řadě jiných filmů, zejména komedií. Následující přehled vychází z Kopalova textu a je doplněn o dva pozdější televizní filmy, které autor nezmiňuje:

- *Stavitel Chrámu* (1919), režie Karel Degl (dle Starých pověstí českých Aloise Jirásky);
- *Noc na Karlštejně* (1919), r. Olaf Larus-Racek (dle stejnojmenné předlohy Jaroslava Vrchlického);
- *Alena* (1947), r. Miroslav Cikán (na motivy Karlštejnských vigilií Františka Kubky);
- *Noc na Karlštejně* (1965), TV, r. František Filip (dle stejnojmenné předlohy Jaroslava Vrchlického);
- *Slasti otce vlasti* (1969), r. Karel Steklý (na motivy Karlštejnských vigilií Františka Kubky);
- *Noc na Karlštejně* (1973), r. Zdeněk Podskalský (dle stejnojmenné předlohy Jaroslava Vrchlického);

- Smrt císaře a krále Karla IV. (1978), TV, r. Evžen Němec (původní scénář);
- Hlas pro římského krále (2016), TV, r. Václav Křístek (původní scénář).

Z těchto osmi děl pouze tři nejsou komedie. Deglův film *Stavitel chrámů* lze označit jako historické drama, *Karel IV.* zde však hraje pouze okrajovou úlohu zadavatele stavby chrámy a objevuje se pouze v několika úvodních záběrech filmu. (Okrajovou roli hraje Karel IV. také v komedii *Alena*, která jako jediná vyobrazuje Karla IV. značně negativně). *Smrt císaře a krále Karla IV.* je velice skromné středometrážní televizní studiové drama s nenáročnou výpravou. Poslední nekomediální dílo, *Hlas pro římského krále*, vzniklo při příležitosti oslav výročí 700 let od narození tohoto panovníka a má asi nejbliže k žánru historického velkofilmu.

Recepce filmů o Karlu IV.

Nyní se zaměříme na to, jak byly vybrané filmy o Karlu IV. hodnoceny v recenzích kritiků v tištěných médiích a v recenzích diváků v CSFD. Konkrétněji půjde o dva nejpobulárnější filmy, a to jak z hlediska počtu hodnocení v CSFD, tak z hlediska kvality měřené počtem procent, které jim recenzenti na CSFD přidělili.⁵⁸ Ke dvěma nejpobulárnějším filmům byl přiřazen televizní film, který vznikl jako zakázka k výročí Karla IV., a je tedy nejaktuálnější a z našeho pohledu nejzajímavější (viz tabulka č. 1).

Je zřejmé, že recenze v CSFD nepředstavují reprezentativní vzorek diváků, kteří mohli dané filmy zhlédnout. Zcela jistě však jde o diváky, kteří mají film obecně rádi a zajímají se o něj. Sociodemografická struktura uživatelů CSFD navíc vcelku věrně kopíruje strukturu nejaktivnějších návštěvníků kin a z tohoto hlediska představuje zajímavý vzorek populace českých diváků: Do databáze v červnu 2016 přispívalo celkem 324 642 lidí, z toho 53,6 % mužů a 46,4 % žen, nejčastějšími uživateli byli lidé ve věku 15–34 let se středoškolským vzděláním s maturitou či bez maturity (SPIR NetMonitor, 2016). Mezi nejčastějšími návštěvníky kin je 52,8 % mužů a 47,2 % žen a nejvíce zastoupeni jsou lidé ve věku 16–34 let se středoškolským vzděláním s maturitou či bez maturity (Stříteský, Hanzlík, & Karlíček, 2013).

Tabulka 1: Hodnocení vybraných filmů o Karlu IV. na CSFD

	Počet komentářů v CSFD	Počet hodnotitelů (hodnocení v %)
<i>Slasti otce vlasti</i> (1969)	84	2 588 (72 %)
<i>Noc na Karlštejně</i> (1973)	402	22 404 (76 %)
<i>Hlas pro římského krále</i> (2016)	146	1 436 (57 %)

Zdroj: (POMO Media Group, s.r.o., 2001–2016)

⁵⁸ Hodnocení 0 % je nejhorší, hodnocení 100 % je nejlepší.

Je zřejmé, že nejpobulárnějšími a nejlépe hodnocenými filmy s Karlem IV. jsou komedie. Televizní film vyrobený k oslavám výročí je hodnocen o poznání hůře.

V dobovém tisku byly Slasti otce vlasti hodnoceny shodně spíše negativně, Večerní Praha z 13. 8. 1969 například uvádí: „Režisér chtěl bezpochyby vyprávět o mládí Karla IV. (ještě dávno ne krále a císaře) lehce, s šarmem a ironií – měla to být komedie ‚po francouzském způsobu‘. Bohužel všechno vyšlo mnohem těžkopádněji, ať se herci – především **Jaromír Hanzlík** a **Miloš Kopecký** – snažili jak chtěli“ (zvýraznění v orig.)

Hodnocení v CSFD jsou převážně pozitivní, a to zejména na základě hereckých výkonů: „Kolářová s Hanzlíkem tvořili roztomilou dvojici v mnoha filmech a vždy jim to klapalo. Zde je vše umocněno Kopeckým, který jako Jan Lucemburský exceluje.“, „Pár Hanzlík a Kolářová je [...] dokonalý [...] Kopecký jakožto Jan Lucemburský neměl chyb, škoda jen, že místy vypadal jak Žižka.“, „Ty dva jsou kouzelní, zvlášť spolu. Atmosféra opravdová, děj pochopitelný i někomu, kdo nemá rád dějepis. Je to veselé.“

Objevují se však i kritické hlasy obdobné dobovým recenzím v tisku: „Je to sled nějakých historek poskládaných do filmu jen kvůli komickým situacím a hláškám, které ovšem moc vtipné nejsou. Jediným světlým momentem je Miloš Kopecký, u jeho výstupů jsem se možná pousmál, k smíchu však bylo daleko.“

V případě filmu Noc na Karlštejně byla dobová kritika vstřícnější, recenze v Zemědělských novinách ze 4. 7. 1974 např. zmiňuje, že „[z]a pomoci všech vznikl příjemný a svěží film s pěknými melodiemi a texty, které mají ducha. Pravda, i tady jako ostatně všude, bychom mohli najít chyby a omyly, které však výsledný divácký pocit nijak neovlivňují. A ten je velice kladný, velice sympatický...“

Divácké recenze jsou také většinou kladné, přičemž pozitivně jsou hodnoceny především herecké výkony a hudba: „Klasika, která vyniká hlavně výtečnou hudbou a písněmi Karla Svobody a velmi příjemným hereckým obsazením.“, „Noc na Karlštejně je skvěle napsaná zábavná hříčka z nesmrtelnejma písničkama, ale i čerstvě narozenej krtek by poznal že Jana Brejchová a Danuška Kolářová nejsou chlapi.“, „Docela příjemný film s několika povedenými melodiemi. Jako malý jsem na tom totálně ujížděl – nevím už proč, ale pouštěl jsem si to pořád dokola. Dodnes mi z toho zbyla jen myšlenka, že Karlštejn je fakt pěkný barák.“, „Nejlepší český muzikál. Hlavně se nezapomívejte historickými podrobnostmi a jen se bavte, užívejte si skvělou hudbu, vynikající a vtipné texty a nezapomenutelné dialogy.“

Negativní recenze zmiňují nejen volné nakládání s historickou látkou, jak ukazuje předchozí úryvek, ale také příliš časté reprízy v televizi a jistou žánrovou neujasněnost: „Tohle mám ráda, ale s reprízami se to přehánět nesmí.“, „Slátanina muzikálu, komedie a historického filmu. Tento film mám hodně v nelibosti.“

Aktuální televizní film Hlas pro římského krále dopadnul o poznání hůře než uvedené dvě komedie, a to jak v recenzích kritiků, tak v recenzích uživatelů CSFD. MF Dnes ze 13. 5. 2016 uvádí: „Historické filmy a vánoční pohádky ČT mají takřka shodnou vnější podobu. Nejspíše

proto, že používají příbuzné dobové rekvizity i skupiny historického šermu, když už na skutečně výpravnou podívanou nemají. [...] doklad, že opravdu silné filmy vznikají zpravidla jinak než na zakázku k jubileu.“ Recenze v E15 ze 13. května 2016 dokonce kritizuje oslavy výročí narození Karla IV. jako takové: „Oslavy výročí Karla IV. se zvrhávají v očekávaný celonárodní kýč a přisadí si nyní chce i veřejnoprávní televize. [...] Tragické jsou především bojové scény, kde spolu bojují členové spolků dobového šermu (a také tak to vypadá).“ Ani recenze v Lidových novinách ze 14. května 2016 nevyznívá pozitivně: „Ve snímku Hlas pro římského krále je dostatek odchylek od známé historie. [...] Výsledkem je bohužel rozdrobený, zadržávající se děj s atmosférou naivní, upovídáné a dost nudné televizní pohádky.“ Kritizována je tedy především forma připomínající televizní pohádky, z níž jsou patrné vysoké ambice, ale nízký rozpočet, dále odchylky od historie a zadržávající vyprávění.

V recenzích uživatelů CSFD je film hodnocen negativně mimo jiné naopak kvůli historické věrnosti, problém vysokých ambicí a nízkého rozpočtu zde však zaznívá také také: „Příliš mnoho odborných poradců, málo dramaturgie.“, „Tvůrci si měli především přiznat, že důležitý[m] úkolem při realizaci historického filmu je zjednodušovat, škrtnat, vypíchnout to důležité, a že historická fakta mají v tomhle případě sloužit dramatu, ne ho zabíjet.“, „Snaha natočit historické drama s asi tak dvaceti komparzisty vyznívá vysloveně trapně [...] [D]ěj [je] tak zamotaný a zmatený, že se v něm mohou orientovat snad pouze ti, kteří si dopředu nastudovali Vita Caroli.“, „Slasti otce vlasti‘ jsou lepší a ještě je to sranda!“ , „Velká slabota a vyhozené peníze koncesionářů.“, „Tak významný panovník a tak bezvýznamný film o něm.“

Pokud je film hodnocen pozitivně, pak spíše kvůli snaze tvůrců natočit historický velkofilm, než kvůli reálnému výsledku: „Opusťme touhy režijních monumentů [hollywoodské produkce] a vraťme se do naší rozkvetlé zahrádky v české kotlině. Nezbyvá než poklona úsilí tvůrců, co se snaží vyprávět o předvečeru Zlatého věku naší země.“

Pomineme-li hodnocení konkrétních aspektů uvedených filmů, je nutno říci, že roli v hodnocení patrně hraje i oblíbenost žánrů. Jak ukázal výzkum Asociace producentů v audiovizí, 75 % českých diváků považuje komedii za svůj oblíbený žánr a 26 % dokonce za svůj nejoblíbenější žánr. Oproti tomu historický film považuje za svůj oblíbený žánr pouze 33 % českých diváků a za nejoblíbenější 9 % diváků (Asociace producentů v audiovizí, 2015).

Závěr

Petr Kopal vzhledem k neexistenci velkofilmu o Karlu IV. poznamenává, že „Karel IV. (stejně jako Přemysl II.) byl poražen husity.“ Tento fakt však nakonec hodnotí pozitivně. „Třeba Kazimír Veliký, pomník polskému otci vlasti [...], se vskutku nepovedl. Přitom není důvod se domnívat, že by ‚karlovský‘, (‚otakarovský‘) monument dopadl výrazněji lépe. Ona filmová porážka je tak zároveň výhrou“ (Kopal, 2004a, s. 128).

Na základě analýzy recepce Hlasu pro římského krále se lze domnívat, že Kopalův předpoklad byl v tomto ohledu v zásadě správný (byť na vině je zjevně i televizní charakter produkce, a s tím spojený nižší rozpočet na výrobu). Pokus o filmový monument panovníkovi

při příležitosti výročí jeho narozenin skutečně nebyl dobře přijat kritikou ani diváky. Starší komedie jsou naproti tomu velmi oblíbené, ale s historickou postavou Karla IV. nemají mnoho společného. Diváci na nich oceňují především „hlášky“, písničky z muzikálu a oblíbené herce, o Karla IV. a jeho skutečný odkaz vlastně nejde.

Snahy o popularizaci a zprostředkování odkazu Karla IV. prostřednictvím filmu tak naráží na problém, že vážná a seriózně pojatá historická látka není pro diváky atraktivní. Historii je podle nich třeba zjednodušovat a historická fakta nesmí film „zabíjet“. Naopak komedie jsou atraktivní, ale historii zprostředkovávají jen velmi okrajově, nebo ji zcela zkreslují.

12. Využití životního příběhu Karla IV. v kulturních projektech v národním a mezinárodním prostředí

Martin Zelený

Rok 2016 se pro celou Českou republiku nese ve znamení oslav 700. výročí narození římského císaře a českého krále Karla IV. Postava nejvýznamnějšího českého panovníka se zdá být již pevně pozitivně ukotvena v historii národa a oslavy výročí narození „otce vlasti“⁵⁹ se proto rozrostly do nebývalých rozměrů.

Cílem následujícího textu je představení základních literárních pramenů, které jsou využívány při tvorbě kulturních aktivit či projektů, dále představení těch projektů, které dlouhodobě reprezentují Českou republiku a její historii. Hlavním cílem je dílčí komparace oslav s podobnými akcemi v zahraničí, jejich rozsahem a výběrem lokalit.

Život a činy Karla IV. zanechaly v celé Evropě trvalou stopu a jeho odkaz přes velký časový odstup stále přetrvává. K tomu přispěla i autorská literární tvorba, která je pro osoby v postavení panovníka historicky téměř ojedinělá. Ačkoli literatury volně se vážící na téma osobnosti či života Karla IV. je nespočet, do veřejného povědomí se dostala především zmíněná autorská tvorba panovníka a několik jeho vyobrazení v kronikách. Pozdějších děl dokázalo uspět u širší veřejnosti pouze několik.

Nejstarší Karlův spis *Moralitates* je vlastně svodem poznámek, citátů a takřka scholastickým výkladem biblických míst doplněným vlastními úvahami o správném křesťanském chování, zejména panovníků. Výsledný text odráží Karlovy hlavní zájmy a s trochou nadsázky jej lze považovat i za volnou formu strategického plánu, neboť nastiňuje i směr, kterým se panovník chtěl ubírat.

Pro Karlovo dílo je příznačným rysem dvojznačnost – na jedné straně je motivováno intelektuálními zájmy, na straně druhé zájmy politickými, a je proto možné jej vnímat jako účelově zabarvené. Stěžejní dílo *Vita Caroli* uvádí větou: „Svým nástupcům, kteří budou sedět na mém dvojím trůně“, šlo tedy o tvorbu exemplárního vzoru pro panovníky, kteří přijdou po něm. Karel byl roku 1346 korunován římsko-německým králem a musel se tedy věnovat státnickým povinnostem. *Vita Caroli* zůstal nedopsán a vlastní Karlův text končí k roku 1340, posledních šest kapitol dopsali pravděpodobně dvorní dějepřevci. Před svou korunovací českým králem 2. září 1347 přesto stačil sepsat Korunovační řád českých králů, který vychází z korunovačního řádu římských králů z 10. století a z francouzského korunovačního řádu z roku 1328 (Bobková L., 2003, stránky 222–226). Tento korunovační řád byl v modifikované verzi používán až do poslední korunovace českého krále Ferdinanda V., resp. jeho manželky Marie Anny Savojské.

---

⁵⁹ Za otce vlasti (*Pater patriae*) jej označil Vojtěch Raňkův z Ježova (1320–1388), který pronesl nad Karlovou rakví pohřební řeč: „Kdo by tedy nesl lhotejně smrt tak ctnostného knížete, kdo by netruchlil, kdyby viděl, že ztratil tolik ochrany v otci vlasti, v neochvějně opoře státu, v podmaniteli světa?“ (Palacký, 1882)

Posledním významným Karlovým literárním dílem s výrazným vztahem k jeho životu je Legenda o svatém Václavovi, kterou sepsal jak z vnitřního přesvědčení, tak z politické potřeby spojit přemyslovskou tradici s tradicí velkomoravskou. Karel v ní vytvořil v osobě sv. Václava postavu exemplárního politika pro poučení všem potomkům. Lze konstatovat, že Karel IV. ve všech zmíněných dílech usiluje o potvrzení návaznosti své vlády na historické předchůdce, nastínění svých postojů a zároveň i formulaci návodů a zkušeností, ze kterých by mohli, či spíše měli, čerpat jeho následovníci. Přirozeně se přitom opět nevyhnul snaze o idealizaci své postavy, činů a vlády, a zejména snaze o určité zcelistvení dějin římské říše a zemí Koruny české jako lucemburské državy.

Idealizace se promítla i do jeho podpory dějepiscectví a kronikářství. Nebyl například spokojen s nepříznivým vykreslením postavy Jana Lucemburského v kronice Františka Pražského, kterou následně nechal přepracovat. Roku 1353 pozval do Prahy papežského legáta Giovanniho da Marignolli, jehož pověřil sepsáním Kroniky Čechů. Ta měla akcentovat vyvolenost Přemyslovců k vládě v Čechách i jejich předurčenost k vládě římské říši (Vidmanová, 2000, stránky 10–20).

Vedle těchto kronik Karel přímo podpořil vznik Kroniky české od Přibíka Pulkavy z Radenína a Kroniky pražského kostela Beneše Krabice z Veitmile. Všechny kroniky v sobě nesou stejné prvky – do velké míry vychází z obrazu panovníka, který Karel představil ve svých vlastních textech (Bláhová M. , 1987, stránky 520–570).

Dnešní vnímání Karla IV. výrazně ovlivňuje populární Kronika česká Václava Hájka z Libočan (poprvé vydána 1541), jejíž autor nezacházel příliš korektně s prameny, a tak je považována za dosti zkreslenou (Macháčková, 1974, str. 171). Větší množství literárních děl s tematikou osoby a života Karla IV. bylo vytvořeno až o několik století později. V 19. století došlo k vzednutí vlny zájmu o odkaz největšího českého panovníka. V roce 1883 publikoval Jan Neruda sbírku Balady a Romance obsahující známou Romanci o Karlu IV., jež je později zhudebněna. Následující rok byla premiérována v Českém Národním divadle Vrchlického Noc na Karlštejně, která je vůbec nejslavnějším dílem s tematikou Karla IV., jakkoli se jedná o veselohru s pouhou inspirací historií. Trvalou oblibu mu přinesla filmová muzikálová adaptace s hudbou Karla Svobody (r. Zdeněk Podskalský, 1973).

V roce 1944 vyšla povídková kniha Františka Kubky Karlštejnské vigilie, jež se později stává inspirací pro celovečerní film Slasti otce vlasti (r. Karel Steklý, 1969). Vedle známých děl vzniklo několik historických románů, vědeckých monografií i populárně naučných knih. Žádnému dílu se nedostalo takového přijetí a ohlasu jako posledním třem jmenovaným. I mezi nimi zaujímá výsostné postavení hra Jaroslava Vrchlického. Soudě podle lehčí formy, jíž se všechna tato díla vyznačují, nejširší veřejnost dlouhodobě přijímá z historické tvorby nejlépe tu, která je určena pro volný čas bez ohledu na historické nepřesnosti (Trávníček, 2014, stránky 90–94).

V rámci oslav výročí 700. let od narození Karla IV. byla uvedena literární díla mnohokrát zdramatizována či jinak provedena, ve valné většině jde o produkci amatérskou či příležitostnou. Pouze dva z těchto projektů byly nebo jsou dlouhodobě zaměřené. Premiérové uvedení hry Jiřího Seydlera Karel IV. aneb Strasti Otce vlasti, které proběhlo v Městském

divadle v Karlových Varech – dle slov autora je hra komedií o tom, že i monarcha je pouhý člověk (Infocentrum města Karlovy Vary, 2016) – a autorský muzikál Otec Vlasti, jež vytvořili studenti Tabea Schweizerová a Mírek Veselý z Dolních Kounic a Martin Dvořáček ze Zbraslavi, na němž se podílí téměř třicet dětí a mladých lidí převážně z ivančického regionu ve věku 7 – 26 let (Karel IV. – Otec vlasti, 2016)

Další divadelní projekt, Čtyři ženy Karla IV., vypráví o vztazích velkého českého krále (v hlavní roli Jan Potměšil) s jeho postupně tragicky umírajícími manželkami a také o politických a duchovních souvislostech jeho pohnutého života v přesahu do moderní doby. Poměrně výjimečně se jedná o hudebně literární pásmo, které si klade za cíl více poučit než pobavit (Čtyři ženy Karla IV. – Hrad Točnick – Kalendář akcí, 2016)

Díky jubileu se do centra zájmu opět dostala obligátní Noc na Karlštejně, která je pravidelně uváděna po celé České republice, nejčastěji však ve svazku obcí Dolní Poberouní, kam spadá i obec a hrad Karlštejn. Muzikál je také dlouholetou součástí repertoáru Hudebního divadla Karlín, kde se reprizuje již od roku 2004 (Hudební divadlo Karlín – Repertoár – Noc na Karlštejně, 2016). I tato inscenace přejímá děj filmu Noc na Karlštejně, který uzpůsobuje svým možnostem.

Další divadelní hra, která na přelomu 80. a 90. let zaznamenala ohlas publika, je historická komedie Jiřího Šotoly Cesta Karla IV. do Francie a zpět. Jde o humorné zpracování poslední císařovi cesty do Paříže a zpět. K příležitosti oslav výročí nebyla hra nově prováděna, Česká televize uvedla bez většího ohlasu její záznam z roku 1981.

Unikátním kulturním projektem, který patrně mohl inspirovat i představení Čtyři ženy Karla IV., je koncertní hold českému králi a římskému císaři Vivat Carolus Quartus, jehož autory jsou Alfred Strejček a Štěpán Rak. Byl vytvořen v roce 2008 jako součást repertoáru divadla Lyra Pragensis, následně se autoři s projektem rozjeli po České republice. Dílo je zaměřeno na mapování duchovní cesty Karla IV. Čerpá z Karlových Morality, výstupů antropologického výzkumu vedeného Jiřím Rambou a dalších historických pramenů. Za uplynulých osm let měl pořad 328 repríz a shlédlo jej přibližně 365 tisíc diváků⁶⁰. V roce 2012 bylo dílo za účasti kardinála Dominika Duky uvedeno i v katedrále sv. Víta na Pražském hradě, kde byl pořízen audiovizuální záznam. V rámci oslav 700. výročí narození Karla IV. byl projekt Ministerstvem kultury jmenován oficiálním doprovodným pořadem oslav. V současnosti je představení nastudováno i v italské verzi, již bylo uvedeno v toskánském městě Monte Carlo v rámci italského turné, a v listopadu 2016 má být představeno ve Vatikánu za přítomnosti papeže Františka. Dle slov autorů je zájem o projekt mimořádný a poptávku není možné pokrýt. Vivat Carolus Quartus je mezi ostatními projekty ojedinelý také tím, že je finančně soběstačný a nezávislý na příjmech a dotacích z veřejných zdrojů.

Vedle projektů, které jsou přímo inspirovány výše uvedenými prameny, vznikla k příležitosti oslav celá řada děl volně využívajících témata spojená s osobností Karla IV., událostmi jeho života či jeho doby. Na základě vlastního zkoumání týmu katedry arts managementu bylo

---

⁶⁰ Strejček, A. Osobní rozhovor (Praha, 17. srpna 2016)

k 1. září 2016 evidováno celkem 276 akcí, které se v období roku 2016 konaly, nebo teprve konat budou. Tento počet není konečný a celkový počet akcí tak lze v tuto chvíli pouze odhadovat.

Tab. 1: Přibližné tematické rozdělení akcí pořádaných v rámci oslav 700. výročí narození Karla IV. Zdroj: Vlastní zpracování.

Výstavy	Konferen- -ce	Přednáš- ky	Living history	Divadlo	Koncerty	Soutěže	Ostatní
87	4	54	48	5	18	9	51

Ze srovnání se dvěma zahraničními akcemi podobného typu, konkrétně s loňským 500. výročí nástupu britského tudorovského panovníka Jindřicha VIII. na trůn, a letošním 100. výročí úmrtí rakousko-uherského monarchy Františka Josefa I., je zřejmé, že počet akcí k 700. výročí narození Karla IV. je zcela mimořádný.

Akce vztahující se k Jindřichu VIII. měly podporu většiny významných britských médií, hojně rezonovaly také ve virtuálním světě internetu. Reálné oslavy se odehrály z největší části na oblíbené rezidenci Jindřicha VIII. v Hampton Court. Šlo v první řadě o výstavu a akce typu living history. Další přednášky a výstavy byly uspořádány na hradě Windsor, londýnském Toweru a v Britské knihovně (MacDonald, 2014).

Také připomínka stého výročí úmrtí císaře Františka Josefa byla podobně minimalistická. Oficiální akce byly pořádány pouze čtyři a vztahují se jak k osobě císaře, tak k jeho době. Jde o tematické výstavy na zámku Schönbrunn s názvem Člověk a monarcha a Majestát a skromnost ve Vídni, Slavnosti a všední život ve vídeňském museu nábytku Hofmobiliendepot a Lov a rekreace na zámku Niederweiden (Themes & Locations – Franz Joseph 1830–1916, 2016). Tyto výstavy organizované pracovníky zámku Schönbrunn jsou doplněny o menší neoficiální výstavy v Rakouské národní knihovně výstavou Věčný císař a Císař a Belvedere ve vídeňském Horním Belvederu.

Současný stav rozpracování evaluační metodiky neumožňuje komplexní komparaci uvedených zahraničních a tuzemských výročí, je však možné se zaměřit na jeden společný rys zahraničních akcí, a sice o podmíněnost akce významnou vazbou k lokaci. Ačkoli Karel IV. jistě při svých cestách po zemích Koruny české navštívil nejrůznější tuzemské lokaci, jen stěží lze všechny označit za zásadně důležitá pro jeho život či vládu. Silnou vazbu naopak vykazují místa, která panovník založil, významně upravil, často na nich pobýval, věnoval se lovu či zažil určitou životní událost. V České republice se dochovalo takových míst hned několik. Karel IV. založil dnešní zříceniny hradů Kašperk a Radyně, nechal přestavět hrad Litoměřice, v dětství byl vězněn na Křivoklátu, pobýval na hradě Bezděz, pod nímž nechal napustit dnešní Máchovo jezero. Do obce Rabštejn nad Střelou dokonce vyslal proti synům Oldřicha Pluha vojsko, aby od nich následně tamější hrad odkoupil za 3 000 míšeňských grošů. V dětství pobýval a později v dospělosti lovil v okolí hradu Loket, kde při jednom z lovů narazila

družina na horké prameny a Karel v tom místě založil Horké lázně, následně přejmenované na Karlovy Vary. Ačkoli město Kadaň, kde je od roku 1992 každoročně připomínán na Císařský den, navštívil jen dvakrát v životě, napomohl jeho rozvoji tím, že ustanovil jeho samosprávu a podpořil vznik vinic. Panovník také výrazně rozšířil arcibiskupské vinné sklepy v Kroměříži. V klášteře na Zbraslavi jsou uloženy ostatky Přemyslovců i Karlovy matky Elišky Přemyslovny.

Hlavními lokacemi, které se ke Karlovi IV. váží, jsou samozřejmě hrad Karlštejn a hlavní město Praha. Další možná místa reprezentující dobu vlády Karla IV. uvádí panovník osobně ve známé pasáži *Maiestas Carolina* (*Maiestas-Carolina.pdf*, 2015), kdy vyjmenovává: „Hradové a práva, ješto nikoli odlučována ani proměněna mají býti“, a to „v Polště čtyři města, to věz Vratislav, Nové Město, Hlohov, Frankštejn a dva hrady, Sobotka a Borov. V Budyšíně v krajině jsú dolepsaná města, totiž Budyšín, Gerlice, Libava, Lubáň, Kamenec. V Čechách jsú dolepsaná města: Praha, Králóv Hradec s lesem, ješto Albrehtec slóve, Chrudim, Plzeň, Havelsverd, Nymburk, Žitava, Litoměřice, Žatec, Perno, Most, Kadaň, Tachov, Domažlice, Piesek, Budějovice, Čáslav, Hora Kutna, Kúřim. A tito hradové vdole psaní: Kladsko, Frustemberg, Lichtenburk, Bezdězie, Kúnikštejn, Loket, Přimda, Pretenštejn, Hrádek, Karlštejn, Zviekov. A vdole psaná města, kterážto v zástavě jsú, to věz, Cheb, Flos a Parkštejn, nemají od koruny odtržena býti, leč by říší vykúpena byla.“

Mimo výše zmíněných míst existují mimo hranice dnešní České republiky také další lokality, které je možné s Karlem IV. spojit, a sice polský Krakov, kde proběhla svatba s Alžbětou Pomořanskou, francouzský Avignon a Paříž, kde Karel strávil část dětství a kde sídlil jeho přítel, pozdější papež, Klement VI. V Římě byl Karel korunován císařem a v Itálii založil hrad Montecarlo. Nejvíce lokalit spojených s Karlem IV. je ovšem v dnešním Německu.

V Bonnu byl Karel korunován římsko-německým králem poprvé, podruhé stejná korunovace proběhla v Cáchách. V Rhens byl zvolen římským císařem, v Bacharach se oženil s Annou Falckou, v Norimberku uveřejnil svou Zlatou bulu, ve městě se také narodil Karlův syn Václav, po němž je nazván hrad v blízkém městě Lauf an der Pegnitz. Významnou roli v životním příběhu Karla i jeho syna proto hraje cesta z Prahy do Norimberku nazývaná *Via Carolina* (Kuthan & Royt, 2016).

Zatímco při výběru zahraničních aktivit byly lokace vybírány podobnou logikou, v případě tuzemských slavností došlo k značnému rozvolnění. Dosud evidovaných 276 akcí je rozloženo do celkem 84 unikátních lokací, přičemž lokací není uvažován prostor typu hrad, kostel, náměstí atp., nýbrž prostor odpovídající nejméně správní jednotce na úrovni obce. Nabízí se otázka, zda realizace v takovém pojetí neohrožuje požadovanou úroveň jednotlivých akcí.

Státní kulturní politika na léta 2015–2020 stanovuje první prioritu týkající se podpory kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu, přičemž jako jedno z opatření pro posílení národní a kulturní identity v globalizovaném světě uvádí: „Využít významných výročí k posílení národní identity občanů a k budování vědomí odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty“ (MKČR, 2015)

Anthony Smith (1991) vztahuje národní identitu na prvním místě k územním celkům na různé úrovni, přičemž historický národní prostor je jejich agregátem. Národní identitu dále tvoří společné historické vzpomínky, mýty, kultura, zákony a hospodářství. Tyto prvky jsou vzájemně propojené a jen obtížně dělitelné, aniž by to vedlo k zásahu do národní identity. Proto není možné bez rozostření souvislostí přenášet ani oslavy a další akce, které se vyznačují historicky ukotveným vztahem k určitým lokacím do míst, která tuto významnou spojitost postrádají. Zejména u účastníka, jenž není seznámen s okolnostmi, by mohl vzniknout dojem, že se historická událost odehrála přímo na místě představení. To může v horším případě vést k postupnému rozvolnění vztahu ke skutečnému původnímu dějišti ukotvenému v povědomí národa. Řada zahraničních studií poukazuje na fakt, že v případě výuky přímo na místě dochází k výraznému zvýšení efektivity výuky, a zejména k mnohem širšímu pochopení souvislostí (Stern & Stern, 2011) Tyto souvislosti rozvolněním prostorového ukotvení ztrácíme.

Je možné, že výše popisovaný jev má spojitost s trendem exportu části národního kulturního bohatství do ciziny a je jeho vnitrostátní variantou. Je však třeba si uvědomit, že tímto způsobem přicházejí jednotlivé lokace, které tradičně kulturní bohatství drží, o svoji unikátnost, dovedeno ad extremum by tyto postupy mohly vést k značnému poklesu zájmu o ně. Určitou možností šíření povědomí o objektech je zahraniční trend zpřístupňování památek ve virtuálním prostoru. Export v reálném světě je ovšem něco jiného a v České republice, oplývající mimořádným kulturním bohatstvím, které se v případě nemovitých památek váže k množství historických postav či událostí, rozhodně není něčím nezbytným.

Závěr

V článku byly představeny literární prameny týkající se osoby a života Karla IV., ze kterých nejčastěji čerpají tvůrci kulturních projektů. Vedle děl sepsaných samotným císařem nebo za jeho života a v raném novověku mají největší popularitu texty Karlovým životem jen volně inspirované a určené spíše pro volný čas. Sonda ukázala, že v současnosti existuje jen velmi málo dlouhodobých projektů, které by se zabývaly životem a odkazem Karla IV., přičemž pouze jeden klade větší důraz na historickou exaktnost a práci s ověřenými prameny. Projekt *Vivat Carolus Quartus* reprezentuje odkaz Karla IV. i v mezinárodním měřítku.

Výstupem dílčí komparace projektů oslav 700. výročí narození Karla IV., 100. výročí úmrtí císaře Františka Josefa I. a 500. výročí nástupu Jindřicha VIII. na anglický trůn bylo zjištění, že počet akcí i jejich rozsah v případě oslav výročí Karla IV. vysoce přesahuje standard. To vede také k rozvolněnému rozmístění jednotlivých lokalit oslav. Závěrečným doporučením vztaheným k budoucím výročím je rigoróznější výběru lokalit a snaha o omezení jejich počtu. Současně by vždy měly být dostatečně podporovány unikátní prvky lokalit nesouvisejících s výročím, za účelem udržení rozmanitosti kulturní nabídky.

13. Výstava Magičtí Lucemburkové – Čeští králové a panovníci Svaté říše římské

Ondřej Beneš

Úvod

Dovolte, abych se nejprve představil. Jmenuji se Oldřich Beneš, jsem předsedou spolku Společnost MARIE z. s., který připravil výstavu Magičtí Lucemburkové. Vždy jsem se zajímal o historii a v roce 2013 jsem dostal nápad uspořádat výstavu věnovanou 14. a 15. století v zemích Koruny české, tj. době Lucemburků na českém trůně a současně působení moravských markrabat z rodu Lucemburků.

Nejsem profesí historik, ale právník. Studia na právnické fakultě UK jsem ukončil v roce 1985 a od roku 1990 mám privátní praxi. Jsem pouhým laikem a nadšencem, který se zabývá historií. Asi i proto jsem si mohl dovolit vysnit tuto výstavu a současně ji zrealizovat. S ohledem na čas, který uplynul, se domnívám, že to byla velká troufalost a odvaha takový projekt realizovat. Nicméně se tak stalo a jsem tomu velice rád.

Výstava Magičtí Lucemburkové byla jedním z prvních projektů k 700. výročí narození Karla IV., jelikož se konala již v roce 2015.

Realizace výstavy

V průběhu roku 2014 jsem vytvořil tým spolupracovníků a začal jsem připravovat celý výstavní projekt. Bez pomoci a pochopení mé rodiny by se tento projekt nemohl vůbec realizovat. Další osobou, která se na výstavě výrazně podílela, je středoškolský profesor, historik Marek Zágora

Vzhledem k tomu, že v Ostravě mimo kostela sv. Václava nejsou gotické památky, jsem chtěl najít nějaký kontrast mezi 14. stoletím a 19. stoletím. K tomuto účelu se velmi hodilo prostředí Dolní oblasti Vítkovic. Následně byla výstava umístěna do Velkého Světa techniky.

O výstavě Magičtí Lucemburkové

Cílem této výstavy bylo představit širší veřejnosti, dětem, studentům či celým rodinám a jiným nadšencům, obrovské kulturní bohatství našich předků na území zemí Koruny české (zejména Čech, Moravy a Slezska). Expozice neměla být statická, tj. jen knihy, texty či mapy, ale i dynamická, a to při doplnění exponátů i o funkční středověké stroje, jeřáb postavený podle iluminace z Bible Václava IV. Stavba Babylonské věže, sochy, repliky korun, hmotové modely a další exponáty. Představa, aby výstava byla interaktivní, se podařila.

Panelové texty

Dalším záměrem bylo a je přiblížit dobu a kulturu sledovaného období s přihlédnutím k dějinám Čech, Moravy a Slezska. Texty, které se objevily na panelech, nesly významné informace o českých panovnících, jakými byli Jan Lucemburský, Karel IV., který byl nepochybně extrovertem, Václav IV., ztělesněný introvert, a Zikmund Lucemburský, jakožto

známý pragmatik. Dále byly textové panely věnovány moravským markrabatům, kterými byli Jan Jindřich, Jošt, Prokop a Jan Soběslav a významným osobnostem z jejich dvora, především Janu ze Středy, Petru Parlérovi, Arnoštu z Pardubic či Janu Očkovi z Vlašimi. (Bobková & Šmahel, 2012) Karel IV., Václav IV., Jošt Moravský a Zikmund Lucemburský byli významní panovníci lucemburské dynastie a v neposlední řadě to byli římsí králové. Významnou historickou událostí se stal sňatek princezny Elišky Přemyslovny a Jana z rodu Lucemburků. (Krása, 1974)

Exponáty

Mezi nejdůležitější exponáty výstavy patří funkční replika středověkého jeřábu z konce 14. století a repliky dalších vybraných strojů postavených podle dobových vyobrazení ve středověkých manuskriptech. (Krása, 1974)

Velká pozornost byla věnována unikátní knihovně českého a římského krále Václava IV. a vybraným rukopisům, které jsou spjaty s rodem Lucemburků (jsou jimi kupříkladu Bible Václava IV., Zlatá bula z roku 1400, Bellifortis Konráda Kyesera, Velislavova bible či Liber depictus. Většina z nich byla na výstavě prezentována formou prvotřídních faksimilií. Na území České republiky byla mnohá vystavena zcela poprvé.

Textové panely svými obsáhlými informacemi doprovázely exponáty a 3D modely. Také formálně doplňovaly strukturu výstavy, která byla chronologicky uspořádána.

3D modely

Část expozice byla věnována zakladatelské činnosti Lucemburků. Vybrané stavby byly představeny ve formě hmotových modelů, například Svatovítská katedrála, Kamenný (Karlův) most, hrady Karlštejn, Lauf an der Pegnitz, Točnick, Dům u Kamenného zvonu, Kaple Božího těla, a také Nový Hrad u Kunratic. Hmotové modely staveb jsou všechny v měřítku 1:250. Modely byly vymodelovány dle předloh, které popisovaly autentický vzhled kolem roku 1400.

Zapůjčeny byly také sádrové odlitky bust z triforia katedrály sv. Víta. Výstavu dále zdobilo novodobé umění a to dvanáct éterických individuálních slitinových soch panovníků vytvořených akademickým sochařem Igorem Kitsbergerem.

Koruny

Středobodem výstavy se staly repliky Svatováclavské a Císařské koruny, které zhotovil šperkař a mistr zlatník Jiří Urban z Turnova. Koruna Římského krále byla zhotovena v roce 2016 a její představení proběhlo v prostorách Zámku Loučeň. (Fajt, Jiří (Ed.), 2016)

Erbovní sál

Nedílnou součástí výstavy se stala replika Erbovního sálu z Hradu Lauf v měřítku 1:1 s vyobrazením všech erbů zemí Koruny české tak, jak byly na počest Václava IV. v březnu a v dubnu 1361 vyhotoveny. Zachovalo se celkem 112 erbů. Tento impozantní exponát tvořil jádro výstavy.

Vzdělávací a doprovodné programy

Součástí výstavy byl cyklus přednášek pro širokou veřejnost, dále pravidelné komentované prohlídky a animace pro žáky základních a středních škol. K výstavě byla vyhotovena také publikace. V úvodní části je výstava v širším rozsahu popsána a zobrazena. V závěru jsou publikovány fotografie z realizace výstavy a z vernisáže. Všechny zajímavé informace o výstavě byly prezentovány na webových stránkách. (Společnost Marie, z. s., 2015)

Financování

Požádali jsme o finanční podporu MK ČR, Moravskoslezský kraj i Město Ostrava. Kraj a Město Ostrava se podílelo na úhradě části nákladů při pronájmu prostorů v Dolní oblasti Vítkovic. Výstava však byla financována převážně ze soukromých zdrojů, jak fyzických, tak právnických osob.

Poděkování

Při přípravě výstavy jsem absolvoval množství jednání se subjekty, které vyráběly exponáty pro výstavu. Tímto bych rád poděkoval panu Jiřímu Urbanovi z Turnova, s nímž jsem jednal v červnu roku 2014, který pro výstavu vyrobil repliky korun Svatováclavské, Císařské a nyní i Římské koruny. Dík patří dále akademickému sochaři Igoru Kitsbergrovi, který vyrobil sochy panovníků, panu Přemyslu Krauzovi, který vyrobil pro výstavu modely hmotových staveb. Děkuji také plzeňskému biskupovi Radkovskému, který zprostředkoval na německé straně možnost navštívit Hrad Lauf a nafotit si erbovní síň.

Výrobu velké blidy dle knihy Bellifortis zajistil a financoval Tomáš Chmelař. Výstřelem z tohoto katapultu byla zahájena výstava v Ostravě. Dřevěné stroje zhotovené dle ilustrací v knize Bellifortis a miniatury jeřábů a hradů vyrobil Jakub Machálek.

Rodokmen Lucemburků pro výstavu připravil pan Jan Drocár⁶¹. Výrobu a instalaci výstavy prováděla firma IterExpo z Brna, velký dík za její postavení patří panu Lukáši Machálkovi z Brna. Grafická podoba výstavy je dílem Hany Čichoňové z Ostravy.

Spokojení návštěvníci

Datum zahájení výstavy, 17. 5. 2015, bylo zvoleno symbolicky. V roce 1362 byla v tento den v Opavě vydána listina s právem trhu pro Ostravu, která patří k nejstarším listinám spojeným s tímto městem.

I přes to, že výstava neměla žádnou mediální podporu (v Ostravě byly vylepeny tři billboardy), vidělo ji za pouhý den v době Muzejní noci 13. 6. 2015 od 16 do 24 hodin více než 600 návštěvníků. Celkem výstavu navštívilo více než 6 000 osob, včetně novinářů z Lucemburska, štábu České televize a dalších vážených hostů.

---

⁶¹ S tím, že i v Ostravě žije potomek Lucemburků, biskup František Václav Lobkovicz.

Výstava byla koncipována jako putovní. V dominikánském klášteře a kostele sv. Václava v Opavě ji shlédlo 9 000 osob, následně byla prezentována na zámku Loučeň. Zde tuto výstavu shlédlo 14 800 návštěvníků. Celkem tedy výstavu vidělo již přibližně 30 000 osob.

Závěr

Závěrem bych chtěl poděkovat manželce i všem spolupracovníkům, bez kterých by tento projekt vůbec nemohl vzniknout. Výstava mi poskytla velké štěstí a setkání s vskutku magickými lidmi. Cítím velkou pokoru před všemi návštěvníky, kteří se rozhodli tuto výstavu navštívit, zastavit se a zamyslet se nad dobou, kdy země Koruny české ovlivňovaly celou kulturní Evropu.

14. Empirický výzkum v rámci projektu Evaluace oslav 700. výročí narození Karla IV.

Waldemar Soldát

Úvod

Projekt Evaluace oslav 700. výročí narození Karla IV., kterým byla pověřena Katedra arts managementu Vysoké školy ekonomické v Praze, analyzuje oslavy výročí pořádaných v průběhu roku 2016 především z ekonomického a organizačního hlediska. Výsledky bude zároveň možné využít při přípravách dalších národních oslav. Základem evaluace je empirický výzkum, kterého se účastní studenti Katedry arts managementu na bakalářském i magisterském stupni studia. Empirický výzkum zahrnuje návštěvu akcí, které se hlásí k oslavám výročí narození Karla IV., řízené rozhovory s návštěvníky a s hlavními aktéry.

Metodologie výzkumu

Přímá účast na akcích vnáší do evaluace zkušenost výzkumného týmu v roli diváků, kteří mohou hodnotit událost jako koncoví zákazníci. Pro zajištění objektivitu a zároveň celistvého obrazu jsou vedeny řízené rozhovory s dalšími návštěvníky. Samostatně jsou dotazováni organizátoři jednotlivých akcí. Řízené rozhovory se zaměřují jak na průběh konkrétní akce, tak na celkový dopad oslav výročí. Dotazník má za cíl zjistit:

- obecné povědomí o osobnosti Karla IV.;
- význam jeho odkazu pro naši společnost;
- očekávání a cíle konkrétní akce (z pohledu návštěvníka i organizátora);
- spokojenost s danou akcí z hlediska organizace a provedení;
- přínos události pro danou obec / lokalitu.

Výhodou řízeného rozhovoru je možnost zaměřit se na specifické znalosti a zkušenosti respondenta. Vyjma základní struktury jsou otázky dále upraveny hlavně v závislosti na roli respondenta.

U návštěvníků se sleduje motivace pro návštěvu dané akce a ochota za ní cestovat. Díky informacím od místních obyvatel lze srovnat i stav lokality během akce i v běžné dny. Dále jsou sledovány zdroje, které návštěvníci využili pro získání informací o akci. Ty lze dále srovnávat s propagačními nástroji pořadatelů.

V rozhovorech s organizátory jsou sledovány cíle, které byly stanoveny před zahájením akce a informace o přípravě akce včetně výběru místa, cílové skupiny a použitých marketingových nástrojů. Organizátoři dále pomáhají doplnit základní přehled o návštěvnících – jaký je poměr místních či turistů, o co se návštěvníci nejvíce zajímají, apod.

Pasportizace akcí

Pro další práci bylo nutné provést základní pasportizaci všech pořádaných akcí, která je druhým úkolem studentského týmu. Základem pasportu jsou tyto údaje:

- datum;
- délka trvání akce;
- místo konání;
- typ akce;
- pořadatel;
- stručný záměr akce;
- cílová skupina (podle místa bydliště, podle odbornosti).

Přímo v místě konání akce jsou zjišťovány základní parametry, včetně úrovně poskytovaných služeb:

- kapacita;
- typ místa;
- vstupné;
- úroveň infrastruktury a dostupnosti služeb (značení a orientace, parkoviště, bezpečnost, hygienické podmínky);
- další zjištění.

Mezi další zjištění patří subjektivně hodnocená míra pohodlí návštěvníků, jejich názor na vhodnost místa či soulad s tématem výročí a další ohlasy. Cílem je získat subjektivní návštěvnické hodnocení všeobecné kvality akcí.

Seznam akcí

Podkladem pro empirický výzkum a zároveň jeden z výstupů projektu je úplný seznam akcí, které jsou zapojeny do oslav výročí narození Karla IV. Klíčová je správa seznamu a zajištění jeho aktuálnosti. Seznam obsahuje základní informace o akci, které jsou použité i pro její pasportizaci (název akce, datum, pořadatel – včetně jeho právní formy, místo konání, stručný popis). Pro základní kategorizaci je dále rozlišen typ akce:

- divadlo;
- koncert;
- konference;
- living history;
- přednáška;
- soutěž;
- výstava;
- ostatní.

Pro další zpracování dat jsou rozlišeny akce lokálního, národního a nadnárodního významu.

Hlavní přehledy akcí

Většina akcí je koncentrována do hlavního města Prahy a Středočeského kraje. Ze seznamu je patrné, že se do oslav zapojilo řádově více míst v Čechách než na Moravě. Z akcí pořádaných ve Zlínském kraji nebyla do seznamu zařazena dokonce žádná.

Tab. 2: Územní rozložení akcí pořádaných v rámci oslav 700. výročí Karla IV. podle krajů, stav k 30. říjnu 2016, v %. Zdroj: vlastní zpracování podle (Akce k výročí Karla IV., 2016).

Kraj	Procentní podíl akcí
Hl. m. Praha	32,9 %
Karlovarský	2,7 %
Královéhradecký	6,0 %
Jihomoravský	7,7 %
Jihočeský	1,7 %
Liberecký	5,4 %
Moravskoslezský	2,7 %
Olomoucký	2,3 %
Pardubický	5,0 %
Plzeňský	6,4 %
Středočeský	12,8 %
Ústecký	9,7 %
Vysočina	4,7 %
Zlínský	0,0 %

Logické je časové rozložení akcí v rámci celého roku⁶². Nejvíce akcí proběhlo v květnu, kdy oslavy vrcholily datem císařova narození, pětina už v dubnu. Ve zbytku roku proběhlo akcí znatelně méně, mnoho výstav bylo nicméně otevřených po několik měsíců.

Tab. 3: Časové rozložení akcí pořádaných v rámci oslav 700. výročí Karla IV. podle měsíce zahájení, v %. Zdroj: vlastní zpracování podle (Akce k výročí Karla IV., 2016).

Měsíc	Procentní podíl akcí
leden	4,0 %
únor	1,0 %

⁶² Tabulka bere v potaz data zahájení jednotlivých akcí.

březen	2,0 %
duben	19,8 %
květen	57,4 %
červen	5,4 %
červenec	1,7 %
srpen	0,7 %
září	1,7 %
říjen	6,0 %
listopad	0,3 %
prosinec	0,0 %

Nejčastějším typem pořádaných akcí byly výstavy, pětinu z pořádaných akcí ale tvořily přednášky. Období vrcholného středověku poskytuje prostor pro skupiny věnující se living history. Do obsáhlé kategorie ostatních akcí jsou zařazeny například pochody, specializované kurzy či otevření běžně nepřístupných objektů.

Tab. 4: Rozložení akcí pořádaných v rámci oslav 700. výročí Karla IV. podle typů, k 30. říjnu 2016, v %. Zdroj: vlastní zpracování podle (Akce k výročí Karla IV., 2016).

Typ události	Procentní podíl akcí
výstava	32,6 %
přednáška	20,5 %
living history	16,1 %
koncert	7,4 %
soutěž	3,5 %
divadlo	1,7 %
konference	1,3 %
ostatní	17,4 %

Předběžné závěry

Karla IV. označují respondenti nejčastěji za ideálního panovníka, vzdělaného člověka a důležitou historickou postavu pro Českou republiku jak z hlediska vnitřní politiky, tak v mezinárodním měřítku. Při rozhovorech se vyskytuje tendence srovnávat osobnost Karla IV. jako politika a vládce se současnými politiky a ukázat na nedostatky dnešní doby.

Přínos podobných akcí spatřují návštěvníci především v možnosti dalšího vzdělávání, hlavně pro generaci aktuálně studující základní a střední školy – z pohledu rodičů či prarodičů totiž nejsou školní osnovy dostatečné.

Organizátoři akcí vnímají osobnost Karla IV. podobně. Zdůrazňují jeho význam pro národní identitu i jeho mezinárodní přesah. Lze se ovšem setkat se snahou přiblížit skutečný obraz Karla IV. a jeho doby současné společnosti, a narušit do jisté míry příliš idealizovaný pohled na jeho osobnost. Důvodem je i marketing konkrétní akce a snaha odlišit se v množství akcí, které se zaměřují na podobné téma – navíc téma všeobecně známé.

Shrnutí

Na základě dosavadních rozhovorů a reakce respondentů je evidentní zájem na oslavách výročí slavných osobností a připomínání historie. Vzhledem k rozsahu oslav a zájmu o osobnost Karla IV. jsou na organizátory akcí kladeny větší nároky.

I přesto, že akce jsou sjednoceny jedním tématem, chybí kooperace mezi jednotlivými pořadateli, kteří často nemohou zcela využít potenciálu svých akcí. Chybný odhad parametrů akce se promítá i do kvality výběru místa a zajištění základních služeb.

Nedostatečná kapacita místa, absence občerstvení, nedostatečné množství hygienických zařízení či nejednoznačná nebo nedostatečná orientace v lokalitě zanechává v návštěvníkovi negativní vzpomínky. Může se jednat o promarněnou šanci některých institucí, jak oslovit místní obyvatele i turisty.

Potenciál odkazu Karla IV. může pomoci k aktivizaci místních obyvatel a zvýšit jejich motivaci k opakované návštěvě lokálních památek, muzeí a dalších institucí. Oslavy jsou někdy využity jako příležitost pro rozšíření stálé expozice nebo doplnění již zavedených prohlídkových okruhů. Tato v základu správná myšlenka musí být ovšem správně provedena, jinak nepřináší pozitivní efekt. Klíčovou roli hraje také marketing, v němž nelze spoléhat pouze na jméno Karla IV.

Výstavy trvající často až několik měsíců, které jsou nejvíce zastoupeným typem akcí probíhajících během oslav výročí Karla IV., musí aktivně usilovat o udržení atraktivity. Vzhledem k množství akcí probíhajících během první poloviny roku nemusí být téma Karla IV. dostatečně nosné. Z rozhovorů vyplývá, že zájem návštěvníků upadá, někteří jsou do jisté míry až přesyceni tématem. Pořadatelé akcí by měli být schopni na tento vývoj reagovat.

I přesto, že empirický výzkum v tuto chvíli neposkytuje definitivní závěry, jelikož sběr dat a jejich vyhodnocení dále probíhá, lze alespoň stanovit základní doporučení, kterým by měla být věnována pozornost. Těmi jsou v první řadě posílení spolupráce pořadatelů akcí, která je všestranně přínosná, alespoň na lokální úrovni. Důležité je také nezanedbat přípravu akce včetně výběru vhodného místa a plánování kapacity na základě zájmu cílové skupiny a reagovat na zájem i v průběhu akce. Dále je vždy nutné efektivně pracovat s potenciálem značky, v tomto případě osobnosti Karla IV., mít jasný cíl a ten propagovat, nespoléhat se pouze na slavné jméno.

15. Ekonomické dopady unikátních kulturních eventů podpořených z veřejných zdrojů

Michal Straka

Kulturní festivaly a hlavní kulturní eventy jsou v posledních letech stále navštěvovanější a úspěšnější. Jejich dopady se stávají předmětem zájmu donátorů, politiků a v neposlední řadě samotných organizátorů. Dopady velkých i malých eventů lze rozdělit na ekonomické, sociální, kulturní, politické, psychické a environmentální. Podstatné je, že tyto dopady nejsou vždy pozitivní, resp. mohou být dokonce pozitivní v jednom ohledu (např. ekonomicky) a na straně druhé výrazně negativní (např. po stránce environmentální či kulturní). (Langen & Garcia, 2009)

Kulturní eventy lze různě segmentovat a hodnotit. Základem pro následující text je třídění na eventy unikátní a periodické. Uvažované hledisko je čistě časové a abstrahuje od dalších faktorů. Unikátním kulturním eventem rozumíme takový, který se koná neperiodicky, zpravidla pouze jedenkrát, či se opakuje několikrát v krátkém horizontu. Díky omezenému časovému hledisku je tedy unikátní, exkluzivní a pomíjivý. Periodickými kulturními eventy rozumíme zbývající, periodicky se opakující eventy na pravidelné bázi, či stále sezonní nebo celoroční akce, které jsou návštěvníkům přístupné bez exkluzivního časového omezení, jsou tedy snáze dostupné. Unikátní eventy se od periodických liší především motivací svého vzniku. U unikátních eventů se očekává generování odkazu či vytvoření nějaké vlny. Úspěšný periodický event má naplánovaný životní cyklus, či pouze usiluje o udržitelnost, přičemž se neustále vytvářejí a mění jeho standardy a s ním spojená očekávání. (Brown, Getz, Pettersson, & Wallstam, 2015) Eventy všeho druhu samozřejmě usilují o diverzifikované portfolio financování, ať z vlastních, nebo cizích zdrojů.

Letošní rok byl v České republice ve znamení oslav 700 let od narození Karla IV. Císař Karel IV. je bezesporu ikonickou postavou české historie. Zasáhl téměř do všech sfér života společnosti ve 2. polovině 14. století a na dlouhou dobu ovlivnil politické, sociální i kulturní prostředí nejen u nás. Ministerstvo kultury proto vyčlenilo veřejné finanční prostředky pro podporu eventů upozorňujících na osobu Karla IV. a jeho historické počiny. Celkem bylo uvolněno 71,5 milionu Kč na 58 unikátních eventů. (ČTK, 2016)

Financování kulturních eventů z veřejných rozpočtů je stále předmětem teoretických sporů. Je otázkou, zda jsou kulturní eventy podnikatelským odvětvím, které by mělo být reálně finančně soběstačné, či ideálně realizovat zisk, anebo je kultura, a to především elitní, specifickým odvětvím, které není provozováno za účelem realizace zisku a ze své podstaty nemůže být finančně soběstačné.

Se schválením nové Státní kulturní politiky na léta 2015–2020 byly definovány priority státu v rámci podpory kultury. V tomto dokumentu jsou popsány činnosti v sektoru, které budou prioritně podporovány a rozvíjeny pomocí veřejných zdrojů. Mimo jiné je zde zmíněna podpora profesionálního uměleckého sektoru (zde nejvíce tzv. vysoké umění), ale také

podpora využitelnosti kulturního dědictví, identity a odkazů země, která je naplňována právě oslavami stěžejních výročí. (MKČR, 2015)

Možnost organizátorů kulturních akcí ucházet se o veřejnou podporu je v rámci etatistického přístupu⁶³ k podpoře kultury v ČR naprosto správná a neměla by být omezována. Jak se ale odlišuje kulturní event, který má přístup k veřejným zdrojům, od eventu s vlastními zdroji financování, doplněnými případně o cizí, neveřejné zdroje? Má jistotu alespoň částečného pokrytí nákladů a může věnovat pozornost jiným činnostem než zajišťování svého bezprostředního přežití. V tu chvíli se ale může objevit u organizátorů eventu jistý pokles aktivity, a tím někdy i snížení kvality konané akce. Tato hrozba vzniká ovšem ve všech případech, kdy vlastník není současně realizátorem.⁶⁴

Další jev spojený s podporou eventů z veřejných zdrojů je deformace, či někdy až destrukce ekonomického prostředí kulturních eventů. Pokud se například vyhlásí celonárodní výzva na podporu akcí v rámci určitého jubilea, objeví se nespočet žádostí, které nemají valné opodstatnění a jsou podávány jen proto, aby uzmulí část vyčleněných financí.⁶⁵

Pozitivním důsledkem dotací může naopak být zvýšení kvality kulturní akce. Navýšení rozpočtu může vést ke zvětšení konané akce a zkvalitnění programu. Příkladem ambivalentního dopadu dotace je ovšem situace, kdy se v okolí koná jiný, periodický kulturní event bez veřejné podpory, jehož návštěvnost může být nižší, a který dokonce může čelit možnému zániku.

Návštěvnost je pro organizátora většinou hlavním předmětem zájmu. Její nárůst a pokles odráží úspěch či neúspěch a určuje, zda se podobná akce bude opakovat či nikoliv. Unikátní kulturní eventy a jejich nepředvídatelné datum a místo konání patří mezi největší rizika periodických eventů. Organizátor akce by si měl vždy stanovit své klíčové ukazatele výkonnosti (KPI) a v rámci své evaluace eventu výsledné údaje použít k benchmarkingu okolního kulturního prostředí, aby dosáhlo jasných výsledků v rámci měření úspěšnosti a determinace budoucí strategie. (Allen, O'Toole, Harris, & McDonnell, 2011)

Pilotní výzkum v českých podmínkách byl proveden na základě výzkumné otázky, zda unikátní kulturní akce podpořené z veřejných zdrojů netlumí kulturní život ve svém okolí.

Při rešerši literatury byl zjištěn nedostatek odborných textů věnovaných negativním dopadům, a to i ekologickým či hygienickým (odpady, hluk či doprava). Práce zabývající se evaluací eventů se v naprosté většině snaží o zvýraznění pozitivních dopadů a jejich výzkumy se zabývají právě jimi.

Vlastní výzkum byl prováděn formou polostrukturovaných řízených rozhovorů návštěvníků unikátních kulturních eventů, jimž byla mimo jiné položena otázka, zda by se účastnili jiného

---

⁶³ Etatistická tradice začala převládat již za první republiky a zakořenila se po roce 1948. Po pádu komunistického režimu se stále objevuje, výrazně právě v kultuře. (Müller, 2002)

⁶⁴ Problém je označován jako morální hazard, či „principal-agent problém“, kdy se předpokládá, že manažer sleduje jiné cíle a přístupy k řešení problémů než vlastník firmy. (Amihud & Levy, 1981)

⁶⁵ V rámci oslav výročí 700. let od narození Karla IV. proběhlo za rok 2016 téměř 300 různých eventů po celé ČR.

eventu, pokud by se nekonal právě tento. Výzkum probíhal na čtyřech unikátních kulturních eventech s tematikou 700. výročí Karla IV.⁶⁶, bylo získáno více než 300 odpovědí. Na tomto vzorku bylo zjištěno, že v hypotetické situaci, kdy by se tento event nekonal, by se 19 % dotázaných zúčastnilo jiného eventu, navštívilo památku či jinou kulturní instituci určitě, a dalších 27 % spíše ano.

V případě oslav výjimečného výročí či jiné unikátní příležitosti, musí kulturní instituce a organizátoři akcí počítat s možným úbytkem návštěvníků, především z důvodu exkluzivity unikátních eventů. Největší riziko nesou jednodenní kulturní akce a periodické eventy v blízkém okolí, bez podpory z veřejných zdrojů.⁶⁷

Z výzkumu vyplývá, že více než pětina návštěvníků mohla být unikátním eventem získána mezi návštěvníky jiných kulturních aktivit. Každý kulturní event má ovšem jinou skladbu návštěvníků, z toho důvodu se toto číslo razantně mění. V místě konání unikátních kulturních eventů se nemusí konat jiné aktivity. Cílem zkoumání nebylo zjištění konečného procentuálního zastoupení přelétavých návštěvníků, ale potvrzení konkurenčního vztahu či přímo vampirismu mezi dotovanými a nedotovanými kulturními eventy, který je průkazný.

Autor navrhuje ošetření tohoto problému již při podávání žádosti o podporu z veřejných zdrojů. V rámci této žádosti by žadatel byl povinen provést rešerši kulturních akcí v okolí v daném plánovaném termínu a odůvodnit, proč zvolil právě daný termín.

Zavedením této povinnosti by mohlo dojít ke zvýšení informovanosti pořadatelů i veřejnosti o pořádaných kulturních eventech, jelikož by se organizátoři snažili upozorňovat na svoje plánované eventy s dostatečným předstihem. Tím by se mohla zvednout celková aktivita jak organizátorů, tak i návštěvníků těchto kulturních eventů.

---

⁶⁶ S návštěvností vždy vyšší než 500 lidí.

⁶⁷ Z vlastního výzkumu provedeného mezi roky 2012–2013 vyplývá, že zámky ve správě NPÚ dosahovaly 49 % autarkie. V rámci politiky NPÚ se ale kulturní eventy pořádané na objektech neslučují s hlavní činností, a proto v nich nejsou nijak podporovány v případě ztrátových, neúspěšných eventů. Hypoteticky tedy může nastat situace, kdy se unikátní kulturní akce, která přijala dotace z veřejných rozpočtů, bude konat ve stejný den a blízkosti periodického kulturního eventu pořádaného na památkovém objektu ve správě NPÚ. Pokud negativně ovlivní jeho návštěvnost, bude se v takovém případě jednat o plýtvání veřejnými zdroji. Podobný efekt mohou mít oblíbené městské slavnosti, štedře podporované municipalitami.

16. Problematika medializace odkazu významné historické osobnosti

Mario Kubaš

Pro pochopení médií a fungování světa obecně je zásadním tématem porozumění lidské paměti. Tu je třeba chápat v souvislostech s problematikou interpersonální a mediální komunikace, tedy v takových souvislostech, které určují pozici a dynamiku uchovávání vědomí o dané události. Je zásadní rozdíl, pokud událost komunikujeme mezi sebou a pokud událost komunikujeme skrze média, slovníkem mediální komunikace; terminologií Johna B. Thompsona (2013) se jedná o rozdíl mezi interakcí tváří v tvář, zprostředkovanou interakcí a zprostředkovanou kvaziinterakcí.

V rámci celoročního výzkumu, jehož předmět sledujeme již od podzimu 2015, kdy se začalo mediálně hovořit o výročním roce Karla IV., jsme zmapovali více než 270 akcí. Ty jsme rozdělili do čtyř skupin. První jsou tvořeny akcemi UNESCO, druhé akcemi národního charakteru, dále se jednalo o akce regionálního charakteru a akce, které jsou přidružené k výročnímu roku, avšak nelze je klasifikovat do žádné z těchto uvedených skupin. Veškeré mediální výstupy navázané na tyto události jsme zkoumali prismatem kvalitativního a kvantitativního přístupu. Korpus zkoumaných výstupů je rozsáhlý, čítá několik tisíc položek.

V naší práci jsme sledovali dosah reflexe dané události, který je dán geografickým a sociálním dosahem daného média. Obzvláště jsme si všímali těch případů, kdy lokální akce dosáhly svou medializací celorepublikového dosahu. Zaměřili jsme se zejména na celorepubliková média a jejich dynamiku přijímání a vydávání informací o výročním roce. Otázkou tedy bylo, proč jsou některé lokální akce mediálně úspěšné a některé akce, byť byly ze své definice a záměru celorepublikové, požadované míry medializace nedosáhly.

Dále jsme v naší práci sledovali charakter daného výstupu, zda se jedná o pozvánku či kritickou reflexi v podobě eseje, komentáře či recenze. V takovém případě hrála důležitou roli tonalita příspěvku – negativní, pozitivní či neutrální. Soustředili jsme se též na reflexi pozice a úlohy veřejné správy v rámci oslav narození Karla IV., ze kterých, prostřednictvím zmiňovaného kvantitativního a kvalitativního přístupu, navrhneme doporučení pro zlepšení mediálního obrazu klíčových aktérů veřejné správy.

Další zásadní předmět výzkumu tvořila tematizace příspěvků úzce související s problematikou tzv. zpravodajských hodnot, a samotná tematizace odkazu a osoby Karla IV. Zaměřili jsme se na otázku, jakým způsobem a jakými prostředky je Karel IV. vyobrazován, včetně reflexe ustáleného jazykového habitu vztahujícího se na osobu Karla IV. jako „otce vlasti“.

Všímali jsme si mediální plasticity obrazu Karla IV. a definování zdůrazňovaných témat. Jako příklad uveďme přitažlivý mediální diskurz, který využíval ředitel Národní galerie Jiří Fajt, když hovořil, s nádechem lehké kontroverze, o historickém odkazu Karla IV. prezentovaného na Česko-bavorské zemské výstavě Císař Karel IV. 1316–2016 ve Valdštejnské jízdárně (Národní galerie v Praze, 2016). Jiří Fajt panovníka a jeho zavedený obraz reaktualizoval o nové perspektivy, dařilo se mu narušovat klišé Karla IV. jako bezchybného „otce vlasti“,

dokázal otevřít téma nesprávného pochopení tohoto přídomeku a doložit úskalí a nesprávnosti tohoto termínu, a také otevřel otázku obrazu Karla IV. v německých zemích, viz např. (Krupička, 2016).

Právě takto aktivní mediální přístup, který vědomě pracoval s charakterem diskurzu a umně využíval jeho silné i slabé stránky, je zásadní pro mediální úspěch dané akce.

Opačnou stránkou téže mince je, že odkaz a obraz významné osobnosti nebo události tvoří diskurz dobový, se kterým pracujeme prostřednictvím historických pramenů. Zde je důležité upozornit na nebezpečí vnímat a interpretovat historické prameny prismatem současného světa, jazyka, současné výkladové praxe.

Vzhledem k tomu, že média obecně preferují novost a jinakost, je překvapením, že si více nevšímalá ne zcela hladkého průběhu příprav výročního roku. V našem výzkumu jsme mimo jiné pracovali s následující hypotézou: Úloha a finanční prostředky veřejné správy budou medializovány zejména negativně. Předpokládali jsme totiž na základě dosavadní praxe a kulturně-sociálních zvyklostí, že veřejná podpora je vnímána veřejností spíše jako samozřejmost a veřejnost a média zachytí existenci veřejné podpory paradoxně až v případě její absence či oslabení. Předpokládali jsme tudíž, že v případě zpráv, které se dotýkaly veřejné zprávy, bude převládat negativní tonalita. Kupříkladu skutečnost, že přes avizovanou masivní finanční podporu výročního roku se podařilo získat z plánovaných 250 milionů pouze 80, z toho 25 na hlavní projekt Česko-bavorské zemské výstavy. V takovém případě by byla očekávatelná mediální kritika Ministerstva kultury nebo vlády České republiky, příspěvků na toto téma se však objevilo pouze několik, viz např. (Hronová & Stuchlíková, 2015)

Výrazně kriticky reflektována nebyla ani kvantita a kvalita akcí, které se k výročí hlásily. Přesto nám vyvstává mediální obraz upozorňující na následující skutečnosti:

- Nejasné uchopení a záměr oslav výročního roku Karla IV., projevující se nedostatečně jasnou definicí požadavků na akce, které se měly prostřednictvím loga hlásit k výročnímu roku. Důsledkem tohoto nevyjasnění byla mediální kritika nedostatku výročních akcí v I. kvartálu výročního roku, která se změnila ve svůj pravý opak ve III. kvartálu, kdy bylo množství akcí vnímáno jako extrémní, až redundantní.
- Nedostatečná outdoorová kampaň, absence billboardů. I z tohoto důvodu se nedařil výrazněji komunikovat samotný fakt existence výročního roku a jeho koncepční podpory z veřejných zdrojů.

Dovolím se na tomto místě odbočku k románu francouzského poválečného spisovatele Louise Aragona *Blanche* aneb *Zapomnění* (Aragon, 1990). Hlavní protagonistka knihy je velmi zamilovaná do jisté ženy jména Blanche, o onu ženu však přijde. Je natolik ztrápen a přímo existenciálně zničen, že se rozhodne na ni zapomenout. Přichází s originálním a překvapivým řešením: nejlepší způsob jak na něco či někoho zapomenout, je intenzivně na onen subjekt či objekt vzpomínat.

Každé vzpomínání je ve své podstatě afirmativní akt tvořící další zkušenost s předmětem

vzpomínání. Vzpomínáním vytváříme nový charakter vzpomínaného, které je ovlivněno nabytou zkušeností od okamžiku události, po vzpomínání na tuto událost. V případě zmiňované knihy protagonista tak často vzpomínal na onu Blanche, že ztratil její reálný obraz. Neví, kdo vlastně Blanche je, kým byla, a skutečnou Blanche tím ztrácí.

Tomuto principu nemůže uniknout ani mediální reflexe významné historické události. Lidský komunikační akt je vždy efemérní, oproti tomu mediální komunikační akt je vždy fixovaný. Sérii mediálních komunikačních aktů tudíž tvoříme historii, či lépe řečeno, její fixovanou podobu, která je vázána na celou řadu odlišných mediálních nosičů.

Až se bude za sto let opět vzpomínat na odkaz Karla IV., jeho součástí už bude současná komunikace o jeho osobě a odkazu. Historii vytváříme tím, že o ní mluvíme. Proto je tak podstatné aktivní vytváření mediálního obrazu a reflexe daného výročí, protože právě v takovém momentu se zhušťují komunikační akty, které disponují potenciálem danou událost výrazným, ne však vždy zamýšleným způsobem reaktualizovat.

Reference

- ABCTV. (4. května 2016). *Loupežníci a akční Karel IV.* Načteno z Loupežníci a akční Karel IV. - YouTube.: <https://www.youtube.com/watch?v=8EQtkjIxJs>
- Adair, J. E. (2009). *Leadership for innovation: how to organize team creativity and harvest ideas.* Philadelphia: Kogan Page Limited.
- Akce k výročí Karla IV.* (2016). Získáno 30. října 2016, z: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1E_Q82soAZtFT-9BnKOOoXXSgZmxaWBoJH2I8vfPXn60/pubhtml?gid=0&single=true
- Allen, J., O'Toole, W., Harris, R., & McDonnell, I. (2011). *Festival and Special Event Management* (5. vyd.). Brisbane: Wiley.
- Amihud, Y., & Levy, B. (1981). Risk reduction as a managerial motive for conglomerate merges. *Bell Journal of Economics*, 2(12), stránky 605–617.
- Anholt, S. (2009). Why national image matters. V *Handbook on Tourism Destinations Branding.* Madrid: World Tourism Organization.
- Aragon, L. (1990). *Blanche aneb Zapomnění.* (J. Pospíšil, Překl.) Praha: Odeon.
- Ashworth, G. (1995). Heritage, tourism & Europe: A European futur for a European past? V D. Herbert, *Heritage, tourism and society.* London: Pinter.
- Asociace producentů v audiovizi. (19. březen 2015). *Audiovizuální trh v ČR.* Získáno 14. září 2016, z Asociace producentů v audiovizi: http://www.asociaceproducentu.cz/img/prispevky/VYZKUM_AUDIOVIZUALNIHO_TRHU_PREZ.pdf
- Assman, J. (2001). *Kultura a paměť: Písmo, vzpomínky a politická identita v rozvinutých kulturách starověku.* Praha: Prostor.
- Ausstellungseröffnung: Karl IV. – ein Kaiser an Elbe und Havel.* (nedatováno). Získáno 30. říjen 2016, z Veranstaltung | Stadt Tangermünde: <http://www.tangermuende.de/de/veranstaltungen/eventsearch.9.106001035657.html>
- Bayley, C. C. (červenec 1942). Petrarch, Charles IV, and the 'Renovatio Imperii'. *The University of Chicago Press Journal*, 17(3), stránky 323–341.
- Beranová, M. (2005). *Jídlo a pití v pravěku a středověku.* Praha: Academia.
- Birnbaum, V. (1933). Karel IV. jako sběratel a Praha. V A. Rektorys, *Knihy o Praze.* Praha.
- Bláhová, M. (1987). *Kroniky doby Karla IV.* Praha: Svoboda.
- Bláhová, M., Lukšová, Z., & Nodl, M. (2016). *Karel IV. v soudobých kronikách.* Praha: Argo.

- Blesk.cz. (11. května 2016). *Lahůdky, které měl rád Karel IV.: Speciality z karlovske doby servirovali studenti*. Získáno 12. listopadu 2016, z Blesk.cz: <http://www.blesk.cz/clanek/regiony-praha-praha-volny-cas/393373/lahudky-ktere-mel-rad-karel-iv-speciality-z-karlovske-doby-servirovali-studenti.html>
- Blumenthal, H. (2010). *Heston's Fantastical Feasts*. London: Bloomsbury Publishing.
- Bobková, L. (2003). *Velké dějiny zemí Koruny české: 1310–1402* (Sv. 4, díl 2). Praha – Litomyšl: Paseka.
- Bobková, L., & Šmahel, F. (2012). *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Bobří ocas, vemínka, žáby i veverka aneb gastronomie za Karla IV.* (14. května 2016). Získáno 26. listopadu 2016, z iDNES.cz: http://ona.idnes.cz/co-se-jedlo-ve-stredoveku-za-karla-iv-d7x-/recepty.aspx?c=A160513_144002_recepty_haa
- Brown, S., Getz, D., Pettersson, R., & Wallstam, M. (2015). Event evaluation: definitions, concepts and a state of the art review. *International Journal of Event and Festival Management*. doi:10.1108/IJEFM-03-2015-0014
- Celebrations of Chopin Year*. (15. dubna 2011). Načteno z <http://chopin2010.pl/>
- Clemente, M. (2004). *Slovník marketingu*. Brno: Computer Press.
- Crescentiis, P. d. (24. října 2016). *Crescentiis, Petrus de: Ruralia commoda (Löwen, zwischen 1477 und 1483 [GW 7822])*. Načteno z Universitätsbibliothek Heidelberg: <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/crescentiis1477>
- Criste, O. (1905). *Feldmarschall Johannes Fürst von Liechtenstein*. Wien.
- Czajkowski, P., Homola, A., & Rigasová, M. (duben 2013, roč. 65). Cesty k raně novověké kulturní krajině: I. Mikulovsko – průběžné výsledky průzkumu. *Vlastivědný věstník moravský*. Roč. 65, č. 4 (2013), stránky 373–383.
- CzechTourism. (2016). *Gastronomie v době Karla IV.* Získáno 26. listopadu 2016, z CzechTourism: <http://www.czechtourism.cz/nase-sluzby-pro-vas/kampane/narodni-oslavy-700-vyroci-narozeni-cisare-karla-i/gastronomie-v-dobe-karla-iv/>
- Časopis Historická sociologie*. (2016). Načteno z <http://historicalsociology.cz/>
- Čechura, J. (1999). *České země v letech 1310–1378. Lucemburkové na českém trůně I*. Praha: Libri.
- Česká televize. (2. října 2006). *Středověká — Kluci v akci*. (M. Froyda, Redaktor) Načteno z *Středověká — Česká televize*: Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10084897100-kluci-v-akci/206562221900024/premiera/>
- Český národní komitét ICOMOS. (2001). *Mezinárodní dokumenty ICOMOS o ochraně kulturního dědictví*. Načteno z <https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome->

instant&rlz=1C1AVNE_enCZ677CZ682&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=charta+kulturn%C3%ADho+turismu+ICOMOS

- Činátl, K. (2014). *Naše české minulosti aneb Jak vzpomínáme*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- ČR. (16. prosince 1992). Listina základních práv a svobod. Načteno z <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- ČTK. (18. ledna 2016). *Hospodářské noviny*. Načteno z art.ihned: <http://art.ihned.cz/umeni/c1-65106770-karel-iv-oslavy-vlada-vystava-fajt-narodni-galerie>
- Čtyři ženy Karla IV. – Hrad Točnick – Kalendář akcí. (2016). Načteno z Atlas Česka: <http://www.kalendarakci.atlasceska.cz/ctyri-zeny-karla-iv-hrad-tocnik-72551/>
- Dětenice. (6. září 2016). *Jídelní lístek - Středověká krčma Dětenice*. Načteno z Středověká krčma. Zámecký resort Dětenice: <http://www.krcmadetenice.cz/jidelni-listek.php>
- Dianová, M. (2016). *Nation branding České republiky a její efektivní prezentace v evropském prostoru. Dizertační práce*. Praha: Vysoká škola ekonomická.
- Dobytí hradu Potštejn Karlem IV.* (nedatováno). Získáno 10. října 2016, z POTŠTEJN - Dobytí hradu Potštejn Karlem IV.: <http://www.potstejn.cz/index.php/akce/106-dobyti-hradu-potstejn-karlem-iv>
- Dohnalová, L. (Ed.) (2012). A Definition Map of the Distinguishing features of „National Identity“. V *National identity/ies in Czech music*. Praha: IDU.
- Drda, P., & Rybová, A. (2008). *Akropole na hradišti Závist v 6.–4. stol. př. Kr.* Praha: ARÚ.
- Drocár, J., & Loužecký, P. (2009–2016). *Pojďme naplnit katedrálu*. Získáno 24. října 2016, z Historická šlechta: <http://www.historickaslechta.cz/pojdme-naplnt-katedralu-id2011010001-2>
- Drucker, P. F. (1973). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York: Harper & Row.
- Emler, J. (Ed.). (14. března 2012). *Cronica Ecclesiae pragensis Benesii Krabice de Weitmile*. Získáno 24. listopadu 2016, z <http://www.clavmon.cz/clavis/FRRB/chronica/CRONICA%20ECCLESIAE%20PRAGENSIS.htm>
- Fajt, Jiří (Ed.). (2016). *Karel IV., císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310–1437*. Praha: Academia.
- Fan, Y. (1. listopadu 2014). *Key perspectives in nation image: a conceptual framework for nation branding*. Načteno z Brunel University Research Archive: <http://bura.brunel.ac.uk/handle/2438/1872>
- Filozofický ústav AV.* (nedatováno). Získáno 24. října 2016, z Centrum medievistických studií: <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=10&bookid=794&page=87>
- Flajšhans, V. (1926–1928). *Klaret a jeho družina. I–II*. Praha: Česká akademie věd a umění.

- Galerie Portheimka. (2016). *Hody s Karlem IV. v Galerii Portheimka*. Získáno 23. října 2016, z Galerie Portheimka: <http://www.galerieportheimka.cz/>
- Gastronomie Karel IV.* (18. ledna 2016). Získáno 26. listopadu 2016, z http://www.chefmichalnovak.cz/gallery/gastronomie_karel_iv_.pdf
- Gloning, T. (Ed.). (7. listopadu 2001). *Buch von guter Speise (um 1350)*. Získáno 23. září 2016, z uni-giessen.de: <http://www.staff.uni-giessen.de/gloning/tx/bvgs.htm>
- Gloning, T. (Ed.). (26. srpna 2006). *Taillevent, Viandier (Manuscrit du Vatican)*. Získáno 23. září 2016, z uni-giessen: <http://www.staff.uni-giessen.de/gloning/tx/vi-vat.htm>
- Hajek, H. (Ed.). (1958). *Das buoch von guoter spise aus der Würzburg-Münchener Handschrift*. Berlin: Texte des späten Mittelalters 8.
- Hajós, G. (1989). *Romantische Gärten der Aufklärung: Englische Landschaftskultur des 18. Jahrhunderts in und um Wien (Studien zu Denkmalschutz und Denkmalpflege)*. Wien, Köln.
- Halbwachs, M. (2010). *O kolektivní paměti*. Praha: SLON.
- Hayer, G. (1976). *Daz buoch von guoter spise. Abbildungen zur Überlieferung des ältesten deutschen Kochbuches*. Göppingen: Kümmerle.
- Hendrych, J., & kol. (24. října 2016). *Mapování, evidence, dokumentace, péče, ochrana a zachování významných alejí Čech a jejich dřevin*. Načteno z NUŠL: https://invenio.nusl.cz/record/201442/files/nusl-201442_1.pdf
- Hlavačka, M., & Marés, A. (2011). *Paměť míst, událostí a osobností*. Praha: Historický ústav AV ČR, v.v.i.
- Hledíková, Z. (1992). *Biskup Jan IV. z Dražic*. Praha: Karolinum.
- Hledíková, Z. (2008). *Arnošt z Pardubic. Arcibiskup, zakladatel, rádce*. Praha: Vyšehrad.
- Hledíková, Z. (2010). *Sovět české středověké církve*. Praha: Argo.
- Hohberg, W. H. (1716). *Georgica Curiosa*. Nürnberg: Endter.
- Hronová, M., & Stuchlíková, L. (19. října 2015). *Oslavy narození Karla IV. měly stát čtvrt miliardy. Musíte se vejít do 90 milionů, nařídila ale vláda*. Načteno z ihned.cz: <http://domaci.ihned.cz/c1-64761280-oslavy-narozeni-karla-iv-mely-stat-ctvrt-miliardy-musite-se-vejit-do-90-milionu-naridila-ale-vlada>
- Hudební divadlo Karlín – Repertoár – Noc na Karlštejně*. (2016). Načteno z Hudební divadlo Karlín: <http://www.hdk.cz/repertoar/8-noc-na-karlstejne/>
- Chrzest przyszedł z Rzymu*. (4. ledna 2016). Získáno 2. září 2016, z Chrzest przyszedł z Rzymu - Aktualności - Wydawnictwo Miejskie Poznania - Poznan.pl: <http://www.poznan.pl/mim/wm/news,1202/chrzest-przyszedl-z-rzymu,89683.html>
- ICOMOS. (9. listopadu 2011). *International cultural tourism charter. Managing tourism at places of heritage significance*. Načteno z http://www.icomos.org/charters/tourism_e.pdf

- Infocentrum města Karlovy Vary. (2016). *Karel IV. aneb Strasti Otce vlasti*. Načteno z Karlovy Vary: <https://www.karlovyvary.cz/cs/karel-iv-aneb-strasti-otce-vlasti>
- Jacques, D. (1983). *Georgian Gardens. The Reign of Nature*. London.
- Jarrett, B. (1935). *The Emperor Charles IV*. London: Eyre & Spottiswoode.
- Jasiński, T. (nedatováno). "Chrzest Polski" - artykuł na temat historycznego kontekstu chrztu Polski. Získáno 30. října 2016, z "Chrzest 966. U źródeł Polski" - wystawa mobilna Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie za granicą - Chrzest966: <http://chrzest966.pl/chrzest-polski/>
- Jezte, pijte, hodujte aneb hostiny Karla IV. (2016). Získáno 26. listopad 2016, z Prima: <http://m.fresh.iprima.cz/jezte-pijte-hodujte-aneb-hostiny-karla-iv/>
- Jídelní lístek. Penzion Hrad. (12. listopadu 2016). Načteno z Penzion Hrad: <http://www.penzionhrad.cz/?id=jidelni-listek>
- Jirásek, L. (4. prosinec 2010). *Poslední Zilvar na vlčické tvrzi*. Načteno z terra altera: <http://www.terra-altera.wz.cz/clanky/htm-obr/adam.htm>
- Jirčanská hospůdka Kratochvíle. (15. září 2016). *Karel IV. a jeho delikatesy*. Načteno z evensi: <http://www.restaurace-kratochvile.cz/aktuality/akce/karel-iv-jeho-delikatesy;> <https://www.evensi.cz/karel-iv-a-jeho-delikatesy-jircanska-hospudka-kratochvile>
- Karel IV. (10. června 2009). *Vita Caroli. Kapitola VIII*. Načteno z Česká čítanka: <http://texty.citanka.cz/karel4/vc1-8.html>
- Karel IV. – Otec vlasti*. (23. srpna 2016). Načteno z Dolní Kounice. Oficiální web: <http://www.dolnikounice.cz/karel-iv-otec-vlasti/a-1117>
- Karel IV. (2015). *Vita Caroli: vlastní životopis*. (J. Pavel, Překl.) Praha: Omega (Dobrovský).
- Kavka, F. (1993). *Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378): země České koruny, rodová, říšská a evropská politika*. Praha: Karolinum.
- King a marketing*. (2016). Načteno z Karel je King!: <http://www.kareljeking.cz/>
- Knoll, V. (2015). *Páni z Velhartic: měli duši zvláštní - trochu drsná zdála se (Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. vyd.)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Kopal, P. (2004). Karel IV. Poražen husity? V P. Kopal, *Film a dějiny* (stránky 112–128). Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Kopal, P. (2004). Úvod. V P. Kopal, *Film a dějiny* (stránky 9–10). Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Kordiovský, E. (30. března 2010). *Z historie rybníků na Břeclavsku*. Načteno z http://www.dolnimorava.org/attachments/historie_rybniku_na_breclavsku.pdf
- Korunovační slavnosti 2016 - 3. a 4. září 2016, Praha*. (2016). Získáno 9. listopadu 2016, z <http://www.korunovacnislavnosti.cz/>

- Koukal, P. (2012–2016). *Středověká kuchyně*. Získáno 2. listopadu 2016, z Koukalíci - Pavel, Lucka, Charlie a Benji Koukalovi: www.koukalici.cz/stredoveka-kuchyne/
- Krabice z Weitmile, B. (1940). *Panování císaře Karla IV.* Praha.
- Krása, J. (1974). *Rukopisy Václava IV.* Praha: Odeon.
- Kraus, V., & kol. (1999). *Réva a víno v Čechách a na Moravě*. Praha: Radix.
- Krupička, M. (27. června 2016). *Karel IV. měl i své stinné stránky, říká v obsáhlém rozhovoru ředitel NG Jiří Fajt*. Načteno z Radio Praha: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/kultura/karel-iv-mel-i-sve-stinne-stranky-rika-v-obsahlem-rozhovoru-reditel-ng-jiri-fajt>
- Kuča, K., & kol. (2015). *Krajinné památkové zóny České republiky*. Praha: Národní památkový ústav.
- Kuchyně doby Karla IV.* (10. července 2016). Získáno 12. listopadu 2016, z Vilemínino zátiší: <http://vilemina.blog.cz/1607/kuchyne-doby-karla-iv>
- Kulišťáková, L., & kol. (2014). *Metodika identifikace komponovaných krajín*. Brno: Mendelova univerzita v Brně.
- Kuthan, J., & Royt, J. (2016). *Karel IV.: císař a český král – vizionář a zakladatel*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Květen jako za Karla IV.* (10. října 2016). Načteno z Květen jako za Karla IV. - Hrad Kašperk: <http://www.kasperk.cz/akce-na-hrade/kveten-jako-za-karla-iv>
- Langen, F., & Garcia, B. (květen 2009). *Measuring the Impacts of Large Scale Cultural Events: A Literature Review*. Získáno 2016, z liverpool.ac.uk: https://www.liverpool.ac.uk/media/livacuk/impacts08/pdf/pdf/Impacts08-FLangen_and_BGarcia_May_2009_Events_Review.pdf
- Lau, G., & McKercher, B. (1. listopadu 2006). Understanding tourist movement patterns in a destination: A GIS approach. *Tourism and Hospitality Research*, stránky 39–49. doi:10.1057/palgrave.thr.6050027
- Le Goff, J. (2007). *Paměť a dějiny*. Praha: Argo.
- Lechová, M. (1996). Zpráva o návštěvě Paříže Karlem IV. roku 1378 (edice starofrancouzského textu). *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*, stránky 53–56. Načteno z https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/102725/C_Historica_43-1996-1_5.pdf?sequence=1
- Lev a orlice. Moravští Lucemburkové a jejich hrad. Nová stálá expozice na hradě Veverí.* (2016). Načteno z Hrad Veverí: <https://www.veveri.cz/cs/akce/11373-lev-a-orlice-moravsti-lucemburkove-a-jejich-hrad-nova-stala-expozice-na-hrade-veveri>
- MacDonald, L. (13. listopadu 2014). *BBC - London - History - Hampton Court makes 500th anniversary plans*. Načteno z [BBC](http://bbc.com) Home:

http://www.bbc.co.uk/london/content/articles/2009/03/10/henryviii_feature_events.shtml

Macháčková, J. (Ed.) (1974). *Čtení ze starých kronik a legend*. Praha: Albatros.

Maier, R. (Ed.) (březen 2013). *Das Registrum Coquine des Johannes von Bockenheim im Ms. BNF Latin 7054 - RegistrumCoquineMaier.pdf*. Načteno z uni-giessen.de: <http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2013/9337/pdf/RegistrumCoquineMaier.pdf>

Maiestas-Carolina.pdf. (3. prosinec 2015). Načteno z <https://eiuc.org/publications/wp-content/uploads/2015/12/Maiestas-Carolina.pdf>

Málek, J. (1959). *Přehled vývoje dřevinné skladby a lesních typů na Telečsku*.

Martínek, J. (2016). *Karel IV. – památná místa tehdy a dnes*. Praha: Albatros Media, a.s.

Maurer, P. (27. srpna 2016). *Takhle vypadalo menu krále a císaře Karla IV. Žádné pečené vrány ani bobří!* Získáno 22. listopadu 2016, z Glosa Pavla Maurera: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/maurer/_zprava/takhle-vypadalo-menu-krale-a-cisare-karla-iv-zadne-pecene-vrany-ani-bobri--1644769

Městská část Praha 2 (18. prosince 2014). *Naučné stezky po Praze 2*. Načteno z Městská část Praha 2: <http://www.praha2.cz/file/M9k1/Naucna-stezka-2-final.pdf>

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. (květen 2016). Načteno z 20160620_budzet_sprawozdanie.pdf: http://www.mkidn.gov.pl/media/docs/budzet/20160620_budzet_sprawozdanie.pdf

Mintzberg, H. (2005). *Managers Not MBAs: A Hard Look at the Soft Practice of Managing and Management Development*. Berrett-Koehler Publishers.

MKČR. (2015). *Státní kulturní politika na léta 2015 - 2020 (s výhledem do roku 2025)*. Načteno z MKČR: <https://www.mkcr.cz/statni-kulturni-politika-69.html>

Morality Karla IV. – Karel IV. – 700 let. (1. září 2016). Načteno z Morality Karla IV.: <http://otecvlasti.eu/morality-karla-iv/>

Müller, K. (2002). *Koncept občanské společnosti – vymezení pojmu a dilemata. Občanský sektor*. doi:ISBN 80-86511-07-3

Musical "Jesus Christ Superstar" na INEA Stadionie w Poznaniu. (nedatováno). Získáno 30. říjen 2016, z Musical "Jesus Christ Superstar" na INEA Stadionie w Poznaniu - Chrzest966: <http://chrzest966.pl/musical-jesus-christ-superstar-na-inea-stadionie-w-poznaniu>

Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod. (2016). *Historická hostina 2016*. Získáno 12. listopad 2016, z Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod: <http://www.mjakub.cz/historicka-hostina-2016?idc=1602>

Národní galerie v Praze. (2016). *Detail výstavy*. Načteno z Národní galerie v Praze: <http://www.ngprague.cz/exposition-detail/karel-iv-1316-1378/>

- Národní knihovna České republiky. (nedatováno). *Nejobsáhlejší obrazový rukopis ve střední Evropě*. Získáno 11. července 2016, z Národní knihovna České republiky: <https://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/klementinska-nej/velislavova-bible>
- Národní památkový ústav. (2003–2015). *Po stopách šlechtických rodů*. Načteno z Národní památkový ústav: <http://previous.npu.cz/pro-navstevniky/temata-sezony/temata-minulych-let/po-stopach-slechticky-rodu/>
- Národní památkový ústav. (nedatováno). *Následovníci sv. Jiří*. Načteno z Národní památkový ústav: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/akce/11739-nasledovnici-sv-jiri>
- Narodowe Centrum Kultury. (3. července 2015). *PROGRAM NARODOWEGO CENTRUM KULTURY - Regulamin na strone.pdf*. Načteno z <http://www.nck.pl/media/attachments/313964/Regulamin%20na%20strone.pdf>
- Narodowe Centrum Kultury. (20. června 2016). *Dziedzictwo - NCK*. Načteno z Dziedzictwo - NCK: <http://nck.pl/dziedzictwo/>
- Nechte se inspirovat 10 inspirací*. (nedatováno). Získáno 30. října 2016, z Otec vlasti: <http://otecvlasti.eu/wp-content/uploads/2015/11/Nechte-se-inspirovat-10-inspiraci.jpg>
- Nejedlý, M. (2003). *Fortuny kolo vrtkavé: Lásky, moc a společnost ve středověku*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml.
- Nodl, M. (2006). *Tři studie o době Karla IV*. Praha: Argo.
- Nora, P. (1984). *Les Lieux de memoire (Bibliotheque illustree des histoires)*. Paris: Gallimard.
- Novák, Z. (2013). Dědictví staletých vlivů knížat z Lichtenštejna na zahradní kulturu a krajinu v českých zemích. *Časopis Matice Moravské*(132/2013).
- Nováková, J. (17. října 2016). *Karlovo náměstí je největší české náměstí. Dříve šlo o Tržiště velké i Dobyčí trh*. Načteno z Česko - země neznámá: http://www.rozhlas.cz/kraje/cesko/_zprava/karlovo-namesti-je-nejvetsi-ceske-namesti-drive-slo-o-trziste-velke-i-dobytci-trh--1660234
- Olins, W. (2002). Branding the nation-the historical context. *Brand Management*(9(4-5)), str. 242.
- Opravil, E. (1964). Původ a rozšíření vinné révy v českých zemích. V *Slezský sborník*, 22 (stránky 220–228).
- Oslavy 700. výročí narození Karla IV. (30. října 2016). *Tradice pěstování a pití burgundského v českých zemích od středověku dodnes - Oslavy 700. výročí narození Karla IV*. Načteno z Oslavy 700. výročí narození Karla IV.: <http://www.karel700.cuni.cz/KAREL-105.html>
- Palacký, F. (1882). *Prameny dějin českých*. Praha.
- Palatková, M. (2011). *Marketingový management destinací*. Praha: Grada Publishing.

- Palatková, M., Tittelbachová, Š., & Valská, T. (11. prosince 2013). *Marketingová koncepce cestovního ruchu 2012–2020*. Načteno z CzechTourism: http://www.czechtourism.cz/getmedia/fa20d069-2d8b-4d19-8591-b19083531b33/11_12_13_marketingova_strategie.pdf.aspx
- Paměť a dějiny – Revue pro studium totalitních režimů – Ústav pro studium totalitních režimů*. (2016). Načteno z Ústav pro studium totalitních režimů: <https://www.ustrcr.cz/veda/publikace/pamet-a-dejiny/>
- Patze, H. (Ed.) (1978). *Kaiser Karl IV, 1316–1378: Forschungen über Kaiser und Reich*. Ph.C.W. Schmidt.
- Pavelec, Petr (Ed.) (2014). *Hrady a zámky objevované a opěvované*. Národní památkový ústav. Načteno z npu.cz: <https://www.npu.cz/publikace/hzoo.pdf>
- Pelsmacker De, P., Geuens, M., & Van Den Bergh, J. (2003). *Marketingová komunikace*. Praha: Grada Publishing.
- Pfeiferová, Š., & Šubrt, J. (2009). Veřejné mínění o problematice českých dějin. *Naše společnost*(2), stránky 16–23. Načteno z http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a4004/f11/Pfeiferov%C3%A1,%20%C5%A0t%C4%9Bp%C3%A1nka;%20%C5%A0ubrt,%20Ji%C5%99%C3%AD.%20Ve%C5%99ejn%C3%A9%20m%C3%ADn%C4%9Bn%C3%AD%20o%20problematice%20%C4%8Desk%C3%BDch%20d%C4%9Bjin.pdf
- Pichon, J., & Vicaire, G. (1892). *Le Viandier de Guillaume Tirel, dit Taillevent*. Paris: Techener.
- POMO Media Group, s.r.o. (2001–2016). *Česko-Slovenská filmová databáze*. Získáno 14. září 2016, z <http://www.csfd.cz/>
- Post Bellum. (2000–2016). *Paměť národa*. Načteno z <http://www.pametnaroda.cz/>
- Poštolková, L. (9. května 2016). *Ochutnávat z jídelničky Karla IV. budete moct na pražské hotelové škole*. Získáno 23. listopadu 2016, z iDNES.cz: http://praha.idnes.cz/jak-se-jedlo-a-pilona-dvore-karla-iv-muzete-ochutnat-na-prazske-hotelove-skole-1hz-/metro.aspx?c=A160509_101257_praha-metro_lupo
- Prescott, J. (11. března 2004). *Le Viandier de Taillevent - Translation - Desserts*. Získáno 15. června 2016, z James Prescott: <http://www.telusplanet.net/public/prescotj/data/viandier/viandier459.html>
- Ragoût aux trompettes de la mort*. (nedatováno). Získáno 26. listopadu 2016, z Notrefamille.com: http://cuisine.notrefamille.com/recettes-cuisine/ragout-aux-trompettes-de-la-mort-_22812-r.html
- Rakousko. (15. listopadu 1867). 134/1867 ř.z. Načteno z <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>
- Richards, G., & Wilson, J. (2006). Developing creativity in tourist experiences: A solution to serial reproduction of cultur? *Tourism Management*(27(6)), stránky 1209–1223.

- Russo, A., & Jansen-Verbeke, M. (2008). Innovative research on the spatial dynamics of cultural tourism. V M. P. Jansen-Verbeke, *Cultural resources for tourism. Patterns processes and policies* (stránky 1–14). New York: Nova Science.
- Říha, J. K. (1948). *Země krásná*. Třebechovice pod Erebem.
- Scully, T. (1995). *The Art of Cookery in the Middle Ages*. Woodbridge.
- Scully, T. (1997). Food as a Cultural Delimiter in the Middle Ages. V *Selected Papers from the Eighth Triennial Meeting of the International Courtly Literature Society*. Cambridge: D. S. Brewer.
- Schermerhorn, J. R. (2011). *Management. 11th ed.*. Hoboken: Wiley.
- Schlotheuber, E. (2014). "Drugi Salamon i mądry król". „Teologia władzy” i praktyka władania cesarza Karola IV. (zm. 1378). *ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO, Prace Historyczne 141*, stránky 619–639.
- Slezské zemské muzeum. (2010). *Výstavy a akce. Slezské zemské muzeum*. Získáno 12. listopad 2016, z Slezské zemské muzeum.
- Smith, A. D. (1991). *National identity*. Reno: University of Nevada Press.
- Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. (2015). *Naše společnost - Kontinuální výzkum veřejného mínění*. Načteno z Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.: <http://www.soc.cas.cz/projekt/nase-spolecnost-kontinualni-vyzkum-verejneho-mineni>
- SPIR NetMonitor. (červen 2016). *Výzkum sociodemografie návštěvníků internetu v České republice*. Získáno 14. září 2016, z Netmonitor: www.impressionmedia.cz/usr/pdf/2016_06_csfid.cz.pdf
- Společnost Marie, z. s. (28. května 2015). *Magičtí Lucemburkové*. Načteno z <http://www.magictilucemburkove.cz/>
- Statistiky a fakta. Vína z Moravy a vína z Čech*. (24. října 2016). Načteno z Vína z Moravy a vína z Čech: <https://www.wineofczechrepublic.cz/nase-vina/statistiky-a-fakta.html>
- Stern, B., & Stern, M. (2011). The City as Classroom: Teaching in and with Historic Places. *Curriculum and Teaching Dialogue*(13(1)), stránky 46–61.
- Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. . (24. října 2016). *AV21: Špičkový výzkum ve veřejném zájmu*. Načteno z <http://av21.avcr.cz/vyzkumne-programy/12-pamet-v-digitalnim-veku/index.html>
- Středověk neskončil, přežívá v českých i moravských krčmách – Novinky.cz*. (15. srpna 2009). Načteno z Novinky.cz: <https://www.novinky.cz/cestovani/176167-stredovek-neskoncil-preziva-v-ceskych-i-moravskych-krcmach.html>
- Středověká krčma Písek*. (23. listopadu 2016). Načteno z Středověká krčma Písek: http://krcmapisek.cz/cz/jidelni_listek

- Stříteský, V., Hanzlík, J., & Karlíček, M. (2013). Čeští návštěvníci kin z pohledu filmového marketingu. *Illuminace*(25 (2)), stránky 33–51.
- Studie a analýzy ke kulturní politice.* (nedatováno). Načteno z mkcr.cz: <https://www.mkcr.cz/studie-a-analyzy-ke-kulturni-politice-112.html>
- Sucháček, J. (2014). Regionální a municipální marketing. V A. Kutscherauer, *Management regionů a obcí* (stránky 122–124). Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.
- Šmahel, F. (2000). *Cesta Karla IV. do Francie 1377–1378*. Praha: Argo.
- Tatham, E. (1925). *Francesco Petrarca, the First Modern Man of Letters*. London: Sheldon Press.
- TEDxAmsterdam. (30. října 2016). *Simon Anholt: An Idea Whose Time Has Come - TEDxAmsterdam*. Načteno z TEDxAmsterdam.: <http://tedx.amsterdam/2014/11/simon-anholt-idea-whose-time-come/>
- Themes & Locations – Franz Joseph 1830–1916.* (2016). Načteno z <http://www.franzjoseph2016.at/en/themes-locations>
- Thompson, J. B. (2013). *Media and Modernity: A Social Theory of the Media*. John Wiley & Sons.
- Tisk z největší ručně vysázené tiskové formy.* (nedatováno). Získáno 30. října 2016, z Agentura Dobrý den: <http://www.dobryden.cz/ceska-databanka-rekordu-2016/tisk-z-nejvetsi-rucne-vysazene-tiskove-formy>
- Tomek, V. V. (1881). *Dějepis města Prahy, V. .* Praha: Řivnáč.
- Trávníček, J. (2014). *Překnížkováno: co čteme a kupujeme*. Brno: Host.
- Urwick, L., & Brech, E. (1945). *The Making Of Scientific Management*. London: Management Publications Trust.
- Vágner, Š. E. (4. ledna 2010). *Co ti na tom žrádle nechutná, slečinko? uslyšíte v Dětenicích*. Načteno z Novinky. Pivní.info: <http://pivni.info/news/5629-co-ti-na-tom-zradle-nechutna-slecinko-uslysite-v-detenicich.html>
- Vašků, Z., & Cílek, V. (2003). *Velká kniha o klimatu Zemí Koruny české*. Regia.
- Velek, V. (2010). Česká státnost na filmovém plátně. *Dějiny a současnost*(32 (11)), stránky 21–23.
- Veranstaltungskarte.* (nedatováno). Získáno 30. října 2016, z Begleitprogramm Landesausstellung Karl IV 2016: http://www.begleitprogramm-karl-iv.de/?page_id=4523
- Vidmanová, A. (2000). *Karel IV. Literární dílo*. Praha: Vyšehrad.
- Voltaire. (1827). *Essai sur les Moeurs et l'Ésprit des Nations*. Paris: Garney.

- Vrška, T., & Hort, L. (2008). Odkdy a proč chráníme samovolné procesy? *Lesnická práce*, stránky 464–466.
- Vysekalová, J., & Mikeš, J. (2009). *Image a firemní identita, 1. vydání*. Praha: Grada Publishing.
- Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r.o. (2016). *Gastronomie v době Karla IV.* Získáno 5. září 2016, z Vysoká škola hotelová v Praze 8, spol. s r.o.: <http://www.vsh.cz/cs/oskole/aktualni-zpravy/gastronomie-v-dobe-karla-iv/>
- Výstava "Bible Václava IV.". (2016). Načteno z Křivoklát: <https://www.krivoklat.cz/cs/akce/9997-vystava-bible-vaclava-iv>
- Výstava *Ve službách krále: doba Lucemburků na Velharticích*. (2016). Načteno z Hrad Velhartice: <https://www.hrad-velhartice.cz/cs/akce/6882-vystava-ve-sluzbach-krale-doba-lucemburku-na-velharticich>
- Weiss Adamson, M. (Ed.). (2000). *Daz buoch von guoter spise. The Book of Good Food. A Study, Edition, and English Translation of the Oldest German Cookbook*. Krems: Medium Aevum Quotidianum. 9.
- Winkelbauer, T. (1999). *Fürst und Fürstendiener. Gundaker von Liechtenstein. Ein Österreichischer Aristokrat des konfessionellen Zeitalters*. Vienna and Munich.
- Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M., & Liebhart, K. (1999). *The discursive construction of national identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press .
- Wolfram, G. (. (1906). *Die Metzzer Chronik des Jaique Dex Jaques d'Esch) über die Kaiser und Könige aus dem Luxemburger Hause. Quellen zur lothringischen Geschichte 4*. Metz: G. Scriba. Leipzig: Quelle & Meyer. Načteno z <https://ia601004.us.archive.org/18/i>
- Yale, P. (1997). *From tourist attraction to heritage tourism. (2nd ed.)*. Huntingdon: ELM Publication.
- Zíbrt, Č. (2012). *Staročeské umění kuchařské*. Praha: Stará garda mistrů kuchařů; Dauphin.
- Zpráva na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu - A8-0207/2015*. (27. srpna 2015). Načteno z Evropský parlament: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0207+0+DOC+XML+V0//CS>

Stránky našeho nakladatelství:

www.vse.cz/oconomica

www.eshopoeconomica.cz

Vydavatel: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Rok vydání: 2016

Tisk: Vysoká škola ekonomická v Praze
Nakladatelství Oeconomica

Tato publikace neprošla redakční úpravou.